

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

I. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1871, SEPTEMBER 7.

36. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 237 sz. —

Első és második Péter.

(Folytatása és vége.)

II-ik Péter pápát eredetileg Giovanni-Mária Mastainak hitták. Sem ő, sem atyja nem születtek alsóbb polgári állásban; de ott születtek ősei. A XVI-ik században, egy fűsű-csináló Mastai Bresciából Sinigagliába telepedett le, kinek egy aztán dúsgazdaggá lett utóda egy Ferretti grófnőt vett nőül, s ez által megszerezte a grófi rangot. Giovauni-Mária Mastai 1792-ben született, s ifjúságában sehogyan se látszott rajta, hogy birna azon feltételekkel, melyek által pápává, annál kevésbé, hogy II. Péterré legyen. Ám, ki tudná megjelölni a sors utját; s a történet gyakran szereti a váratlant, a meglepőt. A már korán nehézkórban szenvedő gyermek Volterrában jézsuital lenesen növeltetett. Ifju korában, szabad-kőműves lett. Azután katonának csapott fel, melybe anynyira beleélte magát, hogy szorgalmatosan végezte a gyakorlatokat, lovagolt, dohányzott, ivott, játszott és sarkantyuson csörtetett végig az utcákon. Ezekon kívül, a szép művészeteknek is meghozta az áldozatot: foglalkozott költészettel és zenével. És végre, a gyöngéd viszonyokból is eljátszott nem egy fejezetet, a menyinyben szenvedélyes tisztelője volt a szép nemnek. A szatócs-leányka — L é n a; a hercegi sarj — A l b á n i H e l e n a; s ennek huga, egy M o r a u d i, és C o l o n n a grófnő: tudtak volna erről beszélni. Ez ifjúság, mely a világ minden kéjét, gyönyöreit átélte, mily kevésbé hasonlít egy szegény halász ifjúságához, a minő Péteré volt a Genezareth partjain! És itt beállott egy fordulat. Egy felsőbb hatalom, egy jobb szellem vonzotta-e? Óh, nem! A szenvedélyes és szerencsés kártyás Giovanni-Mária Mastai be akart lépni a pápai gárdába; hol azonban nem vették be nehéz-nyavalyája miatt. Kétségbeesve e miatt, s mert kérése is, hogy a szent Péter templomában coadjutor lehessen, elutasított: gyontató papja Storace által felvétette magát egy koldus-gyerekeket nevelő intézethez — segédnek. Ettől fogva lemondott a világ örömeiről. Kínálkozó alkalmul szolgált ekkor,

hogy magát pappá szenteltesse, azon körülmény, hogy betegségéből kigyógyult, melyet ő természetesen egy felsőbb hatalom csodatevő erejének tulajdonított s nem annak, hogy rendes élet-módot folytatott. Nem sokára, mint éjjeli prédikátor, elragadta a sinigagliai nőket szónoklataival, melyeknél azon színészi fogással élt, hogy a szószékben maga mellett egy halálfejet tartott. Sőt, ki hinné: éppen apostollá lett, holott köruttra indult, az evangyeliomot prédikálni; egy valószínű II-ik Péter, csak hogy nem vitt magával testvért, nőt — mint amaz — a mint hogy ez nem is illik katolikus baráthoz. Azonban, az nem áll egészen tisztán előttünk, hogy tulajdonképpen mi minden nagy dolgot hajtott végre Chiliben. Elég, hogy mindenféle cselszövények, melyekben ő részes volt, sietteték visszatérni Italiába. 1827-ben spoletói érsek lett, honnan azonban a forradalom alatt, 1831-ben, egy időre menekülni volt kénytelen, mert senki sem szerette. Visszatérve, szabadelvűsködő szélhajtót aggatott magára s azon érdeméért, mert Bonaparte Lajost megakadályozta a Rómába való meneteltől: cardinálissá és imolai püspökké emeltetett; és itt egy ideig megnyugodott babérain, melyeket — mint a gonosz nyelvek beszélnek — megosztott a szép fornanói hercegnővel. Így tett eleget II-ik Péter — mint pap — miután megházasodnia nem volt szabad, mint I-ső Péternek, annak a tiszteletnek, melylyel a női nem iránt viseltetett. Hogyan lett Mastai pápa, mindenki előtt ismeretes; valamint, hogy megválasztása is váratlan volt. Ezeket hát nem soroljuk elő; valamint azon iszonyu üldözéseket sem, melyeket a szegény, szabadelvű II-ik Péternek — éppen mint elődeinek — ki kellett állania. Hogy vajjon egykor, a megpróbáltatás napjaiban, Péter apostolnak nője rá nézve oly megmentő angyal lett volna, mint IX-dik Piusnak Spaur grófné, mert egészen hatalmába állott e bigott nőnek: az nem kitisztázható. De anynyi bizonyos, hogy e nő a pápát vak reactionariussá alakította át; és hogy Antonelli bibornok, ez a saminoi rabló-barlangból kikerült férfi, miután szerelem-féltésből Spaur aszszonyt a vatikánból kiutasította, IX. Piuszt ez irány-

ban oly keménynyé tette, mint a cövek. Ettől kezdve a mai napig, IX-ik Pius alázatos szolgája e Sáminóból került, viola színű cselszövőnek; egy függetlenségét elvesztett ember: semmi képpen sem hasonlítható e tekintetben I-ső Péterhez.

A jezsuiták, ultramontánok és más, a személyére nézve jóakaró és kedélyes pápának társai és tisztelői nem bírják eléggé magasztalni azt a sok nagyot és felségest, mit pápaságának huszonöt éve alatt tett, áldásául az egyháznak, a keresztyénségnek és az egész emberiségnek anynyira, hogy tökéletesen méltó arra, hogy Péter apostól mellé állíttassék. Valóban, bizonyos irányban, II-ik Péter sokat és nagyokat tett, különösen a képtelenségek, a határ nélküli önbizakodás és a hiúság országában. Miután Antonelli, nem egészen tiszteletre méltó eszközökkel kigyógyította a földi szép nők iránti hajlamaiból, oda fordítván figyelmét a legfelségesebb égi hölgyre — Máriára: azolta II-ik Péter egészen, és teljes rajongással szentelte magát ennek pompába öltöztetett szolgálatára. Ha I-ső Péter olvashatná mindazt az örültséget, a mit az ő utódai összszeférceltek brévékben és egyéb iratokban arról, hogy mi a Mária-tisztelet, és mik a Mária-dogmák: bizony hangosan felkacagna; ha előbb nem sirna a miatt, hogy a kierőszakolt Mária-cultussal, egy jó darab pogány kor tért vissza az egyházba. És mit mondana I-ső Péter a csalhatatlanság dogmájához, melynek kimondását a hiu II-ik Péter alig várhatta? Valószínűleg, aggodalmasan rázná fejét, mint a pápának emez ismétléséhez: én vagyok az út, az élet, az igazság! s megdöbbenve kérdené: meg vagytok-e örülve? Továbbá, bár minő kevésé volt is tulajdona a világ-tapasztalás és a tudományos miveltés a genezarethi halásznak; bár menyynyire egyoldalú felfogással birt is ama nézetekről, melyekkel mérték az első keresztyének a földi élet valódiságát, és becsét, a tudományokat és művészeteket: mégis, fejére kulcsolná kezeit ama napnál világosabb ostobaság felett, melylyel a syllabusban és encyclikákban II-ik Péter elátkozza a modern életet, minden vizsgálódást, minden tudományt, a józan gondolkozást, és egyáltalában minden szabadságot. És ama siralmas jajveszékelésre, és csinált panaszokra, melyekkel a világi hatalom elmúltát kesergik még ma is, tán megjegyzné, a mit egykor a mester mondott: az én országom nem e világból való! De mit mondana különösen az isteni tiszteletnek és vallásos életnek amaz eszeveszett külső kifejezéséről, mely bár IX-ik Pius előtt is megvolt, de melynek tovább fejtésén e pápa minden erejéből munkálkodott, miután a

jeszuiták alárendelt szolgájává szegődött; mit mondana ama kép-imádatához, a szentek és hagyományok tiszteletéhez — a melyekkel különben igen szép kalmárkodást is üznek —; s végre, mit mondana ama fényhez, csillogáshoz, és pompához, e minden árnyalatú pogánysághoz, mit egész gonddal táplálnak a katolikus egyházban? Bizony, így kiáltana fel: oh, te, ki Krisztus helytartójának nevezod magadat, s dicsek zel, hogy utódom vagy: tisztítsd meg előbb a templomot a pusztításnak amaz iszonyatosságaitúl, melyeket elődeid vezettek be, s melyeket te anynyi figyelemmel ápolsz, és akkor tekintsd meg, ha méltóan lehetsz-e te II-ik Péter. Tanítsd meg alárendeltjeidet, hogy igazságban imádják az urat; és csak a mesterhez forduljanak megszólításaikkal, a kit a sok dogma és hamisítások következtében már-már egészen elfelejtettek. Én egykor nem rendeztettem gyűjtéseket minden országban, hogy fényben és ragyogásban éljek; a mivel birtam: a szegényeknek adtam. Nó hát, te se gyűjtess Péter-filléreket magad számára; hanem parancsold meg, hogy az ily nemü adományokkal segítsenek a szegényeken, betegeken és ügyefogyottakon. És még sok mindent mondhatna I-ső Péter, ez egyenes, egyszerű, nemes, az igazság és tiszta vallás iránt nyilt és szabad gondolkozással és érzékkel bíró férfit II-ik Péternek, a hiu és fenhéjázó embernek, a ki magát csalhatatlannak nevezi, holott környezetének rabszolgája, kinek hagyománya — midőn meghal — nem áldás lesz, mint Péter apostolé; hanem átok, melynek nyomában sokszorosán kél a hit zsarnoksága, a lelki szolgaság és a népek butítása.

Enynyi a hasonlatosság a kettő között; bizony, igen kevés. Mi befejezhetjük összehasonlításunkat. Célunk az volt, hogy megmutassuk nem csak azt, hogy minő kevés joga volt IX-ik Piusnak ama rossz élcet csinálni; hanem, hogy mekkora különbség van az egykori és mai keresztyénség között; minő hamisítások és mekkora romlottság otte belé magát. Vajjon, a protestánsok között nincs-e akárhány, kiket ha összemérünk a buzgó Péterrel, csak igen kevés hasonlatosságot találunk?

(H a g g e n m a c h e r után.)

— — 6.

Kepchordási elmékedések.

(Folytatása és vége.)

Aztán meg, a papok legnagyobb részének, néhány hold sovány, soha senki által nem trágyázott papi birtokon kívül, egész fizetése a kepe. Ez a fizetés, hogy egykor, párosulva a buzgósággal is, a legjobbak egyike volt, tagadha-

tatlan. De hogy ma már a kor anyagi és a mi főbb, a hivatal szellemi szükségével — igen kevés helyet kivéve — nem áll arányban: azt hiszem elismeri, a ki egy pap helyzetét és hivatását fel tudja fogni. A luxusban divatozó világiak, már csak így nevezem ez egyszer azokat, kiknek kényerét eszszük, szánakozva, legtöbbször lenézőleg tekintnek a papra, kinek pár évi hivataloskodása után ruhái megkopnak. Egyházi irodalmunk pang; az írók nem tudják munkáikat kiadni a — részvételemség miatt s csak közelebről hallám egy jó hírű egyházi írónktól, miszerint egy munkájáért, csak hogy napvilágot lásson a mellett, hogy tulajdonosi jogát egészen a kiadóra ruházta, még nagy ösztöget fizetett felül. Hát azt hiszik-e, hogy az az ifju, ki míg az iskolában volt, nem is sokból, kellő csinnal ruházkodott: szándékosan hagyá el magát akkor, a mikor tisztességes hivatalba lépett? Hát azt hiszik-e, hogy a ref. papság között nem találatnék anynyi tudni vágyó, a kor szellemi műveltségével egyenlípést tartani ohajtó, a hány előfizető egy könyv kiadására szükséges? hát az ismeretek utáni szomj egészen megszűnik-e, ha az iskola kapuja egyszer hátunk megett bezárul? Álljunk meg egykissé és gondolkozzunk mielőtt kárhoztatnánk! Soktól hallottam, hogy a mostani papság nem tanul, nem tud, nem műveli magát, elmarad a világtól s csak az anyagiság terén mozog. Nem vagyok hivatva, apologiat írni paptársaim érdekében; de nekem erős meggyőződés, hogy kevés kivétellel, de a kikeről mondjon más itéletet, minden pap lelki szükségének tiszta érzetével, vidám elégteltséggel repülne a tudományok hazája felé, ha tebetné; míg így a nagyobb rész csak epedő vágyódással tekint arra felé, mert el van metszve szárnya, elmetszette a szegénység ollója. Egy jó reményű ifju pap felől azt kérdezték: minő állomása van? s a feleletre „közepes“ (a mi állomásaink között) azonnal kész volt az itélet: „semmi sem lesz belőle“ Meg vagyok győződve, hogy sokkal több hivatásának élő, következőleg több eredményt felmutató pap lenne, ha a szükség a legtöbb helyt felül nem mullná a hivatali érzetet. Ennek elkerülésére a kepe általi papi fizetés, nem elég. Különösen, ha meg-gondoljuk, hogy az a kepe, mely sokak irigységét felkölti, oly valami, melyhez ha szalmájában van, cséplőt sem kapunk; ha szemül a városra visszük: szánakozva mennek el mellette a vevők. Ez nem nagyítás. Ha mustrát mutatnék, bizonyára

előbb kellene megszegyelnem magam azért, hogy még most is szégyellem valódi nevén nevezni a kepet, mint azért, hogy ok nélkül lamentálok.

Ez a rendszer célját tévesztette és egyik akadály kövővé vált a pap sikeres munkálkodásának; mert a hallgató részéről csalásra, tehát erkölcstelenségre vezet. Ha a hallgatónak a gabonájában gyenge rész van, nem nagyon bánkodik: hisz pap-bér is kell. Oda éppen jó lesz e föltoeska. Már a gyermek is tudja, hogy a papnak a rosszza is jó. K ö s z ö n j e m e g a z t i s ! Az erkölcsi romlottság egyik utja. Mert nehogy azt higyjúk, hogy a legjobb gazdák a legjobb kepet adják. Korántsem sőt sokszor épen megfordítva. Éhez járul a sok zavar, civódás, a kepezés módja és milyensége felett. Különösen az örökségek szerinti kepe fizetésnél, mely a vármegyéken legtöbb helyt divatozó, sokszor azt sem tudja az ember, ki mivel tartozik. Az örökségek több részre oszlottak; sok, részét eladta. Ha ettől kéri a kepet, azt feleli: nincs öröksége. Ha kéri a másiktól, ki megvette: ő fizet magáért, fizessen más is: így szól sat. Ennek következménye aztán, hogy még ez a kepe is folytonosan apad. Van egyház, melyben két év óta a kalongyás kepe- nek épen egy negyede veszett. A vékás kepet, egyik ösztől a másikig, folytonosan hordogatják. Mindkettőnek pedig legalább egy ötöde kün marad stb.

Téli gondolatok biz ezek! Nem csuda, mert kepehordáskor hideg szelek fúnak; azért nem igen örvend annak sem a hallgató, sem a pap. Nem a hallgató; mert rá nézve exequálás ideje; nem a pap: mert nem hiszem, hogy a lélek nemes örömevel örülne az, kinek kebléből hivatása nemességének érzete, az igazságosság iránti fogékonyság, a részvét indulatja és saját önérzete ki nem halt. A ki örül, annak öröme más nemű. De az ilyen is megcsalatozik!

Hitem szerint, a kepe rendezése, vagy éppen megváltása égető szükség, ha az credményt kockáztatni nem akarják. Közelebről volt megjegyezve, hogy ha egyházi államunk a tanárok fizetését a kor szükségéhez nem viszonyítja, a jobb jövedelmű hivatalok a legjobb tanerőket vonják el iskoláinktól. Ugyanezt mondhatom a papi pályáról is.

Horváth Sándor.

TÁRCA.

A schweizi temetőkről és temetésekről.

A kegyelet, a gyöngéd, nemes emlékezet s a szeretet hűségét az elhunytak iránt nincs talán egy nemzet is Európában, mely méltóbban kifejezze a temetőben mint a schweizi.

Ne keress itt hiúság által emelt colossalis emlék-szobrokat s azokon az elhunytak érdemeit egékig magasztaló frazisokat; a nagyok, a csillag keresztetek érc szobrai; s azoknak közelében az árvák, az elhagyottak, a szegények seynyedő fejfáit, besúlyedt sirhalmait.

Nem látod itt azon kirivó éles fokozatokat, különbségeket, melyek a monarchikus államokban épen oly keserű érzéseket keltenek minden önzetlen ember kebelében, mint az élet hullámzó árjaiban.

A keresztyéni, a jézusi és valódi humán szeretet és egyenlőség elvei épen úgy visszacsillámlanak itt a temető hantjairól, mint az élet forradalmas küzdelmeiben.

Mintha egy gondos, művelt házi nő virágos kertjében lennél, hol minden bokor, minden virág s minden fűszál egy nemesen érző kebel tiszta, józan olveiről s érzelmeiről beszélne: úgy találod magad egy schweizi sirkertben.

Szép sorjában egy más mellett fekszenek a halottak. Nem domborodik felettük nyomasztó teherkúzsányi kőszobor. Gondosan mivel virágok, és egyforma nagyságu emlékkövek. A sirkövek 3 láb magasságu természetesen bazált szikla-darabok. E kövek középo-

Jámbori márvány tábláskára az elhunytak neve, születési, halál-
lozási éve és napja van felvéve. A sírkövekre törpe, lapos fenyő
bokor, vagy gondosan ápolt szomorú fűz borul. A halottakat a le-
hető legméjebben temetik, hogy az egészségre ártalmasak ne le-
gyenek. A világért sem lehet látni egyetlen egy sírboltot sem, mi-
vel jól tudják, hogy a földszinén egy helyre összehalmozott halot-
tak az egészségre kártékony hatással lehetnek; meg talán azért,
hogy a sírboltokkal való fényezés—igen helyesen—nem egyezik meg
demokratikus érzelmeikkel. Van ugyan egy-egy góth alaku épület
minden schweizi temetőben, de ez az úgy nevezett „temetői kápol-
na“, a melyben egy rövid imát szoktak tartani a halott felett. E sír-
kertek a legsolidabb vas ráccsal vannak békerítve, melyek mellé
dísz-bokrok vannak ültetve.

Ha végig tekintünk ezen egyforma gonddal beültetett virá-
gos sírokon, vagy azon egyenlő nagyságu sírköveken, mint idege-
nek, a feliratokból világért sem okoskodhatjuk ki: hogy melyik
volt gazdag, melyik szegény, melyik millionár, melyik munkás,
tudós, avagy tudomány nélküli? . . .

Igen, mert a gazdag sírkövén nem látod a bombástikus fel-
iratot, a szegénynek nem besülyedt sírja felett sonyvedő fejfáit, a
millionairnek márvány, vagy érc szobrát s azon pénzes zacskóját,
vagy Wertheim-kassáját kifaragva; a munkásnak szerszámjait, a
tudósnak disthikonját és kutyabőrös könyveit, és a tudomány nél-
külinek ortographiai hibákkal telyes feliratát. És ezen egyenlőség
itt a halottak honában, bizony nem bántja egyetlen művelt és
nemesen érző élőnek sem gondolkozását.

Hisz a valódi nagyok, kik kötelességükön túl még érdemeket
is szereztek maguknak az életben: soha sem vágytak emlék szo-
borra, mely tetteiket, érdemeiket túlvilági fényben tüntesse fel ha-
láluk után. Elég jutalom volt nekik, kötelességük teljesítése után:
a nyugodt lelkiismeret s az a remény, hogy a mi valót, igazat szó-
lottak, tettek, haláluk után gyümölcsözőleg túléli őket. Mint a hogy
a nagy magyar humanista és író „végrendelet“ című költeményé-
ben szól:

„Márvány szobor helyébe
Ha fen marad nevem:
Eszméim győzedelmo
Legyen emlékjelem! —

Míg mások elismerésül egy tiszta könynyot kívántak, mint
a nagy angol költő Byron „köny“ című gyönyörű költeményében:

„Siromon, mit a hiuk emelnek,
Márványkő ne álljon kérkedőn:
Sem költött hir nevemet ne bántsa,
Minden vágyam: csak egy tiszta köny!“

Valahol olvastam ezen sok valószínűséggel bír, s nagyobb-
bára találó véleményt, hogy „majd minden nép temetkezési szoká-
saiból, de legkülönösbbe temetőiből meg lehet itélni azon nép
életét, gondolkodását és érületét.“ Vajjon, ha a mi magyarországi,
de különösen erdélyi szétszort, s csaknem tragikomikus föliratokkal
ékeskedő temetőinket meglátta volna azon idegen utazó, ki fen-
nebbi axiomáját állítá föl, vajjon miféle véleményt kockáztatott
volna népünk érületéről, s gondolkozásáról? Bizonyára, nem a leg-
kedvezőbbet! Mit mondott volna ily féle feliratokra, mint ez is:
„Itt nyugosznak azon jámbor lelkek, kik a faluban élnek“, mely
egy magyarországi helység temető kapuján ékeskedik! Erdély fő-
városa temetőjében, mely különben eléggé rendezett, de a túl toll-
ság miatt az egészségre felette ártalmas, több ily kedélyeskedő
eszme-szörnyek rémségeskednek, im itt egy pár: „Itt nyugosom

én, olvasod te; olvasnám én, nyugodnál te.“ Egy más síron: „Itt
nyugszik Sala, kit a halál le-kala-pácsola-va.“ Vagy ama elhíre-
sedett miskolci sírvers alatt nyugvó mit vétett, hogy halála után
enynyire karikatúrázták: „Itt nyugszik Kis, ki is nem valami
his-torikus, se nem fis-kális, hanem valami fis-lederből dolgozó
csiz-madia, kit a halál bics-kája levága Miskolcon.“

Herepei Gergely.

pajjelölt.

(Vége következik.)

Az egyházi főtanács üléseiből.

Kolozsvár, szept. 4.

A július 30-án tartott ülés főbb tárgyai emigy következtek:
A Wesselényi-örökösöket fölkéri az egyh. főtanács, hogy a makk-
falvi iskola alapítványi kamatait, a végrendelet értelmében, fizes-
sék be, a makkfalvi iskola gondnokságát pedig átadja, hogy a fő-
tanács idej 427. számú reedeletének eleget tegyen. — A menyői
egyház dézma-kárpótlási kamatai 1871. május 1-étől, 1872. május
1-éig, az iskola kiépítésére utalványoztatnak. — A határvidéke-
ken egyszer átbocsátott iskolák ügyében a miniszteriumhoz sür-
gető felirat intéztetik. — A maros-vásárhelyi főtanoda, és a kü-
llői egyházmegye között fenforgó vitás Daniel-féle dézma ügy-
ben, ez utóbbi fölterjesztvén adatait, az előbbi kihallgattatása ha-
tározatati el. — Kolozsvár városa törvényszéke, fölszólítás foly-
tán, megküldi a b. Radák Istvánné, már említett, végrendeleti
pontjait. Gr. Mikó Imre és Zeyk Károly, végrendeleti végrehajtók,
fölkértnek a hagyományozás fogantatosítására, az eddig esedékes
kamatok lefizetésével együtt. — A borbátfalvi határ kiigazításához
az esperesnek, átruházható, fölhatalmazás adatik. — A mocsolyai
papi díj-levél megállapítása az espereshez küldetik vissza, egy-
házmegyei közgyűlésen leendő ellátás végett. — A vizaknai dézma
kárpótlások kiadása iránt a luth. főconsistorium részletes fölvilá-
gosítás adására kéretik föl. — A kamarási koresomára vo-
natkozó adomány-levél fölküldetik a kir. biztossághoz. — A
szükeréki fekvőségek eladása, a felküldött birtok-ívek alapján,
megengedtetvén, az eladás nyilvános árverésen eszközzendő, 1200
forint kikiáltási ár mellett. — Fosztó László magát a m.-bogáti
egyház főcuratorául vetvén föl, s 2000 frtnyi tőkét fölveve, arról
már két éve nem számolván: az egyház értesítettik, hogy F. L.
nem neveztetett ki főcuratorrá. — A supplicatio ideje elkövetkez-
vén: a zilahi supplicansoknak adandó engedély a belügyérségnél
magsürgöttetik. — A belügyminiszterium a Geese-intézet száma-
dásainak jövődöbeli vezetése iránt útastásokat ad. A belügymi-
niszteriumnak útastás-adásra joga nem levén: a javaslat kiadatik
a számvevőnek, véleményezés végett. — A sepsii egyházmegye
jelenti, hogy a bodolai és szacsvai egyházak iskoláikat községi-
nyilvánították. Visszaküldetik az egyházmegyéhez azon útastás-
sal, hogy az illető egyházak tartsák magokat az utóbbi népes gyű-
lés ídévágó határozataihoz.

Az aug. 13-iki ülésben a nevezetesebb ügyek ezek valának
A keleti vasut igazgatósággal hat egyház kisajátítási szerződést köt-
vén, azok megerősítettnek, oly meghagyással azonban, hogy az így
nyert pénzzel azonnal értékpapírok vásárolandók. — A maros-
vásárhelyi főtanoda, és Maros-Vásárhely városának kisajátítási
szerződése megerősítettetik. — A belügyminiszteri engedély a zilahi
supplicansok ügyében leérkezvén: az engedély megküldetik a fő-
tanodának; a belügyminiszteriumhoz pedig kérvény intéztetik,
hogy az engedély a jövő évre is használtathassék. — Több dézma-

ügy ellátása után püspök aa. a luth. superintendens átiratát terjeszti elő a váló-perek bélyeg ügyében; a superintendens értesítetik, hogy e tárgyban már a főtanács is kérelmezett, azonban eredmény nélkül. -- A kézdi-vásárhelyi egyház jelentvén iskolája kiközösítését, útasítatik az idei népes gyűlés ide vonatkozó határozatához való alkalmazkodásra, felszólítván egyszersmind, hogy terjeszzen föl kimutatást az iskolai vagyronról, valamint arról, hogy mit adott eddig a város az iskolára, s míg ezt nem teszi: az iskola épületét át ne bocsássa. -- A kidei egyház számadásai beterjesztetvén, a segélyezési 100 frt részére kiadatik. -- A nádobolyi egyháznak, dézmájából, egy 1000 frtos urbéri papir adatik ki templom építésre; a novemberben esedékes kamatokból pedig további 500 frt utalványoztatik részére. A választói iskola ügyében az esperes jelentése is beérkezvén, ehez rendelet intézettek, hogy az iskoláztatás azonnal megkezdendő, s negyedévenként tegyen jelentést; az iskola mulasztók pedig a szolgabíróság útján kényszerítendők iskolázásra. -- A tordai egyház beszolgáló papjának jutalmazására nézt megíratik, hogy az egyháznak a főtanács pénztárában 410 frt 67 krja van még. -- A fogarasi egyház vámjoga ügyében a belügyminiszterium megsürgöttetik, az egyház pedig oda útasítatik, hogy ha a vám-szabály megkésnék, egy évre ismét haszonbérbe adandó a jog, az eddigi öszszegért. -- A v. szt.-erzsébethi egyház kaszálójának haszonbérbe adása megerősítetik. -- A gezsei egyház 20 holnyi birtokát el kívánván adni: fölkéretik a birtok iv, a hely fekvési rajza, valamint annak megírása, hogy az ott-vidéki vasuti kisajátításnál mennyivel fizetik a földek holdját. -- Benedek Ferenc, küküllői esperes, hat darab különböző szerződést terjeszt föl megerősítés végett, melyek, egynek hiával, meg is erősítetnek; a visszaküldött az iskolaház bérbe adásáról szól, mi betiltatván, az esperes fölvilágosítás adásra szólítatik föl ez iránt. -- A mikeszási egyház által vásárolt földekről szóló kötlevel megerősítetett, s egyszersmind kérdés intézettek, hogy mi történt a fennmaradt pénzekkel. -- Az ilyefalvi egyház bérszörződési okmánya megerősítetik. -- A n.-moni egyház kárpótlási kamatai a papilak befedési költségeire utalványoztatnak. -- A kémeri taxás helyek eladása helyben hagyatik.

Ime, szerkesztő barátom, röviden, és itt-ott hézagosan kipótolva a t. elődöm által félben hagyott munka.

Az aug. 27-iki ülés tárgyait -- immár saját följegyzéseink nyomán -- a következőkben reprodukáljuk.

Pár lényegtelen előterjesztés után a főt. püspök ur bemutatja a cultusminiszterium egy (hibásan) hozzá küldött leiratát, melyhez Fogarassy Mihály, r. kath. püspök, denunciáló levele van csatolva. Fogarassy ur ugyan is hosszszas expectoratiókkal előadván, hogy kollegiumaink mily fegyelmetlenek, roszak, és rendetlenek, az iránt emel a cultusminiszternél panaszt, hogy tanodáink még veszélyes proselita-hajhászatot is űznek; a mint ezt egy mellékelt irat, állítólag, tanusítja is. E mellékelt iratban t. i. Imecs János arról értesíti püspökét, hogy az udvarhelyi főtanodában fiának az ígértetett, hogy egy év alatt két gymn. osztályt végezhet, s az érettségi vizsgát is leteheti, ha reformátussá lesz. (Imecs ur aztán kéri Fogarassy urat, hogy Jenő fiának a katolikum gymnasiumban engedtessek meg a 7-ik osztály átugrása, miután különben a reformátusok el találják bódítani a kegyes báránykát.) A főtanács áttette az ügyet az udvarhelyi főtanodához, hogy meg-

- a kraszna- és közép-szolnoki tanfel-
- az érkörözi, érszentkirályi, szilágy-
szilágy-szentkirályi, borzási, nagyfalusi

népiskolákat -- a törvény értelmében a tanhelyiség, taneszközök, és tanodák hiányos volta következtében -- első foku megintéssel illeti. Az esperes értesítetik erről, azon szigoru meghagyással, hogy a feltüntetett hiányokon haladéktalanul, és teljesen segittessen az illető egyházakkal.

Az orbai egyházmegye panaszt emel vala a miatt, hogy Háromszék törvényszéke illetéktelenül szólott bele az árvák vagyona után fizetendő kepe-fizetés menyenyiségéhez. Az oktatásügyérseghoz intézett kétszeri folyamodásra most az a válasz érkezett, hogy a háromszéki törvényszék intézkedése jogalapjának kimutatására hivatván föl, ily jogalapul a 48 előtti szokásra hivatkozik, mit az oktatásügyér is helyesnek ítélvén, a panaszt visszautasítja. A főtanács a kepe-fizetést az egyház és hívők között köölt magán szerződésnek tekintvén, ez ítéletben meg nem nyughatik, s ezért az esperestől részletes tudósítást kér ez ügyben, minek megérkezével a kérdést ujlag a miniszteriumhoz terjeszti.

A kolozsvári pénzügy igazgatóság a váló peri illetékekről kimutatást kérvén, az ügy elintézés végett püspök atyánkfához tetetett át.

A girolti tagosításhoz biztosul Boér Kálmán neveztetik ki.

Páké, még 1862-ben, megvette az ottani határfőri tisztii lakot iskolája számára a kincstártól, később azonban eladta azt adósságai törlesztésére, még pedig nagyon gyanus potom áron. Ez ellen a főtanács folyamodott a főkormányzékhez, még pedig anynyiban sikerrel, hogy a bejött pénznek iskolára leendő fordítása rendeltetett el. Az esperes most jelentést tesz az ügy előnyös elintézése fölöl. A főtanács azonban jelentés tételre útasítja az esperest, hogy mi történt a visszanyert pénzzel?

A lapádi egyház dézma kamatai iskola építésre utalványoztatnak, b. Kemény István kezére, kit a főtanács fölker, hogy az építés felügyelését sziveskedjék elvállalni.

A görgényi egyházmegye az iránt folyamodván, hogy az egyházak vagyónának táblázatos kimutatásába tetemes munka-kimélés tekintetéből csak az összegeket vezethesse bc: a főtanács ez engedélyt a tőkékre nézve megtagadja.

Az idei zsinat határozatai közül néhány, sürgősebb, előzetesen fölterjesztetik megerősítés végett. Ennek nyomán megengedtetik, hogy a tanító-képezdekbe -- mint az államiaknál történik -- a negyedik gymn. osztályt végzett tanulók is fölvetethessenek, mert e nélkül a képezde növendékek nélkül maradna. -- A moldovai missio és Celder-ügy tárgyalására netán összehivandó conventbe a zsinat megválasztván küldötteit még 1868-ban: a főtanács annak idején szintén intézkedik. -- A kocsárdi levitaság megszüntetése, és a filia Ugrához való csatoltatása megerősítetik. -- A besztercei papi állomás rendszeresítetik, a galáci egész és a budaki féljövedelem oda csatolásával, azon feltét alatt: ha az egyház pap-lakot épít és kepet biztosít a megválasztandó lelkésznek. -- a görgényi egyházmegye házassági törvényszéko által liquidalt költségeket Tordamegyo törvényszéke, illetéktelenség címén, fölhaltani nem akarván: a zsinat ez iránti panasa az igazságügyérhez zjanlattel felterjesztetik. -- A b.-hunyadi tanító állomás állandósítása; a farnosi tanító díj-levele, és a radnóthfái kepe megváltási határozat megerősítetik.

Az agyegfalvi egyház szombati malom-jogát 1000 v. frtért el akarván adni, s a vevő még egy belső telek ajándékozását is kilátásba helyezvén; az esperes jelentése szerint az így remélhető 20 o. é. frt évi jövedelem több levén, az eddig 47 v. frt bevétel-nél: a főtanács hajlandó a vásár engedélyezésére, előbb azonban

az eddigi jövedelmet kimutató okmányokat megtekintés végett fölkéri.

A bürkösi egyház a korcsoma-jövedelemből szintén részt követel a birtokosságtól; ez iránt mind Pogány György főispán ur megtaláltatott, mind az egyház régi jegyzőkönyvei fölkörettek, ha a jog-alap ezekből, vagy az egyezmény kitűnnék. Ily jogalap bebizonyítható azonban nem levőn: az esperes útasittatik, hogy az arányosításnál igyekeztek az egyház jogát érvényesíteni, mire Kis Károly, gondnok, aa. is fölköretik.

Az államsegély kiosztását tanúsító nyugták fölterjesztetvén, egyszersemind kéri a főtanács az oktatásügyért, hogy a már megszavazott idej segélyt is utalványozza.

A szilágy-bagosi egyház 6 nova sessiojának—melyek most 7 frt 25 krt jövedelmeznek — 265 frtéért vevője akadván: az esperes útasittatik az eladásnak, ha jónak látja, nyilvános árverés útján eszközzendő foganatóságára.

A görgény-szent-imrei lelkész a görgényi uradalomtól nyervén eddig fizetésének legnagyobb részét; az uradalmat most az állam visszaváltá, s megvonta e javadalmazást; a pénzügyérhez ment ez iránt folyamodás, mire mind ez ideig válasz nem érkezvén: az ügy mielőbbi előnyös eldöntését a főtanács megsürgeti.

VIDÉKI ÉLET.

N. Galambfalva augusztus 10. 1871.

Nagyiszteletű szerkesztő Ur! A vallásos érzésnek s a szülőföldről való kegyeletes megemlékezésnek, egy igen szép példáját akarom felmutatni becses lapjának t. olvasóközönsége előtt, mely a bezárt „Legszébb cikk“nek, bizonyára méltó folytatása leendő.

Ugyanis, Feleki Miklós ur, N. Galambfalva községének szülöttje, most a pesti nemzeti színház egyik elsőrangú művésze, széplelkű nevével—a hasonlólag kitüntetett művész—Munkácsy Flora aszonnyal, mult hó 17-én több rendbeli becses ajándékkal lepte meg szülőföldének—az ő megérkezésükre tömegesen várakozó s a viszontlátás édes örömetől méjjen áthatott ref. lakóit.

E becses ajándékok: egy diszkótosú biblia; egy gazdagon aranyozott ezüsturasztali kehely; két ezüst tányér, egyik templomi — a más betegeknek való használatra, ez utolsó megaranyozva; egy fejér virágos atlac urasztali takaró, arany fonallal kivarva s aranyrojtval gazdagon díszítve; s végül: egy szépen himzett s zós zéktakaró, abroszszal ellátva, — mely ajándékok által egyházközségünk meglévő urasztali készlete, melyet a mlgs. Sebesi-család kegyességéből birunk s a melyet közelebből mlgs. Sebesi Istvánné B. Josinci Ilona ő nagysága: egy veres selyem, finom hálószővettel bélelt s fejér csipkével körített, urasztali takaróval — édes anyja néhai főkormányászi tanácsos mlgs. Donáth Sándorné B. Bánfy Ágnes ő nagysága pedig: egy saját kezüleg csinosan himzett s széles fejér csipkével felékitett, fejér abroszszal gazdagított — igen szépen felszaparodott.

Az ajándékok átadása azon egyszerű hajlékban történt, melyben Feleki Miklós művész-hazánkfia született. A zsufolásig megtelt szobában pár percig néma csend volt, mialatt mindenki saját érzelmeivel küzdött. Végre erőt véve művész hazánkfia megindultságán, feltörő érzelmein, miket a gyermek — és ifjukor édes napjaira való viszemlékezés, egy egy felismert arc — s az általános meg-

hatottság látása keltett fel szívében, könytől csillogó szemekkel s megindult hangon ilyen formán szólalt meg:

Kedves tiszteletes ur! Ezen egyházközségnek, mely az ön vezetésére bízott s a melyben én mint gyermek legelső vallásos ismereteimet, mint felserdült vallásbani megerősödésemet nyertem; ezen egyházközségnek, melynek emléke a távolban is mindig kísért s melyet elfeledni nem fogok soha; gyermek, és ifjukorom emlékeül, szeretett nőmmel együttesen, néhány csekély ajándékkal kívánok kedveskedni, melyeket ezennel önnek s ön által ezen egyházközségnek átadok.

Ime! itt egy biblia — s ezzel kezébe vette a bibliát — a kereszttyénség szent könyve, melybe a legszebb s legfelségesebb vallásos és erkölcsi igazságok s eszmék vannak beírva, fogadja ezt ön s olvassa szorgalmason hiveinek, hogy azok ez által a vallásos ismeretben, erkölcsi tökélyben, munkás felebaráti szeretetben, egyházas buzgóságban és hazafi érzelmben, napról napra szentebbé előhaladást tegyenek.

Itt egy urasztali tányér és kehely; osztogasson ebből nekik örökélet kenyérét és italát, bűnbocsánat és idvesség ígéréteit.

Itt egy másik tányér, s ha szenvedő beteg hívja önt magához, ki e földön már enyhületet és vigasztalást nem talál s annak tudományában keresi azt, ki szintén szenvedett és meghalt az emberiségért: nyujtson neki a Jézus nevében — kinek ön szolgálja — vigasztalást, bátorítást, reménységet; hirdessen bűnbocsánatot, boldogabb hazát s örökéletet.

Itt egy urasztali takaró, fejér, mint azon lepel volt, melybe az idvezítő teste takartatott; ez is az ő megtörtett teste és kiontatott vére szent jegyeit takarandja. Valahányszor azért e takarót látja: emlékeztesse ön hiveit, hogy ily tiszta, szenttelen volt — szíve, lelke s egész léte annak, kit uroknak vallanak s hogy ilyennek kell lenni nekiökis, mint az ő követőinek, ha boldogok lenni, ha idvezülni akarnak.

Végül: itt van egy takaró, díszítésére azon szent szónoki széknek, melyből ön az evangéliom életadó beszédét hirdeti: vegye ön, azon ohajtásom kíséretében, hogy az ön által ott elmondott és elmondandó beszédek ereje látszassék meg hiveinek gondolkozásán, érzésén és cselekedetén s ez legyen szolgálatának legszébb jutalma.

S ezzel az urnak kegyelmét és áldását kérve önre, ez egyházközségre s ennek minden tagjaira: magamat és nőmet továbbra is szeretetök és jó emlékekbe ajánlom. ^a

Mire alólikt eképen válaszolt.

Kedves honfitárs! Midőn nagybecsű ajándékukért, melyet ön és szeretett neje n. galambfalvi ref. egyházközségünknek nyujtanak, egyházközségem nevében, hálás köszönetet nyilvánítom: lehetlen, hogy tisztelettel ne hajoljak meg azon kegyeletes érzés előtt, melyet ön kedves honfitárs s ön után az ön szeretett s általunk méjjen tisztelt neje: ezen község, mint az ön szülőföldre, ezen egyházközség, mint az ön legelső vallásos ismereteinek bölcsője iránt tanusitanak.

Oh, mert ritka az, ki kiszálva az egyszerű ősi fészekből, főleg ha magasra emelkedett s a köztisztelet karjain hordoztatik; ritka az, ki megemlékeznék azon egyszerű helyről, hol egykor bölcsője ringott; azon egyszerű emberekről, rokonokról, kiknek körében született, gyermekeskedett; azon egyszerű falusi templomról, melynek boltozatai alatt hallgatá, mint gyermek, az evangéliom életadó beszédét.

Ön, kedves honfitárs! e gyéren tenyésző, de annál tisztelot-re méltóbb férfiak sorába tartozik.

Őn bár fel és kiküzdő magát: önerceje, szorgalma, munkássága által az egyszerű körből, melyet egy ország ismer s tisztelettel emleget; őn bár az egyszerű falut, az ország fővárosával cserélte fel; mindazáltal annak fénye, környező tisztelete sem feledtető el önnel édes szülőföldét, nem azon egyházat, melynek egykor tejjével táplálkozott, minek beszélő tanui ezen becses ajándékok, melyeket őn s szeretett neje, egyházközségünknek nyújtanak.

Azonban, bármily nagybecsűek legyenek is ezen ajándékok, engedje kimondanom; miszerént előttem sokkal becsesebb ezekenél azon vallásos érzés és kegyeltes megemlékezés, mely ezen ajándékokat nyújtja.

Fogadják azért — őn kedves honfitárs s kegyed méjjen tisztelt leüleány! a vallásos érzést s kegyeltes megemlékezést tanusító ajándékaikért — újból is hálás köszönetemet, egyházközségem nevében, ki kívánom s velem együtt kívánja ez egyházközség minde tagja: hogy az ég nyujtsa még hosszúra közhasznú életöket, hogy mint az ország, mint a nemzeti nyelv, közmívelődés és közerkölcösiség kitüntetett papjai, még sokáig hirdethessék a nemzeti fenmaradás igéit, még sokáig szedhossék kiérdemelt béréikat. Éljenek!

Erre aztán a nép vette át a szót, többszörös „éljenek“ kiáltásában adván kifejezést, általam tolmácsolt, hálás érzelmeinek.

Vajha! e felmutatott szép példája — a jótetben nyilvánuló vallásos érzésnek, hasonló nemes tettero buzdítana másokat is, hogy így emlékők, nevék élne még akkor is, mikor már többé nem lesznek; mint élni fog a F e l e k i M i k l ó s és M u n k á c s i F l ó r a aszszony neve mind végig a n. galambfalvi ref. egyházközség keblében.

Kelemen János.

n. galambfalvi ref. lelkész.

Sz.-Szentkirály, aug. 11. 1871.

Tisztelt szerkesztő ur! Becses lapja 31-ik számában, a „Vidéki élet“ rovata alatt, olvasom valahára sz.-szolnoki egyházmegyénkből, az egyházi, anyagi, valamint vallásos-erkölcösi élet emelkedésére, vagy hanyatlására vonatkozó, némely egyház-látogató bizottsági észrevételeket; s addig is, míg saját egyházamra vonatkozó, egyház-látogató bizottsági megjegyzések világot látnának: időszerintinek, sőt szükségesnek látom, egyházam nevezetesebb mozzanatairól tudósítani tisztelt szerkesztő urat.

Az ez előtt pár évvel, vagy nem tudom hányval — adatok hiánya miatt megmutatni nem lehet — sirboltokra épített sz.-szentkirályi ref. templomunknak alapja leereszkedése miatt, annyira meghasadozott a fala — már csak ezért sem lenne tanácsos a cintermekbe építkezést megengedni — hogy az illetékes egyházi előljáróság útján, a szolgabírói hivatal közbe jöttével, bezáratott, alapos levén a gyanú, szakértői megvizsgálás alapján, hogy előre ki nem számítható percben összedől. Elhatározatott tehát előbb csak ennek kijavitása; azonban, az erre szükséges költség tetemes összegre — 2500 frtra — rugván fel; de továbbá: az alap tartáhatatlansága miatt, nem látván kellő biztosítékot egyházam tagjai az épület további fenmaradására nézve, tervbe vétetett, egy egészen új templom és toronynak felépítése. S imo, csak ez év júniusában mult el két éve az egészen új alap lerakásának, s már a jelen évi augusztus 5-én, a csinos, izléssel párosult, kellő terjedelmességű templom, valamint bádoggal fedett 14° magasságú torony, kellemes fekvésű helyén készen áll, s hat hét mulva, teljesen és tökéletesen felszerelve, az isteni tiszteletet benne megkezdhetjük.

E tudósításom eddig nem nagy jelentőségű; s nem is azt akarom hirdetni, hogy kész imaházunk van, ámbár ez is jól esik protestáns embernek; mert hiszen két év alatt, sőt egy alatt is, imaházat kellőleg el lehet készíteni, ha megvan az anyagi erő, a pénz; hanem, jelezni akarom a buzgóságot, a lelkesedést, az áldozatkészséget, melylyel az építés körül egyházam tagjai eljárak.

A ki az 1871-ik évi egyházi névkönyvben, sz.-szentkirályi népeségét megnézi, s látja, hogy itt a lélekszám éppen 198; s ismer né ily csekély szám mellett e népnek különösen a jelen körülmények közötti szegénységét, ezekből kifolyólag, az igás, valamint kézi erőnek csekély mennyiségét, mely szerint az igás erő éppen 19, többnyire két gyenge marhás; a kézi erő pedig éppen 26 embernek munkájából telt ki; s e mellé még azt is hozzá teszem, hogy 6000 téglát, és nagy mennyiségű porondot a torony és templom vakolására, napi járó földről kellett hozni, kételkedne — pedig igaz — ha azt állítom: hogy még ez évi május két első hetében, a torony, csak a templom falmagasságáig volt felrakva, s már augusztus 5-én be is vakolva; szóval: egészen elkészítve torony és templom kívül és belől. S tette mind ezt e nép csupán buzgóságból; a drága világ, és szegénysége mellett — ingyen: hogy anyagilag annál szegényebbek, de lélekben annál gazdagabbak legyenek.

Az áldozat készségnek is szép példáját adták; nevezetesen: a templom felépítésére a méltóságos egyházi főtanács által kiutalt 4076 frt 23 kr dézma kárpótlási tőkésített kamat, és évi kamatokon kívül: méltóságos r. Viski György ur 100 frt. t. r. Viski Zsigmond főgondnok ur 20 frt, Osváth Lajos és fia 1 frt 50 kr, Kovács János 1 frt, ifj. Süle András 2 frt, Osváth László 2 frt, Módi János 2 frt, Tolnai Mihály 1 frt, Tyukodi Péter 1 frt, Módi Bálint 1 frt, Süle János 3 frt, Módi Elek 50 kr, Módi Antal 2 frt, Süle Gergely 1 frt, Süle Dániel 50 kr, Balogh Ferenc 1 frt, Tolnai György 2 frt, Módi Mihály 10 frt, Szabó Sándor 2 frt, Süle Tamás 1 frt, Szarka Sándor ur 4 frt, tiszteletes Székely István vérvölgyi, az adományozás idejében beszolgáló pap 4 frt, Módi Sándor 5 frt; és utoljára: helységünkben két vallás felekezet levén, katolikus és tulnyomó számban ev. református, a községi uyilt — rendszer szerint vágatni szokott erdő — részünkből a tornyot 410 frt erejéig bebádogoztattuk.

Ime, a kis Sz.-Szt.-Király, mint egyház község, buzgóságának és áldozatra készségének szép tanu jelét adta; a katolikusok pedig tulemelkedtek a felekezetiessen.

Köszönet, szives köszönet mindezekért, s az illetők találják meg jutalmukat, azon öntudatuk sugalta meggyőződésben, hogy morális kötelességüket hiven teljesítették. — Vajha, így lenne ezután is!

Farkas Károly,

sz.-szt. királyi ref. pap.

KÜLÖNFÉLÉK.

== Ballagi lapja hozzá azon alapszabály-javaslatot, melyet az egyházi reformegylet indítványozói terjesztenek az 1871. október 4-iki alakító közgyűlés elé. — Ismertetni fogjuk legközelebről, s hozzá fogunk szólni.

== Kültllői esperes, Benedek Ferenc aa. az illetők tudomására juttatja, hogy folyó évi október 5-én egyházmegyei közgyűlés fog tartatni Dicső-Szent-Mártonban.

== Jókai így jellemzi a kultusz — minisztert, Pauler Tivadar, ha lehet, még a fent elősoroltaknál, mind valamennyinél szelidebb ember, s úgy hiszem, senki sem fogja azt az érdemét

elvitatni, miszerint az ő megjelenése óta a dicsőült b. Eötvös Józsefet, mint az erély és hősi merészség bajnokát tanuljuk tisztelni; — míg Paulorben a keresztyén catholicus önmegtartózkodás és mártír kinszenvedés crényeit bálmuljuk; — s valamint az indus mythosz szerint a paradicsomba törekvő lélektől azt kérdi az angyal „voltál-e már a Dabao fa alatt?” (ez az indus purgatorium) s ha erre a kérdésre az a felelet: „nem; de oda alant feleséges ember voltam,” azt mondja rá az angyal: „eredj hát be szegény ember a paradicsomba;” úgy meg vagyunk felőle nyugodva, hogy de-rék Paulerünk tökéletes jogot szerez magának a purgatorium le-szolgáltatására a kultuszminiszteri veres szék izzó parázsának meg-ülésével.

— A sok ügyességgel szerkesztett „Reformbül” átvesszük a következő közleményt: Michelis tanár, az anti-infallibilista német pap, ma tartotta első előadását Pesten. A részvét nem volt nagy, minek okai igen egyszerűek; s ép oly leverők a csalatkozhatlanság hiveire, mint az ó-katholikusok pártjára nézve. A kath. egyháznak, mint intézménynek, hívei nincsenek a papságon kívül, mely ez intézmény szervezetét alkotja. A katholikusok közt két kathegoria van: az ultramontán hívők és az indifferensek tömege. Azon kontingenst, melyet más felekezetekhez az értelmiség szol-gáltat, a katholikusok egyházában hiában keresnéd. Mihelyest va-laki eljutott értelmi fejlettségének azon pontjái, hogy vakon hin-nio lehetetlen, akkor a kath. vallás dogmatikus voltával szemben nincs más választása, mint istenét szívében megőriznie, magát val-lása egy némely elkerülhetlen formáinak (minő a kereszttétel, esküvő, az esküvő előtti gyonás) alávetnie, s többé azzal, a mihez sem befolyás, sem érdek nem köti, nem törődnie, kivéve ha — min politikus, vagy a nyilvánosság más terén szereplő — eszközei kö-zé nem látja jónak fölvenni a felekezetiességet. Ily körülmények közt ne csodálja senki, hogy Magyarországon — mert hazánk tár-sadalmáról beszélünk — azon erkölcsi fölháborodásnak, melyel más országokban a katholikusok egy része fogadja az új dogmát, nyomát sem látja; a komoly harc katholikus szempontból a „híveket” (a non lucendo) nem érdekli. Nálunk csöndes megvetés és kacagó élce tárgyává tetetett az új dogma a katholikusok azon köreiben, hol a vak hívésnek hívei nincsenek.

— (Értesítés.) A dévai állami tanító képezdében az új tanév folyó évi október 8-án kezdődött, a beiratások, s ille-tőleg a felvételi vizsgák október 1—6 napjain fognak tartatni.

Felvétetik minden oly ép testű növendék, ki 15-ik évét már meghaladta, s az anyanyelv, számvetés, földrajz és történelemben legalább anynyi jártassággal bír, a megnyit a gymnasium-reál négy alsó osztályában tanítanak.

A belépni kívánó növendék erről vagy nyilvános iskolai (bélyegmentes) bizonyítványt köteles előmutatni, vagy felvételi vizsgának kell magát alávetnie.

Korát mindenki keresztlevelel, testi épségét orvosi (bélyeg-mentes) bizonyítvánnyal köteles igazolni.

A kik állami segélyben óhajtanak részesülni, figyelmeztet-nek, hogy a helybeli polgári hatóságtól kiállított, s az illető lel-készi hivatal által megerősített szegénységi bizonyítvánnyal, va-lamint a fennemlített okmányokkal fölszerelt, s a dévai állami ta-nító-képezde igazgató-tanácsához intézendő, de alulírtához címzendő kérelmeket legfeljebb szeptember 25-ig Dévára beküldeni szíves-kejdjenek.

A román ifjaknak minden tantárgy anyanyelvükön fog elő-

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

adatni. Déva, sept. 2-án, 1871. Kóós Forenc, az igazgató ta-nács jegyzője, és a képezde id. igazgatója.

— Beküldetett szerkesztőségünkhez „Dúshogyi Márt-on és rónaszéki Lányi Adólf legfelsőbb helyen engedélyezett reál-gymnasiumi nyolc osztályu tan- és nevelő-intézetének el-ő-rajza. Pest, siputca 13-ik szám alatt. Az intézet célját így adják elő: jellemképzés, a szellemi tehetségek és az erkölcsök fejlesz-tése, az emberi szellem követelte műveltség előmozdítása és ter-jesztése, az illem és nemesebb életmód követelményei sat. Hogy ezeket elérhessék, 15 tanár működik. A tantárgyak: állat-, növény- és ásványtan. rom. kath. vallás, történelem és bölcső-szet, menyiségtan, angol, francia, olasz nyelv, latin, görög iroda-lom, festészet, rajz, magyar és német nyelv, földrajz, vegy- és ter-mészettan, prot. vallás, gyorsírás, vívás, tornászat, zene, mű-ének, tánc. A belakó növendékek 650 frt díjt fizetnek, melyből könyvek, író- és rajzeszközökkel is elláttattak; a küntlakók pedig 10. 12. 15 és 20 frt tandíjt fizetnek havonként sat. Ajánljuk a netán érdekeltek figyelmébe. Levelek sept. végéig ujvilág-utca 13-ik sz. küldendők.

„ARANY-KÖNYV.”

Losonci gróf Bánffy György ur ő nagysága a mult 1870-ik évben ajándékozott a bonchidai ev. ref. templom katedrójára egy igen szép zöld bársony takarót; az ev. ref. iskola számára 18 fali A B C-t, 10 A B C-és könyvet, 2 Gáspár olvasó könyvet, 40 da-rab irkát, és egy magyarországi térképet. Losonci gróf Bánffy Er-zsébet, ungerschüttzi gróf Berchtold Rikhárdné ő nga e folyó 1871 aug. 31-én ugyancsak a bonchidai ev. ref. templom számára ajándékozott egy gyönyörű ezüsttel gazdagon kivarrott fehér no-héz selyem urasztalára való abroszt.

Isten tartsa meg becses életét mind a két adakozónak, hogy többször légyen alkalmunk az „Arany-könyv”-ben nevüket fel-emliteni. Bonchida, sept. 2. 1871. Nagy Elek, ref. pap.

Mákói ev. ref. egyházunkat 200 o. é. forint adósság ter-helte, melynek még kamatait sem bírta fizetni az egyház 1866 oltá. Most gr. Mikó Imre ő excellentiája nem csak az egész kamatot elengedte, hanem a tőkének felót átadni méltoztatott az egyháznak iskola-alapul.

E nemes tettért, fogadja ő excellentiája, egyházam nevében a legméjebb köszönetet. Mákó, september 4. 1871.

Valler József, ref. pap.

Méjjen tisztelt szerkesztő ur! Kérem az „Arany-könyv”-be az alább irt arany betűket felvenni. M. Thuroci Pál ur, a küküllői egyházmegye algondnoka, a besenyői ref. egyházba a templom mellé (kő tornyot a hely oldalos fekvésénél, s a talaj porlosságá-nál fogva, nem építhetvén) saját költségén egy díszes festett fa tor-nyot építtetett, mely 607 frt és 42 krba került. A ki így gondozza egyházát, s ilyen egyházas érdekeltséggel örököltette meg emlékét, az méltó a gondnoki méltóságra. Isten áldása kísérje buzgalmát és munkás törekvését. Haraugláb, aug. 25. 1871.

Benedek Ferene, esperes.

NYILTPOSTA.

56) Kusalyba. K. J. Rendben van minden. Nyugodt lehetsz; s megnyugtathatod az illetőt. —

57) N. Eayed. G. J. urnak. Mely számok hiányzanak? Minő cím alatt ment eddig lapunk? Hadd intézkedhesünk.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

I. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1871, SEPTEMBER 14.

37. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 237 sz. —

Az egyházi reformegylet

„alapszabály-javaslat.”

I.

Az „Egyházi reform“ közelebbi füzete meghívót közöl a reformegylet f. évi október 4-én tartandó alakító közgyűlésére, tekintélyes nevű férfiak aláírásával; s egyszersmind közli az általuk készített „alapszabály-javaslat“-ot. Részünkről örvendünk, hogy e kétségen kívül nagy fontosságú ügyben végre megállapodásra kerül a sor, s a megindult mozgalomnak, ez idő szerint, még sok tekintetben zavaros hullámai határozott mederbe vezetnek. E közgyűléstől függ az egész mozgalom jövője; vagy is azon iránytól, melyet az számára, a megállapítandó alapszabályok keretében, ki fog jelölni. Erős meggyőződésünk, hogy ha az irány kijelölésében, s illetőleg az alapszabályok megállapításában a kellő határokat túl nem lépi, tényleges viszonyainkat, s a történelmi tovább fejlődés, és biztos haladás elutasíthatlan követelményeit, s törvényeit figyelembe veszi: a mozgalomnak idves eredményei kimaradni nem fognak. Ellenkező esetben, az egész mozgalom nem lesz egyéb, mint egy fellobbanó őrűz, mely rövid időn kialszik, s kialvását a tulsó tábor kárörvendő gúnnyal fogja nézni. Minket biztat a remény, hogy ez utolsó eset nem fog bekövetkezni, mert a közgyűlés többségének higgadt megfontolása fölismeri a helyes utat, melyen biztosan lehet haladni, s az egész mozgalom sikerét kockáztató túlterjeszkedést, hogy ne mondjuk: túlcsapongást a kellő határok közé szorítja, felfogva a helyzet követelményeinek egész fontosságát, s a felelősség nagy súlyát, mely elhatározása által rá nehezül.

Most hát, még jó előre, legyen szabad nekünk is, kik e mozgalom alap és méje iránti legmelegebb rokonszenvünknek adtunk több ízben kifejezést, a közlött meghívó, s alapszabály-javaslat tartalmára igénytelen észrevételeinket megtenni, s egy második cikkünkben az általunk közrebocsátandó, s amattól lényeges pontokban eltérő alapszabály-javaslatra — kellő

indokolással — az egyleti tagok becses figyelmét felhívni.

* * *

Legelsőbbben is feltűnő előttünk az eszméknek ama zavara, sőt ellenmondása, mely a közrebocsátott meghívón végig vonul. A t. illetők, kik neveiket alájegyezték, indokolni s igazolni akarják benne, pár szóban, egy reform-egylet alakításának szükségességét, s e végett, egészen határozatlan általánosságban rámutatnak „azon bajokra, melyek az emberi kebel legféltebb kincseit, s egész társadalmi életünket a legnagyobb mérvben veszélyeztetik.“ Szerintök a bajok legfőbb forrása az, „hogy a vallás elvesztette a lelkek felett azon felemelő, javító és boldogító hatalmát, melyet — a történelem tanúsága szerint — hivatva van gyakorolni; általános vallás-erkölcsi elbágyadás, hidegség, közöny, sőt nem ritkán teljes elvadultság foglalta el a kedélyeket, s mindig nagyobb lesz az ellentét a vallás-tanok és intézmények, s a tudomány újabb fejleményei, és az életbe lépett társadalmi intézmények között.“ E pár szóban tehát a jelenkori társadalom egész vallásos élete felett kérlelhetetlenül pácát törnek, s úgy jellemzik azt, mint a hidegség, közönyösség, sőt teljes elvadultság állapotát. Nagyon könnyű volna kimutatni, hogy e grotesk rajzban sokkal több a tulzás, mint az igazság. Hogy vannak a jelenkori társadalomnak oly rétegei, melyekben az említett kórjelek aggasztó mérvben mutatkoznak, az kétségbe vonhatatlan. De kérjük: mikor nem voltak ilyenek? A hitetlenség, s a vakhit — az emberi elme aberrationainak a két szélsősége — oly régi, mint maga az emberi nemzet. Megvolt az kezdetől fogva, s megvan ma is; de hogy akár az egyik, akár a másik teljesen hatalmába kerítette, s általános hidegség, közönyösség, sőt teljes elvadultság foglalta el a kedélyeket: ez, szelíden kifejezve, a valósággal anynyira ellenkező, s oly felületes állítás, hogy részünkről igazán a legnagyobb csodálkozásunkat

fejezzük ki a felett, miként írhatta ezt alá anynyi okos ember. Anynyival is inkább, mert alig néhány sorral alább ők maguk, mintegy megbánva a meg-gondolatlanul kiszalasztott szót, elismerik, hogy „népünkben nem hiányzik a vallási érzék (hát a többiben tán hiányzik?), erkölcsét és gondolkodás módját megvesztegethetetlen igazság érzet ékesíti, s társadalmunk a Krisztus szelleméhez ma sok tekintetben közelebb áll, mint bármikor ezelőtt.“

Részünkről nem vagyunk képesek e két, egymást merőben tagadó, s kizáró állítást összeegyeztetni, oly kevésbé, mint egybe zavarni a fehért a feketével; de örömmel jelentjük ki, hogy, nézetünk szerint, Istennek hála! sokkal inkább megközelíti az igazságot ez utóbbi, mint az első. Elvitázhatatlan tény, hogy a jelenkorban az emberiség közszelleme sokkal inkább át van hatva a krisztusi szellemtől, s általában véve, az igazi vallásosságot sokkal inkább megközelíti, mint valaha, csak hogy e vallásosság ma már — főleg a társadalom felvilágosodottabb osztályaiban — többé nem a confessionalis tanok betűihez, s a magukat túlélt egyházi intézmények külformáihoz való vak ragaszkodásban, nem a szent földre zarándokolásban, a kereszt csókolásban sat. nyilatkozik, hanem emberies törvények s intézmények alkotásában, az egyéni jogok iránti nagyobb mérvű tiszteletben, a megizmosult közvélemény ama folyton növekvő hatalmában, mely védelmébe fogadja az elnyomottat, az üldözöttet, a méltatlanul szenvedőt, s a szabadság, testvériség, s egyenlőség eszméit hova tovább ellentállhatatlanabb erővel diadalra juttatja; egy szóval: azon valóban krisztusi szellemben, mely gyökere, s éltető nedve a jelenkori civilisatio összes termékeinek. Ne hintsünk hát hamvat fejünkre, s ne jajongjunk az elvadult emberiség sülyedése fölött, mint az ókor Jónássai, s Jeremiássai, hanem legyen erős hitünk a Krisztus szellemében, melynek fuvallata, majd mint a levegőt tisztító orkán, majd mint a tikkadt plántákat érintő lágy szellő, száll és fú, a hová fúni akar, s lassankint mindeneket áthat, meghódít, s újjá szül.

A közgyűlésre meghívóra enynyit akarunk megjegyezni, s most térjünk át az alapszabály-javaslatra.

— A javaslat egész szerkezetéből az indítványozóknak azon intentiója tűnik ki, mely szerint e mozgalomba a katolikus atyafiakat is bevonni szándékoznak. A javaslat több pontjának legalább csak is ezen föltevés adhat némi értelmet, a mint alább fölfejtjük.

Részünkről e célzatot merőben tévesztettnek tartjuk. A katolicismus és protestantismus — a keresztyén-ségnek, ez idő szerint, eme két fő formája — alapelveikre, s egész vallásos világ-nézetükre nézve egymástól anynyira távol állanak, hogy közöttünk, avagy csak egyleti működés terén is, transactio, annál kevésbé egy célra irányzott, s összevágó munkásság nem eszközölhető. A katolicismusnak a belső fejlődés s átalakulás, sőt minthogy ezt alapelveinél fogva lehetlenné teszi, valódi vallásos forradalom processussán kell előbb átmenni, a minőn már egy izben átment a protestantismus megalapulásakor, s csak is akkor lehet ilynemű összeműködést, a siker legparányibb reményével meg is kísérteni.

Lehet, hogy Magyarországon a katolikusok közt megindult autonomikus mozgalom idő folytán a közeledhetésnek némi lépcsőjéül fog szolgálhatni, ámbár részünkről e mozgalomnak sem tudunk — mint a katolicismus alapelveivel ellenkezőnek — maradandó sikert jósolni; de ez idő szerint, a vallásos élet terén bármily közeledés kísérlete a siker minden képzelhető feltevéseit nélkülözi. Anynyi tán kilátásba helyezhető volna, hogy a katolikus egyház kebeléből ez úton proselytákat lehetne szerezni, de ennek csak megkísértése is, annál kevésbé az alapszabály egyes pontjaiban csak hallgatóságos kifejezése is, a protestáns egyház egyik sarkalatos elvével — a lelkiösmereti szabadság feltétlen tiszteletével homlok egyenest ellenkező, s így az egyleti működés köréből határozottan kizárandó. Nézetünk szerint, ennél fogva az alapszabályban világosan ki kell fejezve lenni annak, hogy az egylet működése kizárólag a magyarországi protestáns egyház tagjaira fog szoritkozni, s ezt már az egylet címében is jelezni kell, a „protestáns“ szó, mint világos jelző által. A címből továbbá a „reform“ szót is kihagyandónak tartjuk, miután magok az indítványozók több izben határozottan kifejezték, hogy az egyházi tan reformálása, vagy is a régi dogmák helyébe újaknak fölállítása, az egylet programjából ki lesz hagyva, s az csupán a vallásos erkölcsi élet felelevenítésére fog törekedni. E szerint a terjeszkedés korlátait, s a működés körét világosan jelző cím lehetne ez: „Magyarországi protestáns egylet.“

A mi a javaslat 1-ső, az egylet célját körvonalozó pontját illeti, azt sem tarthatjuk correctnek. Nézetünk szerint, az egész definitio téves felfogáson alapszik. A keresztyénység (e szót nem zavarva össze sem a római katolicizmussal, sem a protestáns orthodoxiával) és a jelenkori civilisatio nem

olybá tekinthető, mint két — egymással ellentétben álló — hatalom. A jelenkori civilisationak iránya — eltekintve annak egyes ferde kinövéseitől — határozott keresztyén; törekvésein és alkotásain — a tudomány, művészet, társadalom, családi élet terén — az evangyeliomi szellem nyomai mindenütt felismerhetők. A cél tehát nem lehet az, hogy a keresztyénséget, mely lényegében változhatatlan és örök, egyeztessük ki a civilisatioval, hanem éppen megfordítva, arra kell törekedni, hogy hová tovább a civilisatio legyen a keresztyénséggel mind inkább öszhangzó. Ennél fogva, a jelzett definitionak csak azon esetben volna értelme, ha a „keresztyénség“ alatt az egyes felekezetek confessioit értenők, s azoknak reformálását, a civilisatioval öszhangzásba hozását tűzte ki célul az egylet, miután azonban ezt, mint fentebb is érintők, az indítványozók mellőzendőnek tartják: az egész definitio értelmét veszti, s önmagától elesik. Mellőzni kell tehát az egylet céljának meghatározásában a nagy hangzásu, de voltaképpen üres szavakat; s egyszerűen annyit kell kimondani, hogy az egylet a Krisztus szellemében a vallásos buzgóság élesztésére, s az erkölcsi élet öregbitésére törekszik.

A 2-ik, 3-ik és 4-ik pontokat egészen mellőzendőknek tartjuk, mint a melyek ránk, protestánsokra nézve, részint merőben feleslegesek, részint éppen nem illők. Aligha tévedünk azon állítással hogy, midőn ezen pontokat az indítványozók a javaslatba befoglalták, nem is minket protestánsokat, hanem a katolikusokat tartották szem előtt, s ezek számára kitett lépveszszők; úgy de, mint fentebb fölfejtettük, csak meg is kísértetni, bevonni őket e mozgalomba, merőben időelőtti, s így hiába való. Már pedig, ha e pontok nem a katolikusokra vonatkoznak, ugyan mi értelmők van? Avagy, cui bono az egyletnek ünnepélyesen kijelenteni, hogy a dogma uralmat viszszaütasítja, s jogosítottnak ismer el minden komoly és erkölcsi irányu tudományos kutatást? Avagy közöttünk, protestánsok között, létezik-e egyetlen kísérlet is a végre, hogy valakire egy dogmát ráerőszakoljunk, s a tudományos kutatás szabadságát kétségbe vonjuk? Mire való hát, nem létező phantomok ellen fegyverrel kelni? Ugyan ezt mondhatjuk a 4-ik pontra is, mely nagy hangzásu szavakban, a papi uralom ellen protestál, s kijelenti, hogy az egylet az egyház kormányzási kérdésekben az egyéni szabadságot törekszik érvényre juttatni. Avagy nálunk, hol az egyes községek, s az egész anyaszentegyház minden ügyeit, a hivatás egyeteméből képviseleti alapon szervezett testületek intézik, hól tehát — ha volnának is egyes hierar-

chák — de hierarchia, a szó legteljesebb értelmében, nem létezik, s a protestantismus alapelveinél fogva nem is létezhetik: mire való falra festeni az ördögöt? Annak pedig, hogy az egyéni szabadságot az egyház kormányzási kérdésekben érvényre kell emelni, vagy éppen semmi értelme nincs, vagy aztán az, hogy szabadságot kell adni az arra hivatottaknak, hogy úgy kormányozzák az egyházat, a hogy éppen nekik tetszik; ezt pedig az indítványozók aligha akarták mondani.

Az 5-ik és 6-ik pontra észrevételünk nincs.

A 7-ikben világosan ki kell tejezni, hogy az egyletnek tagja lehet a magyar királyságnak minden protestáns lakója, bizonyos mérséklett tagsági díj mellett. Ez utóbbi már csak azért is megállapítandó, mert az egyletnek rendelkeznie kell okvetlenül némi pénzalappal, hogy egyik, vagy másik humanus, vagy irodalmi vállalatot tetteges támogatásban részesíthessen.

Figyelemre méltónak tartjuk továbbá azon fölmerült véleményt is, mely szerint, az egylet közlönyül, néplapot kell alapítani, már pedig némi pénzere nélkül az sem eszközölhető. A németországi prot. egyletnél — ha jól tudjuk — a tagsági díj évenként 1 forint 10 kr.

A közgyűlést, s választmányt tárgyzó pontokra kevés észrevételünk van. Részünkről is óhajtjuk, hogy a közgyűlés különböző felekezetek lelkészei által tartandó isten-tisztelettel nyitassék meg mindig. Tárgyát pedig nem annyira egyes határozatok hozatala, hanem főként a fiók-egyletek kivonatos évi jelentései képezzék, és az azoknak adandó útastások. Egyes fölolvastások is, általános érdekü vallásos kérdésekről, helyet foglalhatnak.

Lényeges pontokban eltérő, azonban igénytelen nézetünk a fiók-egyletek szervezése tárgyában. Ezek fogják képezni az egylet súlypontját, s mondhatni, az egész működés tengelyét úgy, hogy a siker legelső sorban, s mindenek felett tőlük függ. Az indítványozott formában, vagy jobban mondva, formátlanságban és határozatlan alakban pedig, részünkről, semmi positiv sikert nem remélhetünk. Ellenben, a legüdvösebb eredményt merünk ezeknek jósolni, ha szervezetöknél a történelmileg kifejlett, s létező alapok és viszonyok kellő figyelembe vétetnek, az az, ha az egyes fiók-egyletek felekezetenként alakulnak.

Ennek tüzetes indokolását, s egyszersmind alapszabály-javaslatunk közlését egy második cikkünk számára tartjuk fenn.

Szász Domokos.

Alapszabály-javaslat,

melyet az egyházi reformegylet indítványozói terjesztenek az 1871. október 4-iki alakító közgyűlés elé.

1. Az egyházi reformegylet az evangélium alapján alakul meg, azok körében, kik a keresztyénségnek Krisztus szellemében, és a mai kor őszzes mivelődésével összhangzásban való megújulására törekcszenek.

2. Ezen alapon, minden dogmauralom visszautasításával, a keresztyénség sulypontját a vallás-erkölcsi életközösségre igyekszik visszahelyezni.

3) A teljes egyéni szabadságot mind a theologiai tudományok, mind a hitnézetek terén érvényre emelni igyekszik, s jogosítottnak ismer el minden komoly, és erkölcsi irányu tudományos kutatást.

4. Az egyéni szabadságot, a papi uralommal szemben, az egyház kormányzási kérdésekben is érvényre juttatni törekcszik.

5. Támogatásában részesít mindenféle irodalmi és társadalmi vállalatot, mely a különböző vallás felekezetek tagjai közt a kölcsönös szeretet műveinek gyakorlását, s általában a nép vallásos-erkölcsi javát és tökélyesedését előmozditja.

6. Az egylet semmiféle politikai pártállást nem foglal.

7. Az egylet tagja lehet: a magyar királyságnak minden lakósa, ki a fennebb kijelölt célok előmozdítására közreműködni akar. Minden tagnak jogában áll, az egylet közegeinél teendő bejelentés által, minden indokolás nélkül is kilépni.

8. Az egylet kész a hazában létező, vagy ezután alakuló rokontörekvésű egyházi társulatokkal szerves összeköttetésbe lépni, érintetlen hagyván azok önelhatározási jogát minden oly ügyben, mely helyi viszonyokból foly.

9. Az egylet ügyeit a közgyűlés, és a választmány igazgatja; működési közegei pedig a fiókegyletek.

A közgyűlés.

10. Szabály szerint, minden évben egyleti közgyűlés tartatik, rendre az ország nagyobb városaiban. Az ülések nyilvánosak.

11. A közgyűlésben részt vehet és szavazattal bir minden egyleti tag, ki személyesen megjelenik.

12. Tanácskozásai vezetésére titkos szavazattal választ egy elnököt, ki a választmánynak is elnöke; egy titkárt, ki az egylet irományait és irodalmi ügyeit kezeli; s a folyó ügyek intézésére harminc tagu választmányt alakít. A közgyűlésre a titkár mellé szükséges jagyzóket az elnök nevezi ki. Mindenik tisztviselő a legközelebbi közgyűlésig választatik.

13. Az elnök akadályoztatása esetében mind a köz-, mind a választmányi gyűlés helyettest választ.

14. A közgyűlés körébe tartozik a tisztviselők megválasztása, az alapszabályok módosítása, s az egyetemes egyletet érdeklő határozatok hozása.

15. Mind a fiókegyleteknek, mind a közgyűlésen jelenlevő minden egyleti tagnak jogában áll, indítványt előterjeszteni. Az indítványok a gyűlés megnyitása előtt legalább két héttel az elnökhez írásban nyujtandók be.

A választmány.

16. A választmányi gyűlések székhelye Pest. Ülései az egyleti tagokra nézve nyilvánosak.

17. A választmány intézi egyik közgyűléstől a másikig az egylet folyó ügyeit, s működéséről minden évben kimerítő jelentést terjeszt a közgyűlés elé.

18. A választmány meghatározza a közgyűlés idejét és helyét, s ezt két hónappal előbb közhírré teszi; megállapítja a tanácskozás tárgyait, és azok sorrendjét; kijelöli a jelentéstevőket, és értekezőket.

19. Ha a választmány a közgyűlés összehívását lehetlennek, vagy az egylet érdekére károsnak tartaná, ezt indokolva kijelenti néhány hazai lapban.

20. Érvényes határozatok hozására a választmányi tagok legalább egyharmadának jelenléte szükséges; de ha a közgyűlés elhalasztásáról van szó, a tagok kétharmadának jelenléte igényeltetik.

A fiókegyletek.

21. Az egylet céljának minél nagyobb körben megvalósítására az ország különböző alkalmas pontjain községi és vidéki fiókegyletek alakulnak, melyek az általános egylettel összeköttetésben állanak.

22. A fiókegyletek összezejöveleiken vallásos és erkölcsi tárgyú előadásokat tartanak; megismertetik a közönséget a napirenden levő egyházi kérdésekkel; megkedveltetik a közmivelődési és humanistikus célu intézeteket, a hasznos ismereteket terjesztő olvasmányokat, s általában eszközlik a nép értelmi, vallásos és erkölcsi tökélyesbülését.

23. Szervezetöket és teendőiket, a kijelölt körben, magok állapítják meg a helyi viszonyok szerint, de működésükről évenként, a közgyűlés előtt egy hónappal, jelentést tesznek a választmánynak, a titkárhoz cimezve.

Iskola-felügyeleti szabályok,

a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyében. *)

Népiskoláinkra való felügyelet, az ott létezhető minden hiányok megszüntetése, s javítások eszközlése --

I-ső sorban a helybeli, beszolgáló vagy administrans lelkész kötelessége az egyes egzházakban. Közvetőleg felügyelik továbbá:

II-or az 1869-ik évi egyházmegyei közgyűlési jegyzőkönyv 5-ik pontja 3-ik sz. alatt kinevezett iskola-látogatók

III-or, az 1871-ik évi k. gy. j. k. 29. pontja b) szakasza alatt körönként (circulus) kinevezett világi felügyelők.

I. A lelkész kötelességei.

1) Mindenik lelkész köteles saját egyháza iskolájáról, vagy hová beszolgál, vagy mint administrans működik: akkint intézkedni, hogy a közoktatási törvényben megállított 8 havi iskolázás évenként pontosan kitöltessék.

2) Köteles az iskolát legfőlebb november 1-ső napján, minden évben megnyittatni.

3) Köteles egyházi költségen egy bekötött jegyzőkönyvet szerezni iskolai célra, melynek címe: i s k o l a i

*) Minden megjegyzés nélkül közöljük e szabályokat, mint örvendetes jelenséget a népnevelés körül tanusító buzgóságnak azon reményben, hogy az érdeklők hozzá fognak szólni.

j e g y z ő k ö n y v. Ebbe esetenként beírja, a mik az iskolára nézve egymásután történnek: mint a megnyitáskor az anyakönyvből kiszedett iskolakötelesek neveit évszámok szerint, az iskola megnyitás idejét, az idő közbe eső szünidők tartamait, az egyes mulasztásokat, felmentéseket, büntetéseket; az examen-tartás idejét, ekkor a kötelesek közül hány fiu, hány leány állott elő? az elő nem állottak mi okból maradtak ki? ha az ok alaptalan, mivel büntetettek? Minő eredményü volt az examen? Voltak-e kitűnők tanulásban, írásban? Hányan? S osztályonként név szerint kik azok? Hányan irtak? A tanító mikint felel meg kötelességeinek? Szóval, mindazokat koronként bejegyzí, mik azon iskolára nézve, mint kisebb, vagy lényegesebb események felmerülnek.

4) Jóval korábban az iskola megnyitásánál köteles a lelkész az iskolaszéket (praesbyterium) összehívni, s értesül adni, hogy minő taneszközök, s tanszerek beszerzése igényeltetik, hogy a szegényebb sorsu iskolában is legyenek: ülőpadok, asztal, fekete tábla, kréta, néhány palatábla, pala-veszszők, Göncy-, vagy Indali-féle olvasótábla, Magyar-állam földabrosza, s néhány terményrajzi ábra. A tehetősebbekben pedig ezeknél több: mint földgömb, Európa földképe, az Osztrák birodalom földabrosza, számoló gép, sat. sat. Ezekre nézve akként intézkedjék, hogy a szegénység mellett is, évenként rendre beszereztesse, s miknek megszerzése azon évre elhatározottat, igyekezzék, hogy az iskola beállításakor azok meg is legyenek. Egyébiránt, az ezek feletti határozat, akár megszavazó, akár megtagadó legyen: iskolai jegyzőkönyvbe iktatandó, hogy nyoma lássék az értesítésnek. Továbbá:

5) Ugyanazon iskolaszéki (praesbyteri) gyűlésen, egyházi költségen való megvásárlását indítványozza azon tankönyveknek, mikből a tanítónak elbeszélés, vagy szóbeli előadás útján kell tanítani, és így ezek a tanító számára, nem pedig a gyermekek kezébe valók lesznek. Ilyenek a hit- és erkölcstanra nézve: „Turbuc szent története“, vagy „Árvai szent történetek“- vagy „Nagy Péter ó- és új-szövetségi történetek.“ A számtanra nézve: „Brassai Kisdedek számvetése“, és „Számító Socrates“, „Szolcsányi Ferenc számtana“, „Árvai József számtana 2 darab“, „Sorospataki füzetekből, számtan 1. darab“, „Számítási példatár“, írta Lutter Nándor, két füzet. Olvasni, és írni tanításhoz: „Beszéd- és értelemgyakorlatok, írta Nagy László“, „Vezérkönyv a Göncy abc-hez.“ Magyar nyelvtanra: „Gergely Lajos nyelvtana“, „Magyar nyelvtan, írta Nagy László, két füzet.“ Magyarország történetéhez: „Sárospataki kiadás“, vagy „Magyarország története, Ballagi Károlytól.“ Természettanhoz: „Természettan, írta Nagy József.“ Természet-

rajzhoz: „Természetrajz, írta Minikus.“ „Természetrajzi táblák, dr. Rasch K. után fordította Göncy Pál.“ Ezek megszerezve, átadatnak aztán nyugta mellett az iskola tanítónak, ki azokat nem tekintheti sajátjának. Ezekből és a népiskolai közlönyből alakul aztán egy népiskolai könyvtár, miről az iskola tanító leszen felelős az egyházi előljárásnak. A részletekben, vagy egészben megvásárolni elhatározottak kellő időben való beszerzését a lelkész köteles eszközölni.

6) Hol az egyháznak van egy kevés pénzüvédelme, a lelkész az iskolaszék (praesbyterium) elé terjeszti, hogy egyházi költségen szerezzék be a gyermekeknek szükséges tankönyveket, mint: abc-ke, földrajzot, Gáspár olvasó könyvet, konfirmációi kátét sat. és irkákat, hogy ezek aztán számla mellett adassanak át a tanítónak, ki azokat a gyermekeknek eladván, az árt utólagosan visszafizeti az egyházi pénztárba.

7) A lelkész az iskola megnyitása előtt köteles kiírni az anyakönyvből az iskola-köteles gyermekek, s szüleik neveit, a 7-ik évbe lépettektől kezdve a 15-ik év bevégezéséig (az ugyanazon évben születtek, ha közülök egyik az év elején, a másik a végén született volna is, ugyanazon éviéknak, egykoruaknak tekintendők). valamint számba veszi azon lehető hitsorsosok gyermekeit is, kik nem ott születve, betelepülésnél fogva, az iskola kötelesek közé tartoznak. Ezen összeirt gyermekeket osztályozza, a szerint, hogy a 7-ik évesektől kezdve a 12-ik év beteléseig valók, mindennapi iskolázásra köteleztetnek. A 12 éven felüliek, azon esetben, ha jól olvasnak és írnak, ismétlő, vagy hetenkint csak egy napi iskolázásra köteleztetnek, különben mindennap feljáróknak jelöltetvén ki; a névsort a szülők neveivel együtt, az iskola megnyitása előtt legalább három héttel, vasárnapi isteni tisztelet alkalmával, a szószékből felolvassa és hírül adja az iskola megnyitásának napját, valamint azt is, hogy az ismétlő iskolások mely nap lesznek kötelesek feljárni. Az illető szülőket, gyámokat, gazdákat figyelmezteti az 1868. évi XXXVIII. t. c. 4. §-sa tartalmára, s azt fel is olvassa. Egyszersmind az illető szülőket sat. felhívja, hogy ha valamelyiknek törvényes mentsége lenne gyermeke fel nem járatására, azt egy héttel, az iskola megnyitása előtt, a lelkésznel jelentse, mit aztán az illető lelkész az iskolaszék (praesbyterium) elé terjeszt, hol a fel-, vagy nem-mentés elhatározottatva, s jegyzőkönyvre véve, neki értesül adatik. A kitűzött idő utáni bejelentések csak azon esetben fogadtatnak el, ha valami kifogás a kihirdetés után keletkezett. A felhívást figyelembe nem vevő szüle sat. szigoruan fenytendő, mint szabályt meg nem tartó, engedetlen.

(Folytatjuk.)

TÁRCA.

A schweizi temetőkről és temetésekről.

(Folytatása és vége.)

Az ily féle, részben nevetséges, részben keserű, gunyoros élceskedések sirok felett szindarabban, mint pl. „Hamlet“-ben a sirás monológjai nagy hatást idézhetnek elé, mert a váratlan komikum, mint episod, a megelőzőt és következő tragoediái események közé ékelve, inkább kiemeli a megrázó, szomorú esemé-

nyeket; de a való életben, a temető hantjainál, a sirokról olvasva le, bár kiben is visszatetszést szülnék. Bezzeg, nem bohócokdók a schweici sirkertjeiben. Oly szent helyek itt a temetők, mint a templomok, hová imádkozni, elmélkedni az élet gyarlósága, és a mulandóság felett, járnak az élők. Éppen oly kegyelettel viseltetnek is itt a temetők, mint a templomok iránt. A legegyszerűbb falvak temetői is oly rendezettek, mint a kantonok fővárosaié.

Nálunk, kivéve egy néhány városi temetőt, a többiek a legszánandóbb állapotban vannak. Vannak temetőink, melyek minden kerítés nélküliek, melyeknek berohadt sírjaik felett juhok és bornyak legelésznek. De hányan van helyes orthographiával felírva a sír irat, melyok rendszeren így kezdődnek: „Ó! Hallandó tekincs E sírköbe . . .“

És ezen ferdeségek otthon a legtöbb ember előtt fel sem tűnve: nagyon természetes, és megszokottakká válnak; s ha vagy egy bátrabb felemeli fejét, s vakmerősködik vagy egy ily közérdekű ügyben felszólalni, s az egyesek részvétlensége, s a közügyeket vezetőik lágy melegsége ellen kikelni, jutalma léssen: szeretetért gyűlölet, jóindulatáért roszakarattal való vádolás; s ha a kor szellemével haladó külföldre mutat, neve: külföldieskedő, s nemzet ellenes lesz! . . . Bizony pedig, ki édes hazájától távol idegen viszonyok és körülményekkel kénytelen felcserélni — habár ideig óráig is — az anyyira megszokott édes hazai kört, levegőt, szokásokat, viszonyokat: csak annak keble tudná megmondani, hogy gyűlölete-e az a hazai szokásoknak, midőn azok közül többet (melyek már elavultak) a külföld e fajbéli szokásaival egybe hasonlítva, a kor szellemével meg nem férhetőknak nyilvánít? Csak az tudná megmondani, hogy külföldieskedő viszketegség-e az, ha a jó, szép, és célszerű dolgokban hazája előmenetelére, utánózni szeretné a műveltebb nemzeteket!

Már pedig, mi dacára annak, hogy már századoktól fogva nem is érdemeljük meg a „barbar“ nevezetet, melylyel századoktól fogva egész, talán az újabb időkig traktáltak minket ismerni nem akaró szomszédaink; mind ennek dacára, mondom, még századokig tanulhatunk sokat a valódi kultur nemzetektől, kik között bátran állítható legelső helyre a schweici, mind politikai, társadalmi, s különösen erkölcsi, és vallásos tekintetben. S ha egy előre (bármi buzgó, nemes igyekezettel munkálkodjunk is) nem is ölelhetjük fel mindazon erkölcsi és szellemi vívmányokat, melyekkel a külföld túl élt, túlhaladott, minden esetre arra kell igyekeznünk: hogy azon unokákról unokákra, s végül reánk szállott ferdeségeket, rossz szokásokat kiküszöböljük közéletünkéből, s még a temetőkből is, melyek kisebb vagy nagyobb mérvben ma is botránkoztató kövek szomszédaink vizsga szeméi előtt. „Az emberi szellem (a mint Csengeri mondja) mindenek előtt a szükségesnek hódol, a hasznosság vezet; utóbb azonban a célszerűség, szabályosság, szépség igényeit is törekszik kielégíteni, a mint ez aesthetikai érzéseket rendre kifejti a társas élet.“ Ha századokon át a szükségesség, hasznosság elveinek hódoltunk, rég itt az ideje, hogy a kultur nemzetek példájára a célszerűség, szabályosság, szépség aesthetikai elvei előtt is meghajoljunk.

Ha vannak is egyesek, családok hazánkban, kik a haladó kórral dicséretesen törnek előre, de közügyeink, melyek a nemzet jóllétét a kórkivánalmainak megfelelőleg mozdítanak elő, még mindig a Scylla, s Charybdis féle sziklák között vajudnak. Igen, mert mindent, de mindent ősi elv és szokás szerint a kormány, és hivatali közegeitől várva, magunk azon mitsem, vagy ha igen, édes kicsit lendítünk. Miért előzött meg a külföld erkölcsi és szellemi vívmányaival? Azért vajjon, hogy csalhatatlan és mindenható hivatali közegekkel rendelkezett?! Óh, koránt sem, a kormányok itt is csak tévedő, s tévedhető emberekből állanak; megelőzött azért, mert egyesek, családok, társulatok szellemi és anyagi áldozataikkal támogatták és támogatják a közügyeket. Sweicban egyesek, társulatok, minden kormányi támogatás, segély nélkül, saját anyagi áldozataikkal állítottak számtalan jótékony intézeteket,

népiskolákat. Negyven úgy nevezett „szeretetház“ mind egyesek, magánosok áldozat-készségével alapult és áll fenn. Hozhatnék fel statisztikai adatokat egyesek és társulatok számtalan jótékony célra tett áldozataiból, de elhagyom, mert már is sokáig visszaéltem kitérésem által a szives olvasó türelmével.

Ily társulatok gondviselete alatt vannak itt a Schweicban még a temetőik is, mely társulatok nagy figyelmet fordítanak a sírkertek ártalmatlanságára, célszerűségére és csinosságára. Ezért van az, hogy elvétve se lehet találni a legszegényebb helység temetőiben sem egyetlen oly ferdeséget, melyektől a mi temetőink hemzsegnek. Mindehez járul természetesen azon művelt, valódi vallásos érzület, melylyel viseltetik a község halottjainak sírjai iránt.

Fájdalmas érzések között kérdeztem magamban, a mint e rendezett temetők sírjai közt bolyongtam: miért ne lehetne ez minálunk is így? Avagy, köztünk nincsenek oly művelt egyesek, kik ez ügyet felkarolhatnák!? Nem alakulhatnának-e minálunk is ily társulatok? Avagy, nem emelhetnének ez ügyben szót a lelkészek szószéken, az életben? . . .

Oly kérdések ezek, melyekre hogy tettel meg fog felelni már-már a korszellemével haladó magyar értelmiség: arra nagy reményem van. Adja az ég!

Szóljunk egy pár szót a schweici temetésekéről is.

A schweici protestánsok közt a temetés a legegyszerűbb szertartások közt megyen véghez, a gazdagoknál éppen úgy, mint a szegényeknél.

Feketébe öltözött ismerői, s rokonai a halottnak elmennek a fekete posztóval megjelölt halottas házhoz, ott minden ének, szertartás nélkül felveszik a halottat, leggyakrabban vállakra, s ritkán teszik halottas kocsira. Megindulnak a temető felé a teljesen feketébe öltözött, s fejükön mindegy szál magos tetéjű kalappal a férfiak, Nő (a mi előttem nagyon feltűnő) egyetlen egy sem kíséri. A menet előtt egy kékes ruhába öltözött város szolga lépeget, elhárítván a szembe jövő szekereket, s oda nem tartozó embereket. A temetőbe érve, beviszik a kápolnába, a hol a pap egy rövid könyörgést, s ritkán egy-egy beszédet is tart.

Vége levén ez egyszerű szertartásnak, leeresztik a sírba a halottat, és betemetik. Ennyiből áll egy schweici prot. temetés.

Szomorú jelentés nincs szokásban, hanem e helyett a temetés utáni napon egy rövid köszönő iratot intéznek rendszeren az úgy nevezett: „Tag Blatt“-ban, azokhoz, kik a halott végtiszteség tételén megjelentek. Im itt közlök egyet: Danksagung. Für diese liebevolle Theilnahme während der Krankheit und beim Begräbnisse meines gel. Kindes Anna dankt allen herzlichst: der betrubte Vater, Joh. Bickel.

Egyelőre, kivált az idegennek, visszatetszően jön e túl szigorú, s csaknem minden részvét nélkülinek látszó puritán, egyszerű temetés. De ha méjjebben kutatunk utána, kitűnik, hogy a legelfogadhatóbb lélektani alapon megnyugszik az egész; Zwingli és Kálvin nem ok nélkül emeltek szót a temetések egyszerűségeért.

Minden fájdalom annál elhordozhatóbb, minél kevesebb a sebet felszakgató kéz. A vesztés fájdalma annál elhordozhatóbb, minél több az elveszett után mutató kéz. Az oly fájdalom, mely lelkünk legméjéből ered, a legékesenszólóbb vigasztaló beszédre sem lesz kisebb; sőt minél nagyobb, s minél több a vigasztalni akarás, annál kevesebb mértékben csendesül az. A fájdalom, mely a tiéd, csupán ten-erőddel semmithető meg. Hogy mit ért neked

az, kit eltemetsz, csak te tudod legjobban; más a legönzetenlebb részvét mellett sem oszthatja meg veled; annál kevésbé az, ki hivatalos kötelességből teszi. S ha véletlen érdemeit (melyet rendszeren csak halála után ismernek el) a maga valódiságában hallod idegen ajakról feltüntetve magasztalni, dicsőíteni: nem nagyobb-e a fájdalom, hogy olyat vesztél benne, ki számodra kipótolhatatlan?! De hátha még a magasztalás (mint rendszeren) nem talál: nem kétszerezettebb a bú, hogy miért nem volt az úgy?! Vagy hátha e miatt szégyen pir fut végig arcodon, gondolván azt, hogy a magasztaló nem úgy érez, mint a hogy beszél, de ő tudja jól, mit ért a halott, hanem hazudni kell érdemet, hogy legyen miért vigasztalódní?! Hát ez vigasztalás?... Hát még a sok hivatalos sopánkodás, sápitás, halott-dicsérés, miket vén aszszonyoktól hallasz, kik hizelegve akarnak vigasztalni, midőn halottadat kiterítve látják, mondván: „Istenem, milyen szép halott, mintha most is élne!!“ Halott, és szép!! Hát ez vigasztalás?!

Nincs, nem lehet vigasz, a szó nemes értelmében, ezek közül egyikben sem. Több könnyvet letörül egy önzetlen jó barát: az idő!

De hát még, a nálunk mai napig is legtöbb helyen divó unalmas, fárasztó búcsuztatások, melyekben a pap a halott nevében búcsuzik a legközelebb állóktól kezdve, a sógor, koma, szomszéd és ismerők legtávolabbiaktól is. Vannak egyházaink (különösen a székelyföldön), melyekben dél után 3 órától, esti 6—7 óráig nyulnak a temetések a háznál ima, a templomban könyörgések, órációk, és prédikációkkal, s némely helyeken még a sírnál is tartanak, a fennebbiek után, egy-egy beszédet. Már pedig, ily lamentációk, egy a korszemével haladó prot. egyház józan vallásos elveivel semmiképpen sem összeegyeztethők.

Csodálatos dolog, hogy azon orthodox szertartási külsőségek, melyektől Németország, és a Schweic már a reformáció korában megmenekült, s maig is ezen egyszerűségben maradt, kivéve azon magasztos egyházi zene, és ének kultust, mely az újabb korban csatoltatott a különben apostoli egyszerű isteni tisztelethez: csak a mi erdélyi ref. egyházunkat nem volt képes a reformáció teljesen megtisztítani azon külsőségektől, melyekkel mint szabad, józan vallásos protestánsok nem igen büszkélkedhetünk. Ilyen a többek közt — mint említém — temetési szertartásunk. A melyet egyszerűsíteni, a minket ebben is megelőzőt más prot. egyházak példájára: elodázhatlan kötelességünk!

Hanem, azt hiszem, hogy erdélyi egyházainkban az örvendetesen megindult reform érdemes vezetői szívvel, lélekkel azon vannak, hogy minél hamarabb megmeneküljünk oly visszatetszést szülő külsőségektől, melyek többet ártnak, mint használnak a józan, a szabad vallásosságnak.

Csak azon ohajomat vagyok bátor végül kockáztatni: vajha, a művelt, a józan, a szabad protestáns Schweic erkölcsi, és vallásos szelleme lebegne a nagy érdemű újítók lelki szemei előtt nem kis nehézséggel járó munkáikban!

Herepei Gergely,
papjelölt.

A széki ref. egyházmegye szamosmenti kerületéhez tartozó egyházakról.

A széki ref. egyházmegye két kerületre van oszolva: szamosmenti, és mezőségire; mindkét kerületnek külön közügy-igazgatója, külön aljegyzője van. De ezen körülmény mellett is, az oly sok fáradtsággal járó, s a kellemetlen időjárás, a rossz utak, és

egyházmegyénk nagy kiterjedésti fekvése miatt sokszor oly nagyban akadályoztatott egyházi vizsgálat, egész a mostani időig, egy időben csak egy bizottság által folytatott, miből a következő, hogy a minden évben valóban szükséges vizsgálat — a gátló körülmények miatt — nagy részben, sőt egészben is elmaradt, vagy pedig csak későre történhetett meg. Most azonban, hogy a vizsgálat a maga rendes idejéig, a tavaszi közgyűlésig, megtörténhessék: egyszerre két bizottság indult ki a két külön kerületben, s így a cél el is volt érve, mert a vizsgálat eredményével a közgyűlés előtt számolni lehetett.

Ha a n. t. szerkesztő ur érdemesnek találja, becses lapjában egy pár hasábot áldozni: irok röviden a szamosmenti vizsgáló bizottság által meglátogatott egyházakról.

1. Szamos-Ujvár anya egyház, 670 lélekszámmal. Ez egyház évek óta küzd, hogy templomot építhessen, mivel templom nem léte miatt csak egy szűk imaházban végezhetvén az isteni tiszteletet: abban nagy hiány van; mert míg egyfelől, a hivek nagyobb része, a helyiség szűk volta miatt azon meg sem jelenhet; másfelől csak is ünnep és vasárnapokon van gyakorlatban. Azonban, biztosan remélhetni, hogy e nagy szükségén még ez év folytán segítve lesz; mert az egyház 8000 frt templom építési tőkéjéből egy nagyon alkalmas belső telket vásárolt csaknem a város közepén; ezen egy jó móddal készült kemény kő épület van, mely nagyon könnyen átalakítható egy nem csak a jelen igényeinek megfelelő, hanem a jövőre nézve is célszerű templommá, még pedig úgy, hogy a telken levő többi épületek, s a főépület egy része is meg fognak maradni, hogy az egyháznak jövedelmezzenek. A vétel ár 5400 frt; illetékkel és bélyeggel együtt 5637 frt. Az ettől fenmaradt összegből megtehetni az átalakítást, s tán még jut valami a berendezésre is; a mikor aztán harang-szerzésről kell gondoskodniok, mert harangjuk nincs, kivéve egy 1646-ban öntött 25 fontos csengettyűt, melyet ajándékba kapott az egyház ml. Keceli Mihály urtól.

Az egyház sok szükségein lesz segítve lassankint; csak azon egy nevezetes nagy bajon, nem tudom, mikor: hogy iskolája is legyen; mert habár vannak más felekezeti iskolák, de hitsorsosaink mégis nagyon érzik az iskola hiányait. A hivek buzgó, de szegények; és épp ezért nagy áldozatok hozatalát nem lehet várni.

2. Szamos-ujvár-némethi, az előbbihez tartozó leány-egyház, 87, többnyire cigányokból álló lélekszámmal. Anyagilag e kis egyház sem tartozik a jobbak közé. Kevés tőkepénzének egy része vesző félben van; bár buzgó gondnoka, t. Nagy István ur, mindent elkövet, hogy mit lehet, megmenthessen belőle. Ezen kívül kedvezőtlen állapotban volt a föld adó miatt is, mert több mint 200 forint hátralékban van. Azonban, mult évi közgyűlésünk — az egyház panasza folytán — kötelezte Szamos-Ujvár anyaegyházát, hogy a papja haszon élvezetében levő földek utáni adót mind a multról megterítse, mind pedig jövőre fizesso, mely határozat a mult évi köz szent zsinat által is jóvá hagyott, melyből kifolyólag, nem sokára segítve lesz a különben elég nagy bajon.

Gondnok t. Nagy István ur, az egyháznak egy kis csengettyűjét újra, és sokkal nagyobbra öntette; ugyan az ő buzgósága folytán létesült a kepe-törlesztési magtár is, mely bár jelenleg kicsiny, 87 véka szemes törökbuza, de a gondnok ur többször tapasztalt buzgósága biztos kezességet nyújt, hogy jövőre nem csak a kamatoztatás által fog növekedni.

(Folytatjuk.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= A fehérvári kath. lappal folytatott szóváltásunk, az ő részéről már oda lyukadt ki, hogy interpellatioinkra s ellenvetéseinkre nem bírván felelni, így fakad ki: „ha a katolikusok nem volnának, a protestáns journalisták nem is tudnának valamire való cikket írni. Ha önök protestáns lapnak nevezik magukat, ne értelmetlenkedjenek folytonosan a kath. egyházzal, hanem írjanak a protestáns ügyekről.“ A jó tanácsot köszönjük; de nem fogadjuk el. Arról meg voltunk mi már régen győződve, hogy önök szeretnék, ha észre sem vennők és tudomást szerezni nem igyekeznénk az ultramontanizmus cselszövényeiről. Irjunk arról, hogy papjaink szegények, de a szegénységükben is munkálkodó jó hazafiak, s nem kacsiingatnak semmi féle külső csalhatatlan potentát felé; hogy népnevelésünk teng, míg önök, s fő-, főfő és legfőbb püspökeik millokat érő jövedelmeket szívnak el a haza életerejétől, mint a piocák, mely összegeket arra használják, hogy a reactio és a lelki vakság szolgálatában, kiöljenek minden öntudatot; irjunk Kalvinnról, és egy-egy igénytelen templom-építésről, de hunyjunk szemet, midőn önök lábbal tapodják a törvényt, midőn reversalisokat csikarnak ki, és proselyta-csinálásra aljasítják le a leghumanusabb intézeteket: az árvaházakat; irjunk autonomiánkról, főconsistoriumunkról, espereseinkről, a keperől: de hagyjunk békét annak az ós-butaságnak, melyben önök megtartani készek a meztelen lábbal és hajdan-fővel zarándokolásra indulni képes együgyű népet az önök tanácsára. Szóval: irjunk bármit; csak önökkel ne foglalkozunk; azaz, mi a lelkiismeret szabadságát tisztelvé, helyezük önöket önszántunkból abba a boldog helyzetbe, a melyben voltak akkor, midőn a mi fejünk felett ott függött az önöknek oly kedves „Stadthalterei“ szuronyokkal az „állam-vallás“ védelmére. Nem úgy, urak; mi jogot adunk önöknek, hogy hozzánk szóljanak; támadjanak meg; bírálják intézményeinket; ítéljenek eljárásunk felett, s ha kell, ítéljék el, hahogy a törvényekkel ellenkeznek; de confiscaltatni nem engedjük azt a szabadságunkat, hogy mi is hasonlót tehesünk. Ellen-séges indulattal nem viseltetünk; de harcoló felek vagyunk és fegyverünket le nem tesszük mindaddig, míg a józanokosság, a humanizmus, a civilizatio, és az ember valódi célja mellettünk bizonyít. Protestánsok csak akkor vagyunk, ha minduntalan protestálunk az ellen, a mi az emberi jogokat elnyomni törekszik, isten dicsőségére: jöjjön az Rómából, vagy Gyula-Fehérvárról. E kötelességünket — ha százszor tiltakoznak is — lelkiismeretesen fogjuk teljesíteni éppen oly forró hévvel, mint a minő részvétellel viseltetünk önök szolgasága iránt. Mi nem bántjuk önök hitét; de a melyekkel ezt terjesztetni nem átalják, az eszközöket át fogjuk adni ezután is a megvetés utálatának. Szolgáljon tudomásul.

= Örömmel jegyezzük fel a családi ünnepélyt, mely folyó hó 12-én történt meg gróf Mikó Imre ő excellentiája házában. Egyetlen, utolsó leánya, a szellemben és honleányi nemes erényekben gazdag Anna grófnőnek esküvője tartott meg báró Wesselényi József ország-gyűlési képviselővel, ki egyike az új nemzedék legkiválóbb tagjainak, s ki hivatva van arra, hogy a családi név dicsőségének is örököse legyen. Kísérje megelégedés, boldogság ez ifju pár lépteit; s teljesedjenek be rajtuk mind amaz áldások, melyeket főt. püspök ur kívánt, ki a szertartást végezte.

= A mint egy vizaknai tudósításból látjuk, múlt hó

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

28-án adták át a Nagy József által valódi művészettel épített új orgonát a közisteni tisztelet használatának, a mikor egyszersmind a hála ünnepét is megszentelték: urvacsorát osztottak az ujbuzsengéből. A szertartást a gyöngélkedő Herepei Károly helyett szebeni esperes Ágoston Mózes végezte. A vallásos buzgóság és vallásos öröm mellett, hogy nem hiányzottak az ünnepélyességekkel járn szokott külső kifejezések: banquette, tánc-estély sat. magától érthető. Adja isten, hogy gyümölcsei se maradjanak el a szép ünnepélynek az erkölcsi életben, a mint hogy a vizaknaiakban nem is hiányzik, mert ez új orgonát is csak úgy állíthaták elő, hogy a követjük által felajánlott 500 frtot megpótolták 460 frttal, melynek beszerzése végett lemondottak őszi szabad bormérési jogukról. És ezt igen helyesen cselekedték!

= A mint egy távirat jelzi, a székes-fehérvári infalliblista püspök Jekelfalusi ur, ki legelőször hirdette ki a csalhatatlanságot, Budára idéztetett a miniszter-tanács elébe, hól kemény megdorgálást kapott törvénybe ütköző eljárásáért. Olvasóink azt fogják hinni, hogy a ki elég bátor volt elsőnek lenni, bizonyára itt is elég önértzetesen viselte magát; s követelte magának Herostatus dicsőségét. De nem; szépen takarodót fuvott; s ígéretet tett, hogy a törvényt tisztelni fogja. Milyen kegyes! Mi pedig azt mondjuk, hogy ez a gyöngeség és erőtelenség eljárása: Paulernek biztosítva a miniszteri szék; Jekelfalusinak meghagyva az „egér-út“ működése számára. Félrendszabályok, melyeket az ultramontanizmus felhasználatlanul hagyni nem fog!

„ARANY-KÖNYV.“

A sz.-nagyfalusi ref. egyház kökerítésére adományozott méltóságos b. Bánfi Albert ur önga 25 o. é. frtot; tks. Juhász Lajos ur 6 o. é. frtot. Fogadják a nagylelkű adakozók hálás köszönetét egyházunknak. Szilágy-Nagyfalu, sept. 6-kán, 1871. Pungur Gyula, ev. ref. pap.

842—1871.

KÖRÖZTETIK:

Szebeni egyházmegyénkben a vizaknai első osztályu lelkési állomás, mely a t. t. lelkész nyugalomba léptével ez úttal félfizetésre töltetik bé.

Pályázati határnap október vége.

A folyamodványok szebeni esperes t. t. Ágoston Mózes aa-hoz Balázsfalvára küldendők.

Kolozsvárt, sept. 11-én, 1871.

Nagy Péter,
erd. ev. ref. püspök.

847—1871.

Felhívás.

A t. t. igazgató tanár urakat, t. t. esperes és püspöki vizagát alatti egyházakban anyakönyvvezető t. lelkész aa-it atyafiságosan felkérem, hogy az 1872-ik évi névkönyv számára a szükséges adatokat hozzám legkésőbbre e hó végéig beküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, sept. 11-én, 1871.

Nagy Péter,
erd. ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

I. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1871, SEPTEMBER 21.

38. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztői iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 237 sz. —

Az egyházi reformegylet

„alapszabály-javaslat.”

II.

Közelebbi cikkünkben jeleztük azon nagy fontosságú föladatot, mely a vidéki, s községi fiók-egyletekre vár, mert ezek képezvén az egylet működésének tengelyét, a positiv siker első sorban tőlük fog függeni. Kifejezést adtunk egyszersmind azon meggyőződésünknek is, hogy üdvös eredmény ezeknek működéséről csak azon esetben várható, ha szerveztük-nél a történelmileg kifejtett, s létező alapok s viszonyok kellő figyelembe vétetnek, azaz, ha az egyes fiók-egyletek felekezetenkint alakulnak.

Készen vagyunk arra, hogy e meggyőződésünkért a felekezeti eskedés, mai napság megbélyegző vádját sujtják fejünkhez, s oly színben tüntetnek fel minket, mint a kik szűkkeblű fölfogásunkat, s kicsinyes érdekeinket az általános emberi érdekeknek fölébe helyezték, s minden jobb és nemesebb törekvésnek útját álljuk. Sokan lehetnek, kik így fognak itélni felőlünk; de bocsássanak meg, ha azt állítjuk, hogy itéletük elhamarkodott, felületes, s a fenforgó kérdés méjébe nem pillantó.

Szóljunk csak egy kissé higgadtan a dologhoz.

Az egész kérdés a körül forog: minő célt tűz maga elébe az egylet? Azt bizonyára nem, hogy az „egy akol és egy pásztor” eszméjét megvalósítsa, mely elméletileg lehet igen magasztos és fönséges eszme, de csak meg is kísérteni annak átvitelét a gyakorlati életben, éppen oly hiábavaló törekvés volna, mint fellegekre építeni várakat, vagy utól érni a puszták délibábját. Nézetünk szerint, az egyletnek más célja nem lehet, föltéve, hogy nem akar a meddő elmélkedés és tagadás terén mozogni, mint az, melyet első cikkünkben világosan körvonaloztunk, t. i. a teljesen létező prot. felekezetek kebelében a vallásos buzgóság élesztésére, s az erkölcsi élet öregbitésére munkálni, és hatni. Ennél fogva, a fiók-egyleteknek, mint az egyleti

működés permanens factorainak, a cselekvés tereére kell lépni, s mindeniknek, saját körében, a kijelölt cél elérésére minden lehető utat, módot felhasználni. Hangsúlyozni kívánjuk e pár szót: saját körében, mert ebben rejlik az egész működés sikerének kulcsa, titka. Milliok közül csak egyeseknek adatott oly szellem, mely széttörni képes az adott helyzet korlátait, s munkásságának színhelyétől megszire kiterjedő, talán egész nemzetét, sőt az egész emberiséget felölelő tért foglal el; de anynyi képesség s erő adatott mindnyájunknak, hogy egy kisded körben áldásos tevékenységet fejthetünk ki, s elmondhassuk az apostollal: „a mi munkánk nem hiában való az urban.” Az adott viszonyok szerint, az erkölcsi-vallásos élet terén e kör, melyet számunkra a gondviselés kijelölt, azoknak köre, kiket hozzánk, s kikkel minket ugyanazon mult küzdelmeinek szent emlékei, a traditionalis alapokon kifejtett érdekegység érzete, az együvé tartozásnak az a tudata, mely minket önkénytelenül is egymáshoz utal s egybe kapcsol, az együtt szerzett drága kincsek feletti örködés közös gondja, a vallásos hit legfőbb kérdéseiben a rokonos felfogás, s gondolkozásmód egybeforrasztó ereje; egy szóval: a szellemi egybeköttetéseknek, láthatatlan bár, de annál erősebb szálai fűznek össze. Miért tagadnók, sőt miért szégyelnők nyiltan bevallani, hogy a legmelegebb ragaszkodás csatol minket azon egyházhoz, melynek kebelében születünk, nevelkedtünk, melynek iskoláiban derengett föl lelkünkben a világosság szeretetének legelső sugara, melynek templaiban zendült felénk, már zsenge korunkban, az evangyeliom életadó szava, melynek virágzása a mi virágzásunk, hanyatlása a mi hanyatlásunk, mely az erkölcsi-vallásos élet terén a mi szülőföldünk, édes hazánk.

Ime, a fiók-egyletek sikeres működésének egyetlen tere kijelölve. Községekben, s vidékenkint össze kell gyűjteni a szétszórtan szunyadó, de ösztönszerűleg egymáshoz vonzó lelkeket; az elhidegült szivekben fel kell költeni, s ápolni a meleg s öntudatos vonzalmat, s ragaszkodást, saját egyhá-

zük, s vallásuk iránt; de soha se oly módon, hogy e vonzalom s ragaszkodás a többi felekezetek, s más vallásos felfogások iránt kicsinyes megvetéssel, vagy éppen gyűlölködéssel legyen párosulva; oda kell hatni, hogy az egyház minden rétegeiben a tisztább erkölcsök iránti szeretet megelevenedjék, s az élő vallásos hit megteremje a lélek gyümölcseit; fel kell karolni nagyobb buzgalommal, mint eddig, a népnevelés ügyét; s az országos törvény színvonalára önerajukon felemelkedni nem képes iskolákat — kezdet fogva az illető egyházi hatóságokkal — tettelesen gyámolítani: ez lesz, nézetünk szerint, a fiók-egyletek szép és nemes feladata. És legelső sorban kiktől várhatjuk, hogy e szép és nemes feladat megoldásában, mint kezdeményezők, föllépjenek, fiók-egyletek alakításában buzgolkodjanak, s általában az egész mozgalomnak élére álljanak, ha nem azoktól, kiket állásuk, s szent eihivatásuk erre természetszerűen út, sőt kötelez, ha nem a lelkesektől? És e körülmény is egy igen nagy fontosságú indok arra, hogy minden lehető surlódások és viszályok kikerülése végett, a községi, s vidéki fiók-egyletek felekezetenként alakuljanak, a mi azonban teljességgel nem zárná ki azt, hogy azok nézeteiket, egyes kérdésekben, egymással kicseréljék, s általánosabb érdektügyekben egymást tettelesen gyámolításra fölhívják. Ily mederbe vezetve a mozgalmat, annak hullámai, kétségen kívül, az egyes községek s vidékek erkölcsivallásos életére termékenyítőleg fognak hatni, míg ellenkezőleg — hogy tovább vigyük a hasonlatot — ha a különböző forrásokból s vidékekről eredő, s különböző erejű patakokat mind egy mederbe akarjuk beszorítani: gátakkal kell majd ellene állani a hőmpolygó hullámoknak, melyek gyakran túlcsapva a szűk partokon, iszapos áradásukkal több kárt, mint hasznót fognak okozni. Részünkről azon esetben, ha a közgyűlés e tekinteteket figyelembe venni s méltányolni nem fogja, a felelősség súlyát magunkról elhárítandók, az egész mozgalomtól egyszerűen félrevonulunk, sőt aligha tévedünk, midőn azt jósoljuk: hogy azon esetben a magyarországi protestáns egyház egyetemének igen csekély s jelentéktelen, sőt rövid idő alatt teljesen felbomló fractioja fog annak továbbra is hive maradni; holott, nézetünk szerint, e mozgalomnak oly irányt, és folyamának oly formát kellene adni, hogy az a protestáns egyháznak kebelében létező különböző pártokat lassankint magába vonja, s az egész egyház egyetemének erkölcsvallásos életét jótékony hullámozgásba hozza.

Alább közlendő alapszabály-javaslatunk egy pár

eltérő pontjának igazolására akarunk még csupán néhány megjegyzést tenni.

Részünkről célszerűnek tartjuk, a választmányt fölhatalmazni arra, hogy megállapítandó létszámán felül, a különböző vidékekről, hol fiók-egyletek alakulása egyelőre nem volna kilátásba, s általában az egylet iránt csekély, vagy éppen semmi érdekeltség nem mutatkoznék, saját belátása szerint egyeseket, kiknek föllépésétől, s közreműködésétől sikert remélhet, kebelébe fogadja, s ezek által az egyleti működés körét az egész országra kiterjeszse. Azt azonban, éppen az egylet iránti érdekeltség általánosítása szempontjából, teljességgel nem helyeselhetjük, hogy a választmány székhelye, mikint az indítványozók óhajtanák, állandóul Pesthez köttessék. Sokkal jobb volna, a közgyűlésre bízni, hogy a központi működés székhelyét, például, három évenként, megállapítsa, s lehetővé tegye, hogy az ország különböző jelentékenyebb pontjain lakó egyének is, fölváltva, a választmány működő tagjai lehessenek. Ez teljességgel nem az egyleti működés decentralisatioja, csupán a centrumnak időnkint változtatása lenne éppen az egylet érdekében, mert ez által lassankint prot. egyházunk legjelentékenyebb erőit activ közreműködésre lehetne birni.

Súlyt fektetünk végre javaslatunk azon pontjára, mely szerint az egylet közlönyéül okvetlenül egy néplap alapítása eszközözendő. Felesleges is volna ennek tüzetes indokolása oly időben, midőn már-már közmeggyőződés, hogy a sajtó hatalma a legnagyobb hatalom. Még is vagyunk győződve, hogy egy ily közlöny föntartása az egylet részéről nagy áldozatokba nem fog kerülni azon esetben, ha az nem az egylet egyes párttöredékeinek separát nézeteit s fölfogását, hanem az egész egylet általános érdekeit képviselő, s visszatükröző színezetű lesz.

És most ujjolag is fölhiva javaslatunkra az érdeklettek becses figyelmét, tollunkat leteszszük azon óhajjal, hogy „győzzön, a mi jobb!”

Szász Domokos.

A „magyarországi protestáns egylet” alapszabály-javaslat.

I. A „magyarországi prot. egylet” azoknak körében alakul, kik a magyarországi prot. egyháznak a Krisztus szellemében való megújítására törekesznek.

Ez alapon az egylet célja:

1. A magyarországi prot. egyház különböző felekezeteinek egyes községeiben, s általában az egész protestáns anyaszentegyházban a vallásos buzgóság élesztése, és az erkölcsvallás élet-öregbitése.

2. Önerejükön fennállani nem képes prot. anya- és leányegyházak, és iskolák szellemi, és anyagi támogatása.

3. A különböző prot. felekezetek közt az atyafiságos szeretet és kölcsönös becsülés fentartása, s élesztése; éppen ezért az egylet dogmatikai kérdésekben határozatokat nem hoz.

4. Minden oly irodalmi s humanistikus vállalatnak, mely a prot. egyház erkölcsi vallásos fejlődését eszközli, előmozdítása.

5. A prot. felekezetek törvények által biztosított jogainak, s szabadságának védelme, bármely oldalról jöhető megtámadás ellen.

6. Egy néplap alapítása s fentartása, ily cím alatt: „A magyar prot. egylet közlönye.”

II. Az egylet tagja lehet a magyar királyság minden prot. lakosa, ki a fentebb elősorolt célok előmozdítására közreműködni kész, s erről az elnököt, alelnököt, titkárt, vagy a fiók-egyletek elnökeit értesíti. Minden tagnak jogában áll az egylet közegeinél teendő egyszerű bejelentés utján az egyletből kilépni.

III. Az egylet kész a hazában létező, vagy ezután alakulandó rokon törekvésű egylettel szerves összeköttetésbe lépni, érintetlen hagyván azok önelhatározási jogát a belszervezkedés, s működés terén.

IV. Az egylet semmiféle politikai pártállást nem foglalt el.

V. Az egylet működési közegei: A) Közgyűlés. B) Választmány. C) Fiók-egyletek.

A) Közgyűlés.

1. Az egylet a magyar birodalom nagyobb városai-ban évenként egyszer nyilvános vándor-gyűlést tart, melyben részt vehet, s szavazattal bir minden egyleti tag, ki személyesen megjelent.

2. A közgyűlés a különböző protestáns felekezetek lelkészei által felváltva tartandó isteni tisztelettel nyitattik meg.

3. A közgyűlés tárgyai:

a) Titkos szavazattal egy évre választ elnököt, a legközelebbi közgyűlésre; alelnököt, ki az elnök akadályoztatása esetében a közgyűlésnek, rendesen pedig a választmánynak elnöke; titkárt, ki az egylet irományait kezeli, és a választmány előadója; pénztárnokot, ki az egylet bevételeiről, s kiadásairól évenként számadást nyújt be a választmányhoz; harminc tag választmányt, mely az egylet folyó ügyeit vezeti.

b) Az egylet működése körébe tartozó korszerű értekezések, s azoknak megvitatása.

c) Választmányi előterjesztés a fiók-egyletek évi működéséről, s azoknak alapján a fiók-egyleteknek esetleg adandó egyes utasítások.

d) A választmányhoz előlegesen beterjesztett indítványok tárgyalása,

e) Az egész egyletet érdeklő határozatok hozatala.

f) A tagsági díj megállapítása.

g) A választmány székhelyének, három évenként, meghatározása.

h) Az alapszabályok módosítása.

B) Választmány.

1. Ülősei az egyleti tagokra nézve nyilvánosak.

2. Intézi egyik közgyűléstől a másikig az egylet folyó ügyeit, s eljárásáról minden évben kimerítő jelentést terjeszt a közgyűlés elő.

3. Tekintettel oly vidékekre, melyekben fiók-egyletek nem léteznek, egyes tagokat kebelébe fogad, a közelebbi közgyűlésig.

4. Meghatározza a közelebbi közgyűlés idejét s helyét, s ezt két hónappal előbb közhirré teszi; megállapítja a közgyűlés tanácskozása tárgyait, s azok sorrendjét; kijelöli a jelentés tevőket, s értekezőket; a benyújtott indítványok felől véleményt nyilvánít.

5. Saját felelősségére a közlöny szerkesztőjét kinevezi.

6. Ha a választmány a közgyűlés összehívását lehetetlennek, vagy az egylet érdekében károsnak tartja ezt indokolva, kijelenti az egylet közlönyében.

7. Érvényes határozatok hozatalára a választmányi tagok legalább egyharmadának jelenléte szükséges, de ha a közgyűlés elhalasztásáról van szó, a tagok kétharmadának jelenléte igényeltetik.

C) Fiók-egyletek.

1. Az egylet céljainak minél nagyobb körben megvalósítására, az ország különböző alkalmas pontjain, az egyes prot. felekezetek kebelében községi, s vidéki fiók-egyletek alakulnak, melyek az általános egylettel összeköttetésben állanak.

2. A fiók-egyletek működési köre

a) A helyi viszonyok szerint szervezik magukat.

b) Vallásos, s erkölcsi tárgyú előadásokat tartanak, s megismertetik a közönséget a napi renden levő egyházi kérdésekkel.

c) A népnevelési és humanistikus célu intézetek alapításában, fentartásában, szülőkölködő egyházak támogatásában az illető egyházi hatósággal közreműködnek, s e végett adakozásokat gyűjtenek.

d) A hasznos ismereteket terjesztő olvasmányokat megkedveltetik, s általában a nép értelmi, erkölcsi és vallásos fejlődését elősegítik.

e) Működésükről évenként, a közgyűlés előtt egy hónappal, részletes jelentést tesznek a választmánynak, a titkárhoz címezve.

Iskola-felügyeleti szabályok,

a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyében.

(Folytatás.)

8) A lelkész az iskola megnyitása előtti héten egybehívja az iskolaszéket (praesbyterium), s itt együttesen ismét számbavétnak: a) az anyakönyvből már kiírt, s más lehető iskolakötelesek, ügyelve, hogy a netán nem ott keresztelttek is ki ne maradjanak; b) a szülői sat. mentesítési bejelentések nyomán meghatároztatik: kiket mentesíthetnek a törvény 2-ik §-sa alapján, kiket szegénység, vagy más ok miatt? s mennyi idő a felmentés tartama? s a felmentendők az okkal együtt, névszerint beiratnak a jegyzőkönyvbe; c) az iskola helyiség szűkebb, vagy tágasb volta szerint, e gyűlésen határoztatik el: járhat-e minden iskolaköteles gyermek mindennap az iskolába? Vagy ha nem férnek el: a hétnek egyik felén csak fiúk, a másikon csak leányok járjanak-e?

9) Alkalmas időben, például aratás után, a lelkész évenként terjeszse az iskolaszék elé, hogy házankinti kéregetés útján gyűjtessék a szegény sorsu gyermekek számára gabona, a mi arra szolgáljon, hogy eladatván, árából a legszegényebb gyermekek számára vásároltassanak tankönyvek, s ha lehet, lábbelik, s ruhaneműek is. El- vagy nem-fogadása, s az eredmény egyiránt iskolai jegyzőkönyvre vétessék.

10) A lelkész köteles felügyelni, hogy iskolájában a XXXVIII. t. c. 11-ik §-sa 3-ik pontjában meghatározott tantárgyak tanítása lehetőleg életbe lépjen. A gyenge iskolatanítót útasítja, hogy pótképezdében képezze magát. Törekszik kieszközölni, hogy a silány fizetésen kívül, az igyekező tanító, az egyház által még valami javadalomba részesíttessék. Figyelemmel kíséri a tanító működését, szorgalmát és bánásmódját, ad neki útasításokat, és mindezekről koronként megjegyzéseket teszen a jegyzőkönyvbe.

11) A lelkész köteles az iskolát minden héten egyszer meglátogatni, ott a tanítást figyelemmel kíséreni, a gyermekeket számbavenni, s megnézni: vajjon a mulasztási jegyzőkönyvbe a tanító a jelen nem levőket bejegyezte-e? Azonban, ha valami hibát vesz észre bár minő eljárásban, arról nem szól az iskolában, hanem a tanítót magához hivatva, a hibát négy szem közt fedezi fel, s szeliden jobb eljárásra figyelmezteti, s ezt jegyzőkönyvre veszi.

12) A lelkész közvetlenül felügyel, hogy a XXXVIII. t. c. 4. §-sa az illető kötelezettek által szigoruan megtartassék. Ennélfogva:

a) az iskolatanítónak mulhatlan kötelességévé teszi, hogy a mulasztási jegyzőkönyvbe minden mulasztást, bár mi okból történjék, mindenik mulasztó után részrehajlatlanul bejegyezzen b. j. m. betűkkel; a b. jelentvén betegséget, a j. előleges kéreuzést vagy jelentést, az m. kéreuzetlen mulasztást. Továbbá, nem engedi meg, hogy maga az iskolatanító senkit is felmentsen, bár egy napra is az iskolától, hanem megvárja a szülőkötől, s nekik értésökre is adja, hogy ha valamelyiknek gyermeke, bár egy fél napon is — valami ok miatt — nem mehet iskolába, azt neki, t. i. a lelkésznek, előlegesen jelentsék, ki aztán a körülmények szerint intézkedik; s ha szabadságot adott, az illető jelentöt akkor útasítja a tanítóhoz, az elbocsátás tudatása végett. Ennélfogva, a lelkész valahányszor iskolát látogat, köteles a tanító kezén levő mulasztási jegyzőkönyvet is megvizsgálni, s az iskola köteleseket számbavenni, meggyözüdést szerzendő: hogy a tanító nem lép-e túl megállapított sorompóján.

b) Kötelességévé teszi a tanítónak, hogy a mulasztási jegyzőkönyvet minden héten kétszer, t. i. szerdán és szombaton este hozzá elvigye, és bemutassa. Ha történt jelentés nélküli mulasztás, bár mi okból, a tanítói jegyzőkönyvbe megjegyzi, hogy ettől fogva eddig, már t. i. hét-főtől fogva szerda estig, vagy csütörtök reggeltől szombat estig — a hónap napszámát téve ki — a mulasztásokat számbavettem, s jegyzőkönyvembe a mulasztók neveit átirtam; vagy ha mulasztás nem történt: ezt igazolja, s mind két esetben nevét is aláírja. S mind két esetben az általa vezetendő iskolai jegyzőkönyvbe is beírja a talált állapotot.

c) A lelkész azon szülöt, gyámot sat., kinek gyer-

meke előleges jelentés nélkül mulasztott, mihelyest róla, a jegyzőkönyvből tudomást vett, azonnal egyházi szolga által köteles magához hivatni, meginteni, s a büntetés komoly következményeire figyelmeztetni. Ezt teszi másod izben; egy harmadik mulasztásért már iskolaszék (praesbyterium) elé hivatja, a gyülekezet előtt megfeddés végett Mind három megintést esetenként bejegyzí a jegyzőkönyvbe, a megintés napjával együtt. A háromszori megintés után is törtenő mulasztásokat aztán átírja a községtől a mulasztások megbüntetésére megbizott egyén jegyzőkönyvébe, s szorgalmazza a törvény végrehajtását.

d) Készít az alább látható minta szerint egy pár iv papirból egy könyvecskét. Érintkezésbe teszi magát a községi biróval, jegyzóvel, és felkéri, hogy mivel ő köteles örködni a törvény megtartása felett, s ő van hivatva a hanyag szülök megbüntetésére: maga helyett bizzon meg valakit azzal, hogy ezen jegyzőkönyvet átvéve, a megbizott minden csütörtökön és vasárnap reggel, az iskolázás tartama alatt, nála, t. i. a lelkésznel, vagy ha hon nem volna, a tanítónál jelenjék meg, hogy abba a félheti mulasztók esetenként irassanak be. És kérje fel, hogy a kötelességeiket nem teljesítö szülöket sat. büntesse is meg, s az iskola céljára felszedendő büntetéspénzzel, nem valami hányvetett záloggal, a lelkésznek beszámoljon, hogy ő ezt átvehesse nyugta mellett. S tudassa vele, hogyha e megbizást hanyagul teljesíti, vagy éppen nem teszi: neki kötelességévé van réve, hogy az ügyet felsőbb helyre feljelentse. Ezen jegyzőkönyvbe aztán a mulasztók neveit félhetenként bejegyzí, vagy ha azon fél héten mulasztások nincsenek, azt is jegyzékbe teszi; de azt sem mulasztja el azon jegyzőkönyvbe megjegyzeni, ha netán a megbizott a kitüzött napokat elhanyagolná, vagy nem jelennek meg.

Községi előljáró kezébe való mintakönyvecske.

Jegyzőkönyv az 1871/72-beli iskolai mulasztásokról N. N. ev. ref. egyház iskolájára vonatkozólag.

(Itt következik egy táblás kimutatás a következő rovatokkal: 1) mulasztók nevei; 2) szülök kereszt-nevei; 3) mulasztott nap mennyisége; 4) napi s hónapi jelölés; 5) büntetés: frt. kr.; 6) utólagos elengedés: frt. kr.; 7) péntárba beadatott: frt. kr.; 8) megjegyzések.)

J e g y z é k. Az 1-ső rovatba névszerint anynyi gyermek beirandó, a hány egy fél hét alatt mulasztott; a 2-ba a szülök keresztnevei; 3-ikba minden gyermek neve után anynyi szám, hány napot mulasztott, ha csak fél napot $\frac{1}{2}$ sat.; 4-be kiirandó, hogy az illető valamelyhónap hányadikán mulasztott, a hónap számmal jelölendő. 5-be az illető mulasztó után anynyi büntetés irandó be, a megnyit a törvény 4. §-a szab, a szerint, a mint először, mászodszor sat. esik valaki büntetés alá; ennélfogva, nem a napok mennyisége után vetendő ki s irandó be a büntetési összeg, hanem a megintés hányadiksága után. 6-ba utólagos elengedés címen; megtörténhető levén, hogy a mulasztó szülöje, a büntetés felhajtása alkalmával, az ezt felhajtó előljáró előtt, utólagosan oly mentséggel áll elő, melyet ez alaposnak vél arra, hogy a kiirt büntetést ne hajtsa fel, hanem útasítja az illető szülöt, hogy menjen el a lelkészhez s mentségét jelentse be; mit ez ha megteszen, s a lelkész a mentséget alaposnak találva, egy komoly intést elegendőnek vél alkalmazni, az utólagos elengedési rovat-

ba, az illető után beír anynyi összeget, mennyi a büntetési rovatba van írva, jelölve ezzel, hogy a büntetés el van engedve. 7-ik rovatba akkor írja be az összeget, s mindenki után anynyit, midőn s a mennyit az előjárótól az iskolai pénztár számára átvett. A 8-ik jegyzék rovatba: a pénztárvétel napját, hónapját s nevét jegyzi be. Továbbá, az is figyelembe veendő, hogy ha az illető előjáró, a maga idejében nem jelent meg könyvecskéjével — mely nála kell hogy álljon — a bejegyzésre és így egy fél hétről, vagy többről is, a mulasztások a maga idejében be nem jegyezethettek, megjelenése alkalmával bé kell azokat is jegyezni. Ha pedig egy fél héten és folytonosan több fél heteken is, semmi mulasztások sem történtek, akkor minden rovatokon keresztül kiírandó: hogy n. n. hónap ennyidik napja reggelétől ennyidik estvéjeig, már t. i. a harmadnap reggelétől harmadnap estig mulasztás nem történt, s ez datum és névirással mindannyiszor hitelesítendő.

13) Az iskolalátogatókat, ha azok az iskola látogatására megjelennek, a lelkész az iskolába bekiséri s felkéri, hogy szerzett észrevételeiket lelkiismeretesen tegyék meg jegyzőkönyvébe, s megjelenésüket aláírásukkal igazolják.

14) A lelkész köteles az illető iskolalátogatóknak az examen tartása idejét egy héttel előre hirül adni; őket erre írásosan meghívja, s meghívását postakönyvbeli aláíratással igazolja.

15) Miután az 1871-ik évi egyházmegyei k. gyűlés az egyházmegyét vidékenként apróbb körökre osztotta, s mindenik körben egy-egy világi felügyelőt bizott meg: köteles mindenik lelkész az iskola állapotáról az illető felügyelőhöz esetenként jelentést küldeni, jelesen:

a) köteles értesíteni azonnal, az iskola megnyitása után, hogy az iskolát mikor állította be. Nincs-e valami akadály? Hány iskolaköteles gyermek van? Hány abból rendes iskolába járó? Hány az ismétlő? Mentettek-e fel? Hányan? Minő okért? Mennyi ideig? Történt-e valami intézkedés

az iskolai év elején, az iskola célszerűbb berendezésére nézve, vagy nem? Ha igen: mik? Minő tanszerek, taneszközök szereztettek be? Ha nem: miért nem? A gyermekek elférnek-e mind a tanszobában? Ha nem: minő intézkedés tétetett, hogy mégis minden iskolaköteles feljárásra szoríthatassák? Hogy van beosztva a 8 hónap? És meddig fog így tartani az iskolázás, az ünnepi kevés szünidőket kivéve?

b) Ha a község által megbízott, a megbüntetendők kiírására szolgáló megjelenését elhanyagolta, vagy a büntetésre kijegyzettektől a törvény által szabott büntetést, az átírástól számítva két hét alatt, az iskolai pénztárba be nem adta: a lelkész azonnal köteles az ily hanyagságot az illető felügyelőnek, a megbízott nevének megnevezésével, mindannyiszor hivatalosan átírni.

c) Köteles a lelkész, mind az általa vezetett iskolai jegyzőkönyvet, mind a tanító mulasztási jegyzőkönyvét, mindannyiszor, a hányszor a körfelügyelő hivatalosan kéri, biztos egyházi küldött által elküldeni megtekintés végett.

d) Köteles a lelkész mind az általa vezetett iskolai jegyzőkönyvet, mind az iskolatanító által vezetett, a husvétii szünidőben, minden felszólítás nélkül a felügyelőnek megküldeni s jelentést tenni az iskola állásáról, szellemi haladásáról, a tanító működési sikeréről, valamint arról is, hogy minő tantárgyak tanítottak, hogy aztán a felügyelő e jelentésekből s jegyzőkönyvekből, azon kör iskoláinak állásáról a közgyűlés elébe jelentést tehessen. Továbbá, az iskolai év berekesztésével, a lelkész a jegyzőkönyveket ismét be kell hogy küldje az illető felügyelőnek, hogy ennek alapján jelentést tehessen az egyházmegyei tanácsnak arról, hogy a közgyűlés elébe tett jelentések után miként tartottak fenn az iskolák; meddig és minő eredménnyel?

(Vége következik.)

TÁRCA.

Az egyházi főtanács üléseiből.

Kolozsvár, szept. 11

— A szeptember 10-én tartott főtanácsi ülés igen szorgalmasan munkálkodott, a mennyiben egész halmaz ügyet látott el. Vegyük rendre a jelentősebbeket.

Vadadi F. Péter és neje még 1859-ben kegyes alapítványt tőn 1000 frtban, és néhány erdő-nyilban, melyek évi (100 frnyi) jövedelmei a tőkéhez csatoltatván, 50 évig a fölszaporodott alap jövedelmének egy százaléka marosszéki székely egyházak; egy százaléka a maros-vásárhelyi főtanoda segélyezésére lett volna fordítandó; négy százaléka pedig mindaddig a tőkéhez lett volna csatolandó, míg az egész alap egy millióra növekedett volna. Ez időn túl aztán a kamatok 5 tized része a Vadadi-család javára; egy a marosszéki szegényebb egyházak, egy a kezelőké, három pedig a maros-vásárhelyi főtanoda részére volt fordítandó. — Az alapítványt tevők most módosításokat tesznek alapítványukon, és pedig előnyös módosításokat. Az alaptőke most már 3000 frt, néhány erdő rész, s három legelő (összesen 40 hold). E fekvőségek jövedelmei, a tőke kamataival, sőt az alapítók más keresményével arra vannak hivatva, hogy a tőkét (lehetőleg még az alapítók életében)

10,000 frtra szaporítsák. Az így fölnevekedett tőke jövedelme aztán öt felé fog oszlani: egy rész a kezelésre, egy az iklandi reformált egyház és a maros-vásárhelyi főtanoda, három pedig a család javára fog fordítatni. A kezelési módok szabályzata is sokkal egyszerűbb az új alapító levélben; szóval, e módosítvány csak előnyére válik a nemes intézkedésnek. A kezelő bizottmányba egy tagot a főtanács gondnokai közül kellvének kinevezni: a consistorium felhívta a maros-vásárhelyi tanoda előjáróságát, és a marosi egyházmegyét, hogy együttesen javasoljanak egy gondnokot, hogy a főtanács kinevezhesse, s így az alapítvány mielőbb folyamatba indíthatassék.

Távolról sem ily örvendetes érdekű tárgya volt ez ülésnek a sz.-kereszturi nőnövelde ügye. E nővelde ugyanis teljes hanyatlásnak indult, pénzügyei a legnagyobb zavarban vannak, s a gondnokság már régebben kinyilatkoztató, hogy a jó-rend idejét nem képes ez intézetre ismét földeríteni. A főtanács ennek következtében egy korábbi leiratában meghagyja a gondnokságnak, hogy tüzetes fölterjesztést tegyen mind az intézet hanyatlásának okairól, mind pénzügyeinek miben létéről. A fölterjesztés megjött, de nem sok köszönet van benne. A hanyatlás okául a tanítónő, és a

lelkész közti feszültség adatik; a pénzügyi bonyodalmak iránt pedig elhárít a gondnokság magáról minden felelősséget, miután az egyház már évek óta átvette a pénztárt, s azt saját (időközben elhalt) pénztárnokával kezelte. A gondnokság tudomása szerint a tanítónő 6 évig működött az intézetnél, s ez idő alatt 1200 forint fizetésre tarthatott igényt, de hogy ebből mennyi fizettetett neki: az iránt fölvilágosítást adni, nem képes. Az intézet jelenlegi vagyona 1044 frtről szóló kötelezvényekből áll, melyek ideiglenesen főgondnok Gyárfás Domokos urnál vannak deponálva, s a gondnokság — botrányos per kikerülése tekintetéből: békés egyezség útján — ebből véleményezi a tanítónő követeléseinek kielégítését, még pedig, hogy a kérdés még jobban el ne mérgesíttessék, egy idegenekből álló bizottság útján, melyből az egyház (az iskola tulajdonosa) kirekesztessék. A főtanács azonban a pénzek iránt az egyházi előjáráságot tekinti felelősnek, mint a mely pénztárnokát választá; az egyházat azonban nem tartja kirekesztendőnek e kérdés tisztázásából, s éppen azért felhívja az egyházat az ügy felől való nyilatkozatra, s egyszersmind feleletre a pénz-kérdésben.

Több apró, és jelentéktlenebb tárgy mellőzésével, főlemlítjük még a következőket: A Gecse-intézet számadásaira vonatkozólag, mint már említők, a belügyminiszterium jövőben szem előtt tartandó javaslatokat tévén: a számvevő most előterjeszté megjegyzéseit az ajánlott számadás-vitel iránt, legnagyobb részt helyeselve azokat, némelyeket módosítván, meg újabb indítványokkal is kiegészítvén. A főtanács a számvevő előterjesztését, meg a belügyminiszterium leiratát átteszi a Gecse-intézet gondnokságához, véleményezés végett. — A szászvárosi tanoda kérelme az iránt, hogy Ince János, lelkész, mint s. tanár, az előjárásági ülésekben résztvehessen: megadatik. — A királyi biztos a bukuresti starostia útján megszerezvén, a főtanács kérdésére, a ploesti főgondnok, Balog Ferenc kezén levő hamis egyház-pocsétet: ez levéltárba tétetik. — A sófalvi, galaci és budaki építkezésekre vonatkozó költségvetések és tervek áttétetnek a mérnökhöz. — A marosi egyházmegye tanácsa, egy hozzá leküldött névtelen föladó levél ügyében jelenti, hogy Nagy Pál nem foglalta el a bergenyei egyház egy földjét sem. — Az aldobolyi egyházi fekvőségek eddig potom áron, és fiuról fiura szállva, haszonbérletvén az egyház tagok által: az esperes most jelenti, hogy a haszonbérletők önkéntesen fölemelik bérleti összegeiket, s a bér-idő 4 év alatt letelvéen, akkor jövedelmezőbb bérbeadásról kondoskodhatni. A főtanács jelentést kíván évenként a jövedelem szaporodásáról, annak idején pedig nyilvános árverésen fogja a földeket haszonbérbe adatni. — Pius Titius, korábbi szép szokásához mérve, az idén is több moszatot, pafrányt, algát sat. ajándékozván tanodáinknak, azok kiosztatnak. — Göldner Nándor, nagy-teremii pénztárnok, fölmentetik — a számvevő véleményezése alapján — mult évi számadása terhe alól. — Nagy- és Kis-Doboly a papibér fa-, és széna illetékének elengedtetését kérik. A kérés meg nem adható, a főtanács azonban ismételve ajánlja az egyháznak, hogy váltsák meg ez illetéket, annak megfelelő erdő és szénafü által. — Az egerbegyi iskola volt tanítója, Ménasági Ferenc, elmozdítván az állomásáról, a kormány korábbi fizetését nyugdíjképpen fizeti neki, a helyett, hogy az átadott iskolával e fizetést is átbocsátotta volna az egyháznak. A nagy-enyedi egyházmegye most kérelmezi e fizetés átengedésének kieszközlését egy második tanítói állomás fölláthatásának kedvéért. A főtanács fölkéri a cultus-miniszteriumot, hogy a M. F.-nek adott fizetést térítse meg az egyháznak, mint a melynek tulajdonába amaz iskola teljesen átbocsátott. — A

csapói tagosításhoz, az egyház érdekeinek képviselésére, Gyárfás Lajost kérte föl a főtanács; Benedek Ferenc most jelenti, hogy az egyház elanynyira megkárosított a tagosításnál, hogy eddigi 12 holdnyi fekvőségeiért, meg az összes kepeért, csupán 40 holdnyi föld jutott osztályrészébe. Az egyházi főtanács kihallgatja előbb megbizottját, Gy. Lajost. — Nehány számadás-vizsgálási ügy után: a diósadi egyház elkezdett templomának befedésére kéri kárpótlási papirjainak kamatait, 1869-en kezdve, és 1000 frtot a tőkéből. A kamatok kiadatnak, az 1000 frt azonban nem, miután 15000 frtnyi papirjaiból már fölépített 8000 frtot, s még a mellett iskolája is miniszteri megintést kapott már. — A dézsházi egyház 1867—68-iki kárpótlási kamatai utalványoztatnak. — Az esperesek (olyan, a milyen) kimutatásokat terjesztvén föl az állam-segély összegek hova fordításáról: a kimutatások áttétetnek a segélyezési bizottsághoz. Egyszersmind elhatározza a főtanács, hogy az esperesek értesítendők arról, hogy az idei segély iránti kérvények benyújtásának véghatárideje f. évi nov. első napja. — Végül, a tordai intercalaris papi fizetés hova fordítása iránt az egyház ajánlata fölkeretlik.

A széki ref. egyházmegye szamosmenti kerületéhez tartozó egyházakról.

(Folytatás.)

Egyházi épületei meglehetősen karban vannak.

Jövedelme: kevés tőkepénze utáni kamat; néhány huruba helyérti taxa, s egy darab szántónak használati évi haszonbére; összesen mintegy 40 frt.

Iskolája, a lélekszámhoz képest, virágzó; mert 14 gyermek nyer benne oktatást, még pedig a rendez oly nehezen szoktatható azon fajból, kik ott a főnépességet képezik.

3. Ördögös-Füzes, anyaegyház, 767 lélekszámmal. Egyházmegyénk egyik népesebb egyháza, 1400 frt alaptőkével, 200 forintnyi pénzkészlettel, 52 frtnyi hátralékkal. Évi rendes bevétele 200—300 frt között van. Ez egy jól berendezett egyházban szép jövedelem lenne, miből az egyházi szükségek fedezhetők volnának; de anynyi jövedelem Füzesen csekélynek mondható, a sok halasztást nem szenvedhető tenni valókkal szemben. Templomát fedni kell még ez évben; a papilak gyenge, mondhatni rossz; a papi telken a gazdasági épületek csak éppen még hogy fennállanak; az iskolaház és tanítói lak javitva van, de biz az nem egyéb, mint ócska ruha új folttal.

A pénzkészlet, a hátralék, s a több év óta hátralékosoktól, a bizottság rendelése nyomán, mielőbb felszedendő tőke, fedezni fogják a templom-fedés költségeit, de hogy a többi javításokat miből teszik meg: erre oly vallásos buzgóság volna szükséges, mely ne elégedjék meg csak a templom szorgalmas gyakorlásával, hanem külső tettekben is buzogjon. S hogy ez Füzesen meg lesz-e? azt a tények fogják megmutatni.

Van az egyháznak egy darab 20 holdon felüli több éves vágotja, mely most karó és vesző vastagságnyi tölgyes; az egyháztagok erre gondoltak, hogy eladván, csinálnak az árrából a mit lehet; s ezt meg is becsülték 160 (egy száz hatvan) forintra; hanem a vizsgálat alkalmával a bizottság az erdőt is megjárván, átlátta, hogy nem csak a jelenben nevetségesen csekély árba becsültetett, hanem illő ár melletti eladásában is az egyháznak jövőre kipótolhatatlan kára lenne; e körülmény előterjesztése következtében, az egyháznak eladási engedély eszközzése végett beadott folyamodását a közgyűlés visszautasította.

Magtár van kepe-törlesztésre, de az egyház nagyságával fordított arányban. 1871 január 1-én volt 72 véka szemes törökbuza, a vizsgálat alkalmával ajánlottak még 17 vékát. Csak néhány buzgó tagnak lehet köszönni e kisdéd magtár lételet is, kik a hasznos célt átlátván, siettek letenni az alapot, de a melyre a nagyobb mint $\frac{9}{10}$ résznyi többség nem igyekezett tovább építeni. Mely hidegség, míg a szegények részéről menthető valamenynyire, addig a tehetősebbek részéről azzal indokoltatik: hogy a vallásos buzgóság rovására történik a kepe törlesztési magtárak felállítás, mert utat és módot keresni arra, hogy valaki a belső embereknek való fizetés alól kimenekedjék, azt mutatja, hogy nem elég buzgó vallásához, mivel a kevés kepe is sajnálja érte áldozni. Sajátságos törekvés, az áldozni még saját javára sem szerető hideg önzés el-takarására! Azonban tudhatjuk: mit tartalmaz e festett koporsó.

Egy kis gazdaságot folytatnak az egyháztagok; 10—14 vékás földet megmivelnek, s termését az egyház javára fordítják. Ha ez nagyobb arányban gyakoroltatnék, úgy rövid idő alatt az egyház anyagi állása olyan lenne, hogy belső önértéssel mondhatnák el a hivek: egyházunkat külsőjében újra építettük fel; s most már nincs egyéb hátra, mint a belső egyházat emelni; mire nézve, fordítunk gondot az iskolára, hogy gyermekeink ott nevedvén, legyenek mind meganynyi kövek az anyaszentegyház nagy épületében.

Az iskola fel van szerelve; s az évi szerelési szükségeket fedezi a néhai Dézsi János, volt ormányi lelkész által e célra tett 200 frtos alapítvány kamatja. Tanköteles gyermek van 106; egy tanítónak kissé sokacska, de segíteni igyekeznek e bajon a szülők az által, hogy egy része elvonja gyermekét az iskoláztatástól. De vizsgáló bizottságunk megtalálta a községi előljárást, a honnan azóta már bizonyosan rég teljesebbé ment azon ígéretet nyerte, hogy az egyházi előljárástól kimutatott, s elfogadható ok nélkül mulasztó gyermekek szülőt minden lehető móddal rá kényszeríti, hogy ebbeli kötelezettségeiknek eleget tegyenek. Elég sajnos, hogy oly számosan vannak, saját gyermekeik javát átérteni nem akaró szülők!

A vizsgáló bizottság által iskolában talált gyermekek értelmes feleleteiből következtetve, a tanító szorgalma, kitartása, buzgósága elismerést érdemel, s van is méltányolva mindazon szülők részéről, kik gyermekeik sorsát szívóken hordozva, azoknak rendszeres iskoláztatásuk következtében, örömmel látják a szép előhaladást. Vajha sokan lennének ilyenek, a különben népes ördögös-fűzesi ref. egyházban!

4. Szász-Nyires anyaegyház, 627 lélekszámmal, kevés vagyonnal, de a hivek buzgóságában virágzó állapotban. Alaptőkéje kevés: 117 frt, mely után 20% kamatot vesz be; ezen kamaton kívül csak kevés földbért, azt is két évben egyszer, s valami harangozói pénz címen ismert kevés jövedelmet számíthat biztos bevételei közé. És mégis fentartja magát, még pedig úgy, hogy minden szükséges javításokat a maga idejében megtesz. Ez egyházközség az áldozatoktól annyira nem fél, hogy nem régen is, a mind inkább-inkább felmerülő szükségek és hiányok fedezésére felajánlotta államkölcsönét, mely 1600 frtot tesz kötelezvényben.

A szükség után nem kellett soká várni, mert meg volt ez már régtől fogva, s mindenkitől láthatólag intett az országút mellett, egy kis szűk szegletre épített, iskolaháznak nevezett roskadt kunyhó alakjában. Egy új iskolaház építésére határozta tehát az egyház felajánlott államkölcsönét, s ennél nemesebb célt nem is tűzhetett volna ki maga eleibe, mely oly gazdag szellemi kamatot adhasson áldozataikért, mint az iskola.

E végre vásároltak egy alkalmas belső telket 425 frton, s a múlt év elején megkezdették az építést, még pedig kölcsön vett pénzből, mivel államkölcsön-kötvényük eladhatása még nem volt megengedve a mltgos egyházi főtanácstól. Az építést azonban nem lehetett halogatni, mert az idő haladt, az iskolai év kezdete közelgett, s hól tanítani nem volt. Úgy kellett igyekezniük, hogy október elején iskolájuk mulhatatlanul megnyíljk, s midőn a várt engedély helyett egy felszólítás jött a mltgos egyház főtanácstól, hogy küldjenek építési tervrajzot s költségvetést, hogy abból ítélve, határozhassák el az eladhatási engedély meg, vagy meg nem adását: beállott azon körülmény, midőn a közmondás lépett előtérbe: a szükség törvényt ront; s így a szász-nyiresi ref. egyháznak a szükség megszegni parancsolta azon törvényt, hogy az államkölcsön-kötvényt, a mltgos egyház főtanács előleges engedélye nélkül egy egyháznak is eladni nem szabad. 1600 frt államkölcsön-kötvényét eladva tehát 1116 frtért, kifizette kamatra vett adósságát, folytatta építését, fedezte szükségeit; 1732 frt bevételből elköltött 1745 frtot, mit a gondnok pótoljt jövőig 13 frttal, s így iskoláját csaknem teljesen bevégezvén, az iskolai évvel megkezdette az iskoláztatást, még pedig az új iskolaházban, hol az öreg, de értelmes, és buzgó tanító szép eredménnyel tanított 58 tanköteles közül 50 gyermeket.

Az iskolaháznak már csak kevés belső felszerelési hiányai vannak; de a közelebbi vizsgálat e részben sem fog semmi kivánni valót találni.

Meg van alakulva a kepe-törlesztési magtár is, mely szép eredménnyel kezeltetik; s állása 1871 január 1-én volt 190 véka szemes törökbuza.

Tartsa meg a jó isten ez egyházban a vallás és tudomány iránti buzgóságot továbbra is, hogy a tudomány nélküli nép sorsával ellenkezőleg, szellemileg és anyagilag virágozhasson minden időben.

5. Bálványos-Váralja 1225 lélekszámmal; virágzó anyaegyház, vallásos buzgó tagokkal.

Csak nem régen építettek nagyon csinos papilakot, az egyház tagoktól e célra felajánlott államkölcsönből, mely összeghez t. Ince Ferenc, kebli főgondnok ur 100 frttal járult: most ismét iskolaház, és tanítóilak építésén terveznek.

Egyházi tőkéje van 670 frt; 10% kamatozással, és 160 frt államkölcsön-kötvénye. Van 8 zsellér telke és egy boltja, melyek mintegy 60 frtot jövedelmeztek. Ezekon kívül földbér és korcsmajog tették 200 frtot meghaladó évi bevételeit.

Templom és iskola építési tőke címen van 842 frtja, mely összeg nevelésére, kebli főgondnok, t. Ince Ferenc ur 100, e. m. főgondnok mltgos Földvári József ur pedig 30 frt ajándékoztak, és így a tőke már 972 frtot tesz, 10% évenkinti kamat tőkésítéssel kezeltetve.

Azonban, e tőke kevés ideig fog kezeltetni, mert az iskolaház-építés igénybe fogja venni, annyival is inkább, mert a kor kívánalmainak teljesen megfelelő iskolát óhajtanak építtetni, a mikor ismét — mint a papilak építésekor — szükség fog lenni a buzgó egyház tagok áldozatára, kik bizonynyal el nem lankadva, fogják teljesíteni kötelezségeiket, a mint a sor rendre reájuk jó.

Kepe-törlesztési magtárja 1871 január 1-én 390 véka szemes törökbuzából állott. Megalakulva a bortár is; csak hogy az ígért mennyiséget a közelebbi szűk bor termés miatt nem lehetett beszédni.

Az iskolázás rendszeresen foly, az iskolába járók száma meghaladja a 100-at, s a gyermekeknél szép előmenetel tapasztalható

Nem tehetem, hogy meg ne emlitem kebli főgondnok t. Ince Ferenc ur buzgóságát, ki, mikor tenni és áldozni kell, mindig kész, és első azok között, kik az egyház javát igazán szívöken hordozzák. S a mily buzgó főgondnoka egyháznak, épp oly buzgó képviselője is annak egyházmegyei gyűléseinken; hol mint választott ülnök, szép ismereteit és gazdag tapasztalait el nem mulasztja anyaszentegyházunk javára értékesíteni.

Végre, még csak annyit jegyzek meg, hogy a múltgós egyház főtanács elrendelése nyomán, a közgyűléstől kiküldetett B. Váraljára Köblös István közügy igazgató aa., a csak nem ingyen bitorolt egyházi fekvők elárverezése végett; és midőn e sorokat írom, értesültem, hogy a kiszállítás nem volt siker nélkül, mert az eddigi zsellérekkel új egyezmény kötöttet, kik, mint haszonbér-
lők, szerződtek, meghatározott időre, s az eddigihez képest négy-szeres ár mellett vették ki az egyházi fekvőket. Azt hisszük, hogy ezen örvendetes eseményben nem kis érdeme van a n. t. szerkesztő urnak is, a 9-ik számban tett megjegyzéséért.

Diószegi Lajos,
aljegyző.

(Folytatjuk.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— A reform-egylet titkára, Kovács Albert barátunk, tudomásul hozza, hogy — fontos okok miatt — az október 4-ére hirdetett gyűlés 3-án fog megtartatni; az előleges értekezlet pedig 2-án. Kérjük az illetőket, hogy ezt tudomásul venni sziveskedjenek.

— Mai számunkban találják olvasóink azon „alapszabály javaslatot“ és indokolását, melytől mi eredményt várunk az egyházi életben és oly mozgalmat, mely hasznot fog felmutatni okvetlenül a nélkül, hogy bármely irányban kárát látnók. A mint látják olvasóink: bár egy néhány pontban lényegesen eltér a reform-egylet javaslatától, de semmi esetben sem annyira, hogy a mi törekvésünket ellenséges pártállásnak lehetne nevezni azzal a mozgalommal szemben, melynek kifolyása az október 3-n Pesten megtartandó alakuló gyűlés. Mi azon leszünk, hogy a mi javaslatunk fogadtassék el, alapul; el fogjuk mondani tapasztalásainkat, történelmi és gyakorlati érveinket, melyekre az e nemű külföldi törekvések tanítottak; fel fogjuk mutatni népünk műveltségi helyzetét, s mindazon körülményeket, melyeket — e tekintetben — figyelmen kívül hagyni, anynyi lenne, mint nem gondolni a céllal, vagy nem vetni számot az eszközökkel. Mi bizunk ügyünk becsületos, önzetlen tisztaságában, gyakorlatiasságában, és küzdeni fogunk azon irányban, melynek lapunk eddig is hű és következetes kifejezője volt, és lesz. Éppen ezért, szívesen felkérjük mindazokat, kik velünk egyetértének, hogy erről minket bezárólag a folyó hó 30-ig tudósítani sziveskedjenek. Nevüktől és beleegyezésüktől mi erkölcsi nyereséget várunk, remélünk; bár eddig is megtisztelték bizalmukkal, e speciális esetre, határozott declaratiót kértünk, hogy javaslatunkat az ő nevökben is, nevöket aláírván, nyujthassuk be.

Beküldetett szerkesztőségünkhez „közönséges és alkalmi egyházi beszédek“. Irta kibédi id. Péterfi Károly, m.-vásárhelyi ev. ref. nyugalmazott lelkész és a m. tudományos akadémia levelező tagja. 1871. — Ára? — E 485 hasábra terjedő és negyvenkét beszédet magába foglaló terjedelmes

kötetről, mihelyest tehetjük, érdemlegesen fogunk szólani; mert egy oly élet productuma, mely tudományos készültség, gyakorlati tapasztalás és méjj meggyőződések után született: megérdemli, hogy ne futólag, hanem anynyi figyelemmel legyen ismertetve, a mennyit megérdemel az a szolga-társunk, ki 82-ik évét tölti be; s már életében kiérdemelte a jobbak, és nemesebbek tiszteletét.

— A hallhatatlan missionarius, Celder, már Felső-Bányán is elkezdte áldásos működését, szeretettel teljes apostolokodását. Avas-ujvárosi segéd-lelkész és fitanító, Barkász Albert nőül vette a felső-bányai volt lelkész Demeter József leányát és a szertartás végre hajtására felkérte egyik unoka-bátyját, Bencik Istvánt, avas-vámfalusi lelkészt. Aug. 9-én volt megtartandó az esküvő és a dicső (?) missionarius effective nem engedte meg, hogy a templomban történhessék meg azért: mert nem ő esketett; holott a vőlegény-pap egész tisztelettel megkérte, s elbeszélte azon körülményeket, melyek ettől visszatartják; s megtette éppen azzal az emberrel szemben, ki Felső-Bányán két évig segéd-lelkész volt, s két hónapig éppen Celder helyett szolgált. Krisztus egykor kigergette a kufárokat az urnak házából, kik azt latrok barlangjává tették. Menjete, és cselekedjete ugyanazt. Ne nézzétek el büntetlenül e botrányt, mely a gyalázat bélyegét sűti a türelem homlokára; s szégyenpirt idéz arcunkba, hogy ily emberek papok lehetnek, kiknek példával kellene előljárni mindabban, a mi nemes és felemelő. Reméljük, Révész superintendens ur körmére koppint a missio püspökének; s meg fogja tanítani a „cura pastoralisra“, és egyebekre; mert ha nem, bizony megérjük, hogy új püspökség alakul, Felső-Bányán!

— Dr. Michelis német tanár, sept. 27-én tartotta meg Pesten második felolvasását a pápai csallhatatlanság ellen, szép számu közönség előtt, melyben nem hiányoztak országgyűlési képviselők, az irodalmi nevezetességek és a társadalom legválogottabb osztálya. Nagy érdekű felolvasását élénk figyelemmel és sokszor kifejezett tetszés-nyilvánítások közt hallgatták végig. Nem egyszer hangoztatá, hogy Magyarországnak nem szabad áru-
lást követni el a szabadság ellen azzal, hogy hallgatással fogadja ez istent-káromló dogmát; s a „Magyar állam“ című lapot, mely Jekelfalusit védelmezte, így jellemzi: „e lap árulója a magyar nemzetnek, s oly szemtelen tett elkövetője, melyet tünni nem lehet“. Végül felhívja az alsóbb papságot, hogy emelje fel szavát, tömörüljen a dogma ellen, és a siker el nem maradhat. Mi ezt már régen elmondtuk: hogy egészen a botrányig megy amaz indifferentismus, hogy egyetlen jóra való kath. pap sem emeli fel szavát e förtelen ellen, mely éppen úgy nem katolikus érdek, mint nem keresztyén. Mit féltének e szegény, jámbor öregtől, ki akkor érte el második gyermekségét, midőn a jezsuiták kegyelméből, csallhatatlannak proclamáltatta magát?

857—1871.

KÖRÖZTETIK:

A n.-sajói káptalanban a sz.-mátéi segéd-iskolatanitói állomás. Fizetése 100 o. é. frt.

Pályázati határnap október vége.

A folyamodványok t. t. Vályi Elek dékán aa.-hoz Kentelkére (u. p. Somkerék) küldendők.

Kolozsvárt, sept. 19-én, 1871.

Nagy Péter,
erd. ev. ref. püspök.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

I. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1871, SEPTEMBER 28.

39. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 237 sz. —

„A kolozsvári egyetem, mint kulturai szükséglet.“

(Hason című sajtó alatt levő mű bevezetése.)

A milyen valamely kor, ország, nemzet tanügye: olyan műveltsége, olyan önmaga. S ez természetes. Az élő újabb nemzedéke műveltségét, ismeretét, kultur-irányát a tanodától kölcsönzi. Imigy ismét az iskolákat az ország szelleme idomítja, s egy műveltségében öntudatos nemzet saját idiosynkrasiájának bélyegét üti homlokára. E kölcsönös hatás, természet-szerű következménye a művelődési létszükségnek, melynek a tanügy egyik főfolyománya.

Ezért azonos valamely nemzet, ország, kor és tanügyeik fejlődési processusa, azonos typusa. A szabad Hellas tanodáit szabad szellein fuvallata járta át. Lelki szabadságban edzett férfiakat is állítottak a közélet arenájára.

A vándor sophista-tanárok útjait a hagyományos mult világa iránt kelt bizalmatlan skepsis egyengeté, s Görögország mintegy az ő karjaikon lépett át a hitéből a tudás kultur-regiójába.

A mamelukok Egyiptom kaszt-tanodáinak sajátos produktuma.

A mint a scholasticismusnak üres formaisága, érvező hiányban szenvedő rabulistikája csak is a középkor zárt legü káptalani és klastrom-tanodáiban verhetne penész-virágait.

A papi uralkodás természetszerű volt azon korban, midőn az egyház tanodái által az összes kulturát porázon vezette, mint a középkori verstöredék tartja: „Ze Coln und ze Paris, da sind die Pfaffe harte wiss.“

A salerno, bolognai, paduai egyetemek virágzási korában, Európa művelődésében, Italia játszta a vezérszerepet. A 13-ik század elején a párisi „studium generale“ emelkedett az első egyetemmé, s Franciaország legbefolyásosb tényezője lőn a kulturának. Később Cambridge és Oxford felül vergődtek Párison, s Anglia Franciaországon. S nézd Németországot!

Mint csenevészett, idegen növénykint, a talajába IV. Károly rue de fonarrei kegyelete által ültetett egyetemi institutio. Mint indult tenyészetnek, midőn a fejedelmi pártfogás üvegházai helyett, a german kultura eszméivel terhesező légkörből kezdte nyerni élet-erőt. Mily módon nevelte, izmosította a német egyetemeket a német tudomány, s nyert ez utóbbi a minta-szerűkké lett universitásoktól, mint meganynyi kulturai gócpontokból, éltető meleget. S mint vette át végre a mintaegyetemek, a minta tanügy hazája a nagy világ vezérszerepét, melyet a művelődés játszott kezeire.

Franciaország fensőbb tanügye épp oly centralisált, mint közigazgatása. Cambridge és Oxford tanügye megtestesülései John Bull gyakorlati érzékének. Az aligmult Németország duodez államai épp úgy osztottak a politikai hatalmon, mint a szellemin tizenhárom egyeteme.

A mi tanügyi intézményeink épp úgy a szomszédoktól kölcsönözték, mint kulturánk. S ez igen természetesen így marad mindaddig, mig fajiságunk élettereje teljében, művelődésünkben nem érvényesül. Addig a külföld tudományos műveit lefordítjuk, tudományos intézményeit lekopisáljuk. Mint szent István a szertartásos könyveket, s a zárda és káptalani tanodákat, tanirodalmunk kompilatorai a német irodalmat, s törvényhozásunk a külföld tanintézményeit.

A mire legkisebb a gondunk, az, hogy mi benőnk a nemzetiségünknek megfelelő, magyarságunkkal egyező? Menynyiben verték gyökereiket a nemzeti földbe, acclimatisálódtak-e légkörünkben, biztosítottuk-e fenmaradásuk alapföltéteit?

Lám, nem mult el az első német egyetem alapítása után egy évtized, és Nagy Lajos jóvoltából, 1367-ben már nekünk is volt egyetemünk. De rövid, és erőltetett élte épp oly hamar véget ért, mint az ó-budai „Sigismundea“, a Vitéz „Academia Istropolitana“, a Mátyás által emelt ó-budai „studium generale.“ Nem honosultak meg, nem lelvén a nemzet művelődésében kellő létalapot. Mesterségesen állított, s tá-

mogatott tető voltak, az elemi és középtanodai oktatás falazata nélkül. Le is sodrá az első vihar...

Ez, és ilyféle eszmék fűződtek agyamban, midőn művem első szavait: „A kolozsvári egyetem, kulturai szükséglet“ papírra vetém.

Lehet, az incarnált kormánypárti csak kortes-eszközt lát bennök, melylyel a miniszterium mulasztási bűneinek listáját akarom növelni.

A pessimista szemében: minnek egy második egyetem az országnak, mely egyetlen főtanodát sem képes felvirágoztatni?

„De ha szükséges is Magyarországnak egy második egyetem, miért legyen épp Erdély területén? Csupa transylvanicus hazabeszélés, helyi önérdék“ mond a harmadik.

Ha munkám címét igazoltam, megfelelttem mindhárom ellenvetésre. Magyarországon egy második egyetem, kultur-szükség. E második egyetem székhelyül művelődési viszonyaink igényei Erdélyt, illetőleg fővárosát jelölik ki. Milyszerüvé alakítandó kulturai szükségletünknek, tanügyi viszonyainknak, nemzetiségeink igényeinek megfelelőleg e második egyetem?

E három tét jelöli ki dolgozatom problémáját jelzi eszme-menetét.

Mátrai Ernő.

(Egy második közlemény következik.)

A „kepe“ kérdéshez.

Harangláb, aug. 25-én, 1871.

Küküllői egyházmegyei jegyző és bogáti lelkész tiszte. Tokaji János barátom a „Protestáns Közlöny“ 33-ik számában az erdélyi magyar protestáns papok és isk. tanítók képzési rendszerét hiven ecsetelvén, a sebekre rámutatott, s a lábunk alatt ingó talaj bizonytalanságát, és változékonyságát jelzette; de a módról, hogy miként lehetne ezen általánosan már nyomorrá vált bajon segíteni, nem szólott. Ugyanazért, azon cikknck kiegészítő részéül, bátor vagyok én is, ezen abnormis kepe-rendszerhez hozzá szólni.

Azt mondja a könyvek könyve ugyan, hogy nem csak kenyérral él az ember, hanem istennek igéjével; ez áll a lélekre, éppen úgy, mint áll a testre nézve az, hogy nem csak igével él az ember, hanem kenyérral is; mert a kit a kenyér-keresés gondja gyötör, ki midőn isten országának terjesztésére van hivatva: a minden napi szükségétől zaklatatik, annak profétai szelleme nehezen épít mentő bárkát a bűnök, és tévelygések özöne ellen, mely a kemény nyaku Izraelt a sülyedéstől megmentse.

Hiába proklamáljuk az autonómiát, ha ténylegesen nem gondoskodunk oly eszközökről, melyek az autonómiának alapját biztosítják.

A pap és isk. tanító, hivatásoknál fogva, az igazságnak és erkölcsnek apostolai, s mint ilyenek, az állam legbiztosabb alapján dolgozó, minden munkásoknál legolcsóbb napzamosok, kik annak szegület követ képezik.

Ezeknek tehát sorsukat javítani, fizetésüket a mostan

viszonylatokkal arányosítani, elodázhatatlan teendője mind azoknak, a kiket az illet — vagy illethet —; mivel addig a népnevelés nehezen fog fényes eredményekkel dicsekedni, míg annak mozgató rugói az olajat nélkülözik, közgei éheznek, sőt míg azoknak minden évben meg kell újítani az elkeseredett harcot a képéért.

Vagy tán, mondja valaki, hogy a pap és tanító ne avatkozzék a kepe bevételebe, a gondnok van arra felelősködve, s ott van oldala mellett a praesbyterium megbírálói, elvehető-e valamely kepe, vagy nem. Szépen hangzó szavak, de a gyakorlatban kevés példára lehet rámutatni. Csak a kellene szegény papnak, hogy hunyjon szemet a kepe bevételekor. Az igaz, hogy a világ dicséretét a lelkiismeretlenül fizetni szokott hallgatói rárahnák, elmondanák, hogy ilyen pap nincs nagy helységben, mert ez mindent elvesszen — bezzeg ezzel lehet élni — ez nem sarcolja a népet Hanem aztán kinyithatja szeméit a csépléskor, gyönyörködhetik a léhás szalmába, sohajtozhat a konkoly, vadoc, üszög, s minden gaz felett, mert abból sem jó kenyeret nem eszik, sem a piacon abba az árba, a mibe a másét, meg nem veszik. Maga, s gyermekei járhatnak rongyosan; olcsó dicséret, olcsó népszerűség mindaz, mivel be kell érnie. Így van a musttal is; némely nem vizet tölt a mustba, hanem mustot a vízbe, s hordó-mosadékkal felelősködve, fizeti ki a belső embereket; s el kell nézni, ha nem akarja magát meghurcoltatni a törvényszékeken; mert a végén, az is megtörténhetik, hogy inquirált hamis tanúkkal, kiknek száma időnkben legio, a canon valamelyik főbűnét fejére vallatják, s jaj akkor nekik; mert a rokáknak van barlangjuk, de neki nem lesz, hova fejét lehajtani.

Minden kepeének egy nagy része papiroson marad.

És így tehát nem maradhatván tovább, rendezni kell a kepe.

De ki, és mikint rendezze?

Hallottam, némelyeket úgy vélekedni, hogy jó lenne, ha az állam fizetné a papokat és tanítókat; mások, az autonómia szempontjából, ezen eszűnének ellenségei. Ezek patriarkális viszonyt látnak a nép általi képzésben, s ezen költői szinezetből meritik érveiket; s felhozzák, hogy ha nem a nép fizeti a papot és tanítót: az egymás iránti bizalom, ragaszkodás, melyek tényező hatálylyal folynak be a népre, meglazulnak, s elvesztik jótékony táperejüket. A papba és tanítóba csak hideg hivatalnokokat találunk, nem srig tartó hű barátot, kik a bánat könnyeit felidézzék, s a fájó szív sebeit a vigasztalás balzsamával kötözzessék.

Az állami fizetést pártolók, függetlenség szempontjából óhajtkák azt, melyet hallgatóikkal szemben, elfoglalni sikerülne.

A mi az elsőt illeti, hogy t. i. az állam fizesse a papokat, és tanítókat. Az államnak legerősebb alapja az erkölcs levén, igen természetes, hogy neki kellene gondoskodni azokról a munkásokról is, kik az erkölcsi igazságok terjesztése, s prédikálása által ezen alapokkal tüzetesebben foglalkoznak.

De ez csak eszményi felfogás, és csak olyan államokra alkalmazható, melyben a szabadság fája nem csak egyesek kebelében ápolatik, hanem annak minden rétegeiben, a meddig hatalmának vas karja kiterjed, minden halmon, völgyben, minden tornyon, minden iskolában, minden köz-

épületen, a király palotájától kezdve, a koldus hurubájáig büszkén terjeszti ki áldás-dús ágait, melyben a gyermek bölcsőjében dajkájának altató énekéből kezdi sejteni, hogy ő szabad polgárnak született, s melyben a modern kultúrával párhuzamos viszonyban álló törvények korlátain belül, a gondolat szárnyait semmi erőszak nem gátolja repülésében, a lelkesmeret, s meggyőződés útjában nem gördít akadályokat. Egy ilyen államban egy felekezet sem lehet jogosan féltékeny autonómiája iránt, mivel maga az állam egy nagy dönthetetlen autonómia.

De megfordítva, oly államban, melyben a felekezetek oly solidaritásban állanak egymáshoz, mint az édes és mostoha-gyermekek az édes anya befolyása alatt, ki édes gyermekeit testbe, lélekbe gyarapítja, midőn mostoháit éhezni hagyja; hol a szabadság, mint *malum necessarium*, csak idő, és környülményekhez osztogattatik; hol a kormány az absolutismus sötét lelkü apostolaival kacérkodik, a csalhatatlanság *Simorjai*, és *Jekefalusiak* tanácsán jár; hol az államban állam létezik, mely az egyenjóság törvényeit csak úgy tekinti, mint azon csóvákat, melyeket le is lehet tapodni, s azon belől is lehet gázolni a nélkül, hogy kérdőre vonatnék érette.

Ilyen államban, melyben a jézsuiták mozgatják a politika sodronyait, kik miatt a törvény nem képes érvényre emelkedni szemben a katholicismussal; melyben a reversálisok most is hemzsegnek; melyben a Rómából küldött típró rendeletek most is tiszteletben tartatnak: bajosan mondhat le a protestáns autonómiájáról, mely fejedelmi szerződéseken alapszik.

Benedek Ferenc,
küllői esperes.

(Vége következik.)

Iskola-felügyeleti szabályok,

a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyében.

(Folytatása és vége.)

16) A jegyzőkönyvek a vizsgálatok alkalmával is számon kéretnek, megvizsgálatnak. Azért, ha valamely egyház nem helyben vizsgálatnak is, a más egyházba vizsgálendő köteles jegyzőkönyveit magával vinni és láttamoztatni.

17) Examen tartható ugyan korán is, de az iskolai év nem zárthatik be ünnepélyes közvizsga-tartás nélkül, és erről az illető lelkész tétetik felelőssé.

18) Ezen szabályok évről-évre, többszöri figyelmeztetés nélkül, megtartandók és kötelezők mindaddig, míg az egyházmegyei hatóság, vagy maga az egyházkerület nem módosítja, mással fel nem cseréli, vagy végkép el nem törli.

19) A lelkész köteles ezen szabályokat minden évben, az iskola megnyitása előtt egy pár héttel, akár vasárnapi istentisztelet végeztével a szószékben, akár e végre tartandó egyházi, vagy képviseleti teljes gyűlésben felolvasni s megmagyarázni, s a felolvasás napját iskolai jegyzőkönyvbe beiktatni.

II. A z i s k o l a - l á t o g a t ó k t e e n d ő i.

1) Az iskolákat, melyeknek meglátogatásával megbíattak, a szorgalmi idő alatt, legalább kétszer meglátogat-

ják. Először az iskola beállítása után eső hónapban, másodsor az iskolai év vége felé, mintegy május, vagy júniusban. Egyébiránt, a látogatás ismétlése minél gyakrabban óhajtható. A látogatás idejét az iskolai jegyzőkönyvekbe bejegyzik, valamint a tapasztalt eredményt is.

2) Hírók és meghívások nélkül a közvizsgának nem szabad megtörténni. Ha megjelennek, ezek is aláírják a jegyzőkönyvet a közvizsga folyamáról, s eredményéről. Ha pedig meg nem jelennek, a meghívást az illető lelkész igazolásaul, postakönyvbe való aláírással kell hitelesíteniük.

III. A k ö r f e l ű g y e l ő k t e e n d ő i.

1) A felügyeleti körökhöz tartozó iskolákat — ha tehetik — személyesen is meglátogatják, s erkölcsi befolyással igyekeznek segíteni a hiányokon, és a lelkészt közvetlen felügyeleti működésében támogatják.

2) Az iskola beállítása mindenütt legalább november 1-re határozatván, nov. két első hetében, minden felszólítás nélkül, írásos jelentést várhat mindenik körfelügyelő, felügyeleti körébe eső mindenik lelkésztől arról: hogy mikor állította be az iskolát? Nincs-e valami akadály? Hány iskolaköteles gyermek van az egyházban? Hány abból rendszer iskolába járó? Hány az ismétlő? Mentettek-e fel? Hányan? Minő okért; s mennyi időre? Történt-e valami intézkedés az iskolai év kezdetére; az iskola célszerű be rendezésére nézve, vagy nem? Ha igen: mik? Minő tanzserekkel, taneszközökkel szaporodott az iskolai felszerelés? Minő alpból szerezték? Ha nem: miért nem? A gyermekek elférnek-e mind a tanszobában? Ha nem, minő intézkedés tétetett, hogy mégis minden iskolaköteles feljírásra szoríttassék? Hogy van beosztva a 8 hónap? és meddig fog így tartani az iskolázás az ünnepi kevés szünidők kivételével?

3) Miután mindenik illető lelkész köteleességévé van téve, hogy az egyházmegyei közgyűlés tartása előtt — a hűsvétra adandó szünidőben — valamint az iskolai év bezárásával, mind saját iskolai jegyzőkönyveit, mind a tanító által vezetett mülasztási jegyzőkönyvet megküldje a felügyelőnek, s jelentést is kell tennie az iskola akkori állapotáról, a szellemi haladásról, s a tanító működésének sikeréről: a felügyelő teendője, hogy a jelentésekből és jegyzőkönyvekből egy részrehajlatlan felterjesztést adjon, vagy küldjön be, egyszer a közgyűléshez; másodsor az iskola bezárása után, az egyházmegyei tanácshoz, a felügyeleti körébe eső iskolákról.

4) Jogában áll, mind a lelkész, mind a tanító által vezetni kellett jegyzőkönyveket, sőt az előljáró büntetési könyvecskéjét is, bár mikor, hivatalból magához kéretni, megtekintés és tudomás szerzés végett. Miket az illetők kötelesek azonnal teljesíteni. Egyébiránt:

5) A körfelügyelő egyik iskola jegyzőkönyveit sem tarthatja magánál három napig a tanulás folyama alatt, minthogy azokba az illetőknek folytonosan jegyezniök kell.

6) Kötelezve levén mindenik illető lelkész, hogy a mülasztató szülőket minden héten kétszer átírja a községi előljáróságnak, vagy az ez által megbizottak: egyszerűsmind oda van útasítva, hogy azon községi előljárót, ki vagy a mülasztások bejegyzésére s átvételére a kitűzött időkbén meg nem jelenik, vagy a kiirt mülasztási bünte-

tést két hét alatt fel nem szedi, és az iskolai pénztárba való betétel végett az illető lelkésznek nem kézbesíti, az illető lelkész rögtön írja át a körfelügyelőnek; a körfelügyelő teendője aztán, hogy az ily hanyag előjárókat hivatalból átírja az illető szolgabírói hivatalnak, kérvén megbüntetését az iskolai pénztár javára, s kötelességére való rászorítását; sőt ha itt nem találna orvoslát: jelentést tenni a megyei tisztségnek.

7) Ha a körfelügyelő, a kötelezett jelentések s jegyzőkönyvek megküldésében, vagy iskolát illető eljárásokban az egyes lelkészek részéről lágyságot, vagy éppen hanyagságot tapasztalna; vagy bár minő úton alapos tudomására jutna annak, hogy a népoktatás kárára, a felállított szabá-

lyok mellőztetnek, s az iskola nem kezd virágzásnak indulni: azonnal köteles az egyházmegyei tanácshoz, a népoktatás hátrányára szolgáló állapotot felterjeszteni, egyszerűen véleményt adni, hogy mikép lehetne a bajon segíteni.

8) A körfelügyelők, az egyházmegyei közgyűléssel és tanácsccsal állanak hivatalos összeköttetésben. Ennek mindkettőnek elnöke az esperes levén, ehhez intézik minden jelentéseiket, s felterjesztéseiket.

Kelt, a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyei tanácsgyűlésből, M.-Gorbón, június 5-én, 1871.

Herceg Sándor,
e.-megyei főjegyző.

TÁRCA.

Az egyházi főtanács üléseiből.

Kolozsvár, szept. 24.

A mai ülés, úgy szólván, egészen a zsinati jegyzőkönyv felül vizsgálásának vala szentelve. Az ülés elején és végén néhány halaszthatatlan anyagi kérdés intéztetett el, de az idő legjobb része a jegyzőkönyvnek, s abból is egyetlen pontnak jutott.

Egy (a gr. Wass Ottilia és Minka elleni) perkérdés ellátása után, a zsinati jegyzőkönyv vétetett elő. A főtiszteletű püspök ur azon kérésére, hogy a határozatok — a jegyzőkönyv végére való kinyomatás végett — vele is közöltessenek, bár több zsinat nem fog tartatni: az egyházi főtanács ezt elhatározá, azon hozzáadás-sal, hogy a netalán előforduló elvi vitás kérdések, eldöntetés végett, az összeülendő közgyűlés elé fognak terjesztetni.

A közelebbi ülésben néhány sürgősebb pont már előzetesen tárgyalva és eldöntve levén, ez úttal csak a fenmaradottak jöttek elhatározás alá, és pedig valamenynyit elfogadólag — a fölratokat pártolása kifejezésével — vette a főtanács tudomásul, egynék kivételével.

A jegyzőkönyv, annak idején kinyomtatván, az elfogadott pontok egyenkinti fölsorolását nem tartjuk szükségesnek, s így csak emez egyre kívánunk itt kiterjeszkedni.

Ez a kolozsvári egyházmegye, és a ft. püspök ur közt fenforgó vitás-kérdés: a házassági fölmentésekre vonatkozólag. Ez egyházmegye esperese régebben — köztudomásulag — gyakorolta, a többi esperesekkel egyenlőleg, a dispensálás jogát; újabb időben azonban a ft. püspök ur e jogot kizárólagos püspöki jognak nyilatkozatván, Kolozsvárt, mint székhelyén, föltétlen dispensandi just kívánt gyakorolni, s azt gyakorolja is. A kolozsvári egyházmegye ez eljárásban jogának csorbittatását látván, fölfolyamodott ez ellen a múlt évi közzsínathoz, mely azonban a ft. püspök urnak adott igazat. Az egyházi főtanács, a múlt évi zsinati jegyzőkönyv átvizsgálása alkalmával a zsinat e határozatát — tüzetes indokolás végett — viszszatette a zsinathoz, a kolozsvári egyházmegye idevonatkozó folyamodásával együtt. Az egyházi főtanács e határozata azonban — megfoghatatlan módon — a kol. egyhm. folyamodása nélkül tétetett át a zsinathoz, úgy, hogy ez nem is tárgyalható tüzetesen a kérdést, hanem jegyzője által egyszerűleg indokolást készítettett, mely az idej zsinati jegyzőkönyvvel föl is terjesztetett.

A kolozsvári egyházmegye most is fölfolyamodott e határozat ellen; folyamodásában cáfolván a zsinat indokait — melyek

között, elég sajátosan, még az ötvenes évek katonai kormányának egy rendelete is helyet foglal — s azt kérvén, hogy az ügy érdemleges elhatározás végett a közgyűlés elé terjesztessék, most pedig — a lite pendente-elvénél fogva — a kolozsvári egyházmegye helyeztessék vissza a joggyakorlat előbbi állapotába. A jelenlevő tagok közül négy a kolozsvári egyházmegye kérelme mellett, négy ellene nyilatkozott, kettő nem mondott véleményt; a nm. elnök ur pedig, mint látszott, eszélyességi szempontból, oda redukálta a kérdést, hogy a jegyzőkönyv e pontja és a felfolyamodás jelenleg ne tárgyalassék, hanem eldöntés végett tétessék át a közgyűlés elé.

Az eddig is elég éles kérdés tehát ez úttal elodáztatott egy félélvre, akkor is végérvényileg a közgyűlés határozván benne.

A pénztárnok néhány előterjesztése után a főtanács elhatározá, hogy a már teljesen megállapított szervezeti törvény — tudomásvétele végett — terjesztessék föl a m. kormányhoz; a szervezés végrehajtása iránt készitendő javaslatok kidolgozására pedig m. Ince Mihály ur elnölete alatt, Szabó Sámuel, Kolozsvári Sándor, Szász Béla és a titkár személyében, bizottmányt nevezett ki.

Egy pár adat a régi egyházi törvénykezésből.

Pár év hijján két évszázad forgott le az idő nagy kerekein az óta, hogy a fotos-martonosi ref. egyház a gidófalvi anyaegyház-tól elválva, önálló egyházzá alakult. Ezen egyháznak azon időbeli jegyzőkönyvében találtam az alábbi, hihetőleg curiositásból beiktatott törvénykezési processusokat, melyeknek napfényre hozását nem tartom feleslegesnek; részint, hogy az akkori egyházi törvénykezés modorát; részint, hogy a Rikán belőli egyházi közön-ség (communitas) hatáskörét, mely 1840-ig kisebb-nagyobb mérvben mindig érvényben volt, megismerje a kegyes olvasó; végre, hogy átlássa, miszerint a püspöki visitatio, mely huzamos ideig tartott lethárgiájából csak öt év előtt ébredt fel, akkor is gyakorlatban volt. A per kezdődik 1678-ban az egyház erdeje felett az illyefalvi partialis synoduson; appelláltatik a kommunitásra, onnan a N.-Enyeden tartott köz szent zsinatra, mint az alábbiakban látható.

Levata A (nno) 1678. 16-a Novembr. in Partiali Illyefalva. habita.

In causa Gidofalva, Martonosens. et Fotosensi facta Delib. (eratio) partialis.

Az ekklésiának eddig observáltott usussa szerint, ha mely filiák a mater ekklától divortióltattak, elegendő apparatussal kel-

Iett lenniök, hurang, kehely, és egyéb sz. eszközök a mater ekklától reserváltattanak. A szántóföldek is a mater ekklában levők, az ott való miniszterek számára maradtanak, az épületekkel együtt, melynek mostan is observáltatnia kell. A mi pedig a szentegyház erdeit nézi: Minthogy azok ab antiquo több faluk határából szakadtanak az ekklák számára, ezekben is úgy látjuk. Azért birják közönségesen, oltalmazták az esperessel együtt eddig observáltott modalitás szerint.

Ak. apell.

Jk. non tenet: mert jó törvényünk,

Delib.

Datr. transmissio.

Extradat. per jur Notarium Andream C. Gidofalvi, A. 1682. Marty mssz.

Causa levata in comunitte Trised. N. Borosnyaini celebr. A. 1682. die 1-a July.

A martonosi, és fotosi Aedilisek Ince András, és Imich György, mint Ak. in condescensione proponálák per antedictum a gidofalvi Aediliseket, Ferenc János, és Orbán Györgyöt, mint Inct. A causa per mutationem officii, mindkét Megyebeli Aedilisekre legitime condescendáltatott:

Appellaltunk volt mi Ak. a sepsiszéki partialis székről a communitásra, melyről való transmissionkat exhibeáljuk, és ezen deliberatumokat emendáltatni kívánjuk: verbis —

Jk. in ex parte protestantur: mivel a szt. communitás törvénye arra semmit sem nézett, hogy meg nem iratják az Ak. hogy kiktől condescendalodott a caa. Liceát loco appellationis revidere.

Delib. Az Ak. mód nélkül appelláltak, mert a Diur. nem deponáltak volt; most immár deponálják a szt. communitás előtt, azután szóljanak ad meritum.

Iter. Delib. Mivel az Ak. az onust nem deponálják, a sepsii partialis deliberatuma helyben hagyatik, a háromszéki szt. communítástól in toto.

Ak. appellat ad generalem, mivel a sz. communitas a mater, es filiák közt forgó causából homagialis, és contumelialis poenákat adjudicalt.

Jk. dicunt: Non tenet. Rao. Mert a mint köznek mondják az erdőt, magunk is annualunk, mind a partialis, mind a sz. communitas deliberatumának.

Delib. Non transmittitur: mert ezen dolgot appelláltak volt ennek előtte is, nem deponálván. Ak. etiam protestatione appellat. Jk. nec sic: mert jó törvényünk vagon.

Delib. Non transmittitur.

Extradat. per Jur. Notarium Andream C. Gidofalvi. A. 1682. 28-a 9-bris.

Helybenhagyja a sz. Generalis a háromszéki sz. társaságnak Deliber (atumát) a tplom erdejéről.

Ita deliberat sancta Synodus in N.-Enyed, sub praesidentia Clarissimi, ac Doctissimi Dni Michaelis Tophei. Anno 1682. Die 6-a X-bris.

Extradat. per notat. s. Synodi.

Michaelis Debreceni. mssz.

Püspöki vizsgálat tartatik 1714-ben Lécfalván, 1715-ben Martonoson.

Deliberatum Reverendi, Clarissimi, ac celeberrimi viri Dni Stephani Kolosvári Episcopi Ekklésiarum reformatar. per Tranniam, cum suis Adjunctis, Stephano M. Vásárhelyi Ekklae. N. Enyedenis pastore, et ejusdem sedis tractus Seniore, ac Sanctae Synodo

Grlis notario, nec non Reverendo ac Clarisso Dno Georgio Bonyhai, Pastore Ekklae. Küküllővár, et ejusdem Tractus seniore.

A lécfalvi templomban nagy controversia suboriálván tek. nemzet. Gyárfás István ur, és az Bodor fiak között a székek miatt, a tiszteletes Senior cum suis adjunctis A. 1714, 28-a 9-bris tempore visitationis igen jól determináltak; mely deliberatumát azon visitationak a Glis. sz. Visitatio in omnibus punctis, et clausulis helybenhagyja, és confirmálja. Ennek alkalmatosságával végeztett a Grlis sz. visitatorol:

1. Hogy minden székbén a (Classisban járó) férfiak, mikor a templomba bemennek, a ki először bemenyen, üljön be a fal mellé, et sic per consequens, a kik mennek, üljenek egymás után, nem praetendálván első, vagy második ülő helyet exceptis patronis.

2. Hasonlóképpen az aszszony emberek, mikor a templomba mennek, a ki először bemenyen, üljön a fal mellé, ne elől, hogy az azután jövőktől devotiojában ne turbáltassék, és egymást ne taszigálják.

3. A harangozás, éneklés alatt kiki betakarodjék: mert ha későn menyen, és hely nélkül marad, sibi imputet. Valakik pedig az egész Háromszéken ezt a Deliberatumat violálnak, 2-plex major contumelian convincáltassanak.

Extradatum per me Stephanum Vásárhelyi jur. Notat. Sanctae Synodi glis. Ex visitatione Grlis. A. 1714. 17-a X-bris.

Levata in sancta visitatione Martonosensi celebrata A. 1715. 9-a Januarii.

Delib. Nemzetes Gyujtó János martonosi Curátor Uramnak concredáltatik, és egyszersmind az Ekklának imponáltatik a szt. visitatiótól, hogy tiszt. Püspök urunk Dispositioja szerint deszkás székeket, mind kétfelől egyarányukat csináltassanak sub poena flor. 200. és megcsinálván a jövő Tavasszal t. esperest urunknak agyjanak hirt, és ő klmek becsületes assessor atyafiakkal oda menvén, kinek kinek teljes tehetsége szerint disponál. Gyujtó János uramnak complanál kinek kinek a szabott árán (t. i. széket jelenni), mely proventus Ekklá számára fordittatik. A mostan fenforgó controversiak addig silentiumban legyenek, A Sanctuariumba pedig a modo deinceps Deáktalan ember ne üljön.

Delib. A Martonosi és Fotosi ekkla jöllehet jó dolgot tett volt; Mind az által minthogy Gyujtó János ur Tiszt. Esperest uramat requitalta volt, az Ekklá pedig nem magának vendicálván a Dispoort, azt indebite cselekedte. Hogy pedig az Ekklá azon Collatio refusiojéért egy férjfi álló helyet adott, adjon ahöz illendő aszszony ember álló helyet is. És a meglévé a Martonosi templomba senki ne temettessék, mint eddig is hogy nem temettett.

Extradatum per jur. Notar. S. S. G. Petr. Vásárhelyi A. 1715. Die 15-a Januarii.

Közli, Bartha Lajos,
s.martonosi ref. pap.

A széki ref. egyházmegye szamosmenti kerületéhez tartozó egyházokról.

(Folytatás.)

6. Málom, anyaegyház, 563 lélekszámmal. Azon egyházak közé tartozik, melyeknek kevés jövedelmük: de annál több tenni-valójuk van.

Tőke pénze semmi, csekély jövedelmét kevés ház- és földbér teszi, mit régebben szorgalmi úton is igyekeztek nevelni; most azonban semmi ilyent nem mutattak fel. Az egyház jövedelmét

1848-ig tették még valami tized fizetés mellett, nyilvános árverezés útján kiadott egyházi földek is; de a melyek 1848-tól óta semmit nem jövedelmeztek, minthogy haszonbérliők azokat is az urbéres földekkel hason természetűeknek tekintették, s így — mint tulajdonaikká válttak — birtok-ivileg is magukra iratván: a tized vagy haszonbér fizetést megtagadták. Vizsgáló bizottságunk kikerestetvén az utolsó árverezési jegyzéket, ott minden egyes földrészt megtalált, a mint tized, vagy taxa-fizetés mellett kiadattak volt. Az árverezési laistrom hiteles alakkal bir, a menyiben az egyház jegyzőkönyvébe beírva, az árverező biztosoktól saját kezűleg aláírva, s megpecsételve van. Ennek alapján, az éppen ott működő telekkönyvi bizottságnál minden egyes földészre nézt megítélt az egyház részéről a tulajdon-jogi igény bejelentése.

Ezen egyházi földeknek törvény útjání visszazszerzése, s azok több évi haszonbérének felvétele az egyház anyagi helyzetén sokat segítene, és a legjobb időben, mert megkezdett iskolaházának építése csak lassan haladhat pénz nem léte miatt; temploma pedig csak alig tartható, s oly anynyira rongált, hogy özszeomlással fenyegeti a belegyült hiveket. És a mi roszabb: javítani sem lehet, mert egy omlatag part mellett állván, alapjából van megbomolva, s ennél fogva egy más helyen, egészben új templom építésére van a legnagyobb szükség. E szükség fedezésére pedig nem nagy kilátás van; az egyházi rovatál sok bajjal jár, de nem is győznék el; magtárja gyarapodik; 1871 jan. 1-én volt 132 véka szemes törökbuza, de annak más, kepe törlesztési célja van, és így ezen elfoglalt földek visszazszerzése, s azoknak 20 évnél régebben nem fizetett haszonbére az, mi ez egyház anyagi helyzetén nagyot változtatna.

Hiszem ugyan, hogy az egyház e tulajdonainak visszazszerzése egy kis kellemetlenséggel fog járni, minthogy nem igen hajlandók birtokukból kibocsátai azok, kik magukat tulajdonosaiknak képzelik; s hogy a legvégsőt is megfogják kísértetni, annál inkább hiszem: mert ez egyház szomszédságában van a hirhedt

7. Apa-Nagyfalu, melyről azonban bizton állithatom, hogy nem olyan fekete az ördög, mint milyennek festik.

Sokak előtt emlékezetben van még azon esemény, midőn kevés év előtt Apa-Nagyfaluban néhány ref. család katholizált. Mely eset, míg egyfelől megdöbentette anyaszentegyházunk előljáróságát: másfelől örömet csinált Károly-Fejérváron; s minek eredménye lett előljáróink részéről egy elrendelt nyomozás; a rom. kath. püspökség részéről pedig az egyház megalakítása, s rom. kath. templom építés Apa-Nagyfaluban. A rom. kath. püspökség azonban nem sokat nyert, mert hiveinek számát nem tudja — mint remélte volt — felszaporítani, s mint idéitlen szülőtt, sinylik egyházuk, néhány tagjával, kikre alkalmazhatók az irás betűi: áron vétettetek. A ref. anyaszentegyház előljárósága által tétett intézkedés következtében azonban megszűnt a tömeges átérés, a mi, hiszem, különben sem folyt volna tovább, mert az egyház vagyonosabb tagjai nem voltak alkuba bocsátkozva, és szilárdul állottak akkor is, buzgón állanak ma is vallásuk mellett.

De ez esemény nem maradt eredmény nélkül az e vidéki ref. egyházakra nézve; kik midőn látták, hogy az egyházi előljáróság mily fájlalva veszi hiveinek elvesztését, s ilyenkor, ha úgy látja szükségesnek, alkalmazza az egy et több ért elvet is: az apa-nagyfalusi eseményt „ijesztőnek“ használják fel, s hasonlóval fenyegetőznek, ha valami nekik nem tetszik. És ez által mily sok kellemetlenségnek vannak kitéve a közel vidék ref. papjai, csak

azok tudhatják, kik már többször, és több helyen látták az ily fenyegetőző elégedetleneket. Ha a lelkesz kepejét követeli, azzal válaszol, hogy megy Nagyfaluba; ha egyházi munka tételre szólítják fel, vagy rovatál alá jó, azzal fenyeget, hogy pápista lesz; ha papjára, vagy tanítójára megharagszik, s megváltoztatását sürgeti, kérénye végére oda nyomja, hogy más különben elhagyja vallását. S mig az efféle, úgy szólva, erkölcsi kényszerítések egyesek részéről oly anynyira gyakoriak, fordul elő eset ritkábban egész egyházak részéről, melyeknek vezetőik felhasználni akarván minden módot: nem restellik megadni még az útasítást sem, hogy mit, és miképpen tegyenek, hogy annál ijesztőbbnek tűnjék fel föllépésük. A mi egyházmegyénkben is nem régen elpróbálta ezt egy tekintélyes egyház, még pedig nem képzelt helyről jött sugalmazás következtében; csak hogy az egyházmegyei előljáróság anynyira ismerte ez egyháznak vallásához csaknem rajongás szerü ragaszkodását, hogy a fenyegetés teljesítésétől mit sem tartva: nyugodtan folytathatta a panaszos ügyben törvényes intézkedéseit.

Ezen szomorú következménye az apa-nagyfalusi átérésnek, és az ebből kifolyólag előljáróságunk részéről tett intézkedéseknek megvan a vidéken; de maga az apa-nagyfalusi ref. egyház buzgó hivekkel dicsekszik, s fennállását semmi veszély nem fenyegeti.

A lelkek száma nem sok, 183. Jövedelme is kevés, 50—60 forint; ebből azonban fedezi a szükségeket; nagyobb kiadásoknál számíthat a buzgó pátronusokra. A már folyamatban levő tagositással fekvő java is növekedni fog. Kepe-törlesztési magtúra szépen gyarapodik, 1871 január 1-én 320 véka szemes törökbuzából állott. A hivek kepe a papnak nem adnak; ez ideiglenesen a méltóságos egyház főtanácstól kárpótoltatik, s így e miatt a pap nem is szenved rövidséget; de igen az által, hogy az ott levő udvarok közül háromtól nem kapja fizetését. S mig ezek közül az egyik csak a rendes fizetési kötelezettséget sem vállalta magára, hanem azt ígérte, hogy a papnak fizet, csak kérjen, ha valamire szüksége van: a más kettő, t. i. a rom. kath. püspöki, és a Florián Gergely udvara merőben megtagadták a jószág után járó ref. papi évi illetőséget. E két utóbbi ügy per tárgya; a kellő okmányok öt éve már, hogy felküldettek a méltóságos egyház főtanácshoz, de hogy a per miben áll, meg van-e indítva? erről mit sem tudhatok. Vizsgáló bizottságunk e peres ügyre vonatkozólag megtette jelentését és javaslatát a közgyűlésnek, annak sürgetését illetőleg.

Iskolája ez egyháznak a legjobbak közé tartozik. Vizsgáló bizottságunk 28 tanulót talált benne, kik a legjobb eredményt mutatólag feleltek a feltett kérdésekre.

Hogy Apa-Nagyfaluban nem uralg az a rosz, mit sokan hisznek; s ez egyház szellemi és anyagi létele nincs veszélyeztetve: arra nézve, elégnék tartom, megemlíteni, e három szerencsés körülmény találkozását: értelmes és buzgó lelkesz; fiatal és szorgalmas tanító; áldozatkész pátronusok. Adjon Isten egyetértést a közös cél felé való haladásban!

8. Bethlen, szépen virágzó anyaegyház, 604 lélekszámmal; virágzását nem kis mértékben emeli az ottani mltgos gróf Bethlen-család buzgósága, kikre méltán illik a patronusi elnevezés, mert azok ők e szó legszebb értelmében. Mit a papnak és tanítónak évenként fizetnek, 260 frtot tesz; azon kívül nincs az a körülmény, ha valami szép, vagy célszerűről van szó, hogy annak megvalósítását ne segítnék elő, még pedig nem csak a bethleni, hanem más vidéki egyházakban is.

Ez egyház tőke pénze 400 frt; 360 frt pénztár maradvánnyal együtt 760 frt; a pénz egy része kötlevel mellett kiadva, más

része takarékpénztárilag kezeltek. Ezen tőke 6% kamatján kívül teszi még az egyház jövedelmét 200 frtnyi föld-haszonbér, 114 frt regale-jövedelem, 12 frt 50 kr házbér, és a persely pénz; összesen lehet tenni 380 frtra. Van még 400 frt iskola-tőkéje, néhai Bod Péter hagyománya, mely még a massából nincs kivéve; ennek kamatja ösztöndíjképpen kiadandó a legjobb tanulónak. Kölcsön magtárja is van kepe-törlesztésre; 1871 január 1-én állott 141 véka szemes törökbuzából.

Ez elég kedvező anyagi állásnak mondható, 380 frt jövedelem mellé számítva az áldozat kész patronusi buzgóságot is. És éppen ezért, nem remélni, hanem tudni lehet, hogy nem sokáig fog szűkséget érezni az egyház abban sem, hogy egészen új iskolaháza, és tanítói lakja lehessen.

Azonban, e hiány mellett is iskolája virágzó; 52 ref., és 10 rom. kath. gyermek jár a rozzant, de jól felszerelt iskolaházba; s a méltányos elismerésnek tartozom vele, hogy kimondjam: miszerint a vizsgáló bizottságunk által meglátogatott 24 egyház közül egyben sem tudott a tanító oly szép eredményt mutatni fel, mint milyen Bethlenben találattott.

Mielőtt ez egyházzól elhallgatnék: a kötelesség-teljesítés iránti tisztelettől indítva érzem magamat megemlíteni, hogy ez egyház az, mely a B.-Váraljáéhoz hasonló buzgó képviselőt adott egyházmegyénknek. Mily máskint folyhatnának egyházmegyei tanácskozásaink, ha sok oly képviselőnk volna, mint t. Bernádi Dániel ur Bethlenből!

9. Sajó-Szent-András, 176 lélekszámmal; ez előtt néhány évvel tűz miatt sok kárt vallott anyaegyház. Temploma és papilakja részben, és egészben leégvén, minden tehetségét ezek kijavítására, s újból építésére kellett fordítania. Templomát befedte, felszerelte; papilakot, és más épületeket újból épített; de ezek által ki is merült anynyira, hogy már abbéli óhaját, hogy iskolaházat is építhessen, megvalósítani képtelen.

Jelenben egy krajcárnyi tőkepenze sincs, s évenkénti biztos jövedelme csak is 10 frt. házhelyérti taxa. És már régtől fogva, ily csekély jövedelem mellett, hogy fedezhesse sok kiadásait: keblü gondnok, t. Fejérvári Károly urnak nagyban köszönhető, ki mindent megtenni igyekezett, hogy e kis egyház fennállhasson; természetes, hogy a legtöbbet ő maga igyekezvén áldozni. Most csak is a magtár, miből magán segíthet. A 400 véka szemes törökbuza magtári tőkét akkint kezelik, hogy a kamat egy részét pénzzé téve, azzal fedezik a szükségeket, más részét pedig tovább tőkésítik.

Iskoláztatásban részestül 12 gyermek, kik, iskolaház nem létében, a papiházhoz járnak fel, hol a lelkész által szép eredménnyel taníttatnak.

10. Somkerék, 409 lelket számláló anyaegyház, 371 forint tőkepénzzel, mely jövőben 10% kamatoz; s van kevés, mintegy 20 frt. földbér-jövedelme. E kevés bevétel nem képes fedezni a szükségeket, mi látszik is a kissé szomorú kinézetű papi telekről, melyen minden épület sok javítani valót kíván. Ezen kívül, a templom lábak is oly rongált állapotban vannak, hogy vizsgáló bizottságunk szükségesnek látta, megrendelni, hogy az ezen kőlábak kijavítására szükséges összeget, ha máskint elő nem állíthatnák, vegyék fel a tőkéből is, és a javítást mielőbb megtegyék, mert már veszélyeztetve van a különben nagyon szép templom maga is. Iskolaháza még türhető karban van.

Építenek egy boltnak és lakháznak használható épületet, mely ha elkészül, tetemesen szaporítja az egyház évi jövedelmét,

s hogy ezt bevégezhessek, 184 frt rovatalt tettek, miből 148 forintot be is szedtek.

A magtár 258 véka szemes törökbuzából áll, mit szorgalmi úton is gyarapítanak.

Az iskolázás elég rendes; 58 tanköteles közül 54 jár fel, kiknél kielégítő eredmény látszott.

A rovatalból való építés, a magtárnak szorgalmi úton gyarapítása, a tankötelesek és tényleg iskolába járók közti kedvező arány: mind azt mutatják, hogy az egyháztagnak elég buzgók; s mégis, ha az ember közöttök van, úgy látszik, hogy nagyon is közönyösök. A vizsgálat alkalmával lemondott gondnok helyett újnak választása levén kitérve: háromszor kellett a választást megújítani, mert csak a harmadszor megválasztott egyháztagnak fogadta el a megtisztelő állást, az is csak nagy bajjal engedvén a közakarattal. Óhajandó volna, hogy egy ily eset ne a közönyösség kifolyása lenne; hanem véletlenül esett volna a választás épp azokra, kik, más nemű terhes kötelességeik miatt, nem folytathatnák ezen hivatali gondot is.

11. Magyar-Nemegye, 621 lélekszámmal; határszéli egyház, s mintegy a magyar nemzetiség végbástyáját képezi a Naszódvidék felől terjedhető eloláhosodás ellen.

A közeli években nagyon sok életjelét adta ez egyház a buzgóságnak: mert sokat épített, munkált, alapított. A papitelken minden épületet: papilakot, s gazdasági épületeket, csinos, célszerű és kényelmes beosztással, csaknem hihetetlen kevés idő alatt, újból épített fel. Önszorgalmi úton szép magtárt alapított; szóval, oly tevékenységet fejtett ki, hogy ez utolsó öt év alatt jövőjének a legbiztosabb alapját vetette meg.

És mégis e haladás, midőn bármelyik más egyházban előttünk meglepő lett volt: Nemegyén kevésbé volt az; mert már mintegy megszoktuk, hogy mind ott, hol egyházmegyei főgondnok, méltóságos Földvári József ur hivatalból megfordul, valami jótékony mozgás jelei mutatkozzanak; a hol pedig helyben egyszersmind keblü főgondnok is, ott előre tudtuk, hogy előhaladásnak kell lenni. És Nemegye e haladásban még nem fog megállani, mert mihelyt a sok építési költségek miatt még reá nehezedő 160 frt. adósságát szorgalmi úton tisztázta: azonnal iskolaház építéséhez fog kezdeni, a minek bevégezése után minden tekintetben olyan fog lenni, hogy azon óhajást kelti fel bennünk: vajha, egyházmegyénk többi egyházai is, hozzá hasonlók tudnának lenni!

Diószegi Lajos,
aljegyző.

(Folytatjuk.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Mai számunk utolsó e negyed-évben; és e számunk mellett veszik olvasóink ez évnegyedre a 7, 8, és 9-ik ívet „Prédikatori tárunkból”, mint kedvezmény-illetéket. Fogadják azzal a jóakarattal, a minő kész szívvél mi azt nyújtjuk; s azzal az elnézéssel, melyet minden kezdet megérdemel. Meg vagyunk győződve, hogy olvasóink teljesen méltányolják igyekezetünket, s mi azt azzal fizetjük vissza, hogy fáradságtalanok maradjunk törekvéseinkben; e kölcsönös egymásra-hatásban fekszik az erő és haladás. Istennek áldása legyen törekvéseinken!

Beküldetett szerkesztőségünkhez Gergely Lajos, radnothfái lelkészársunk legújabb műve: Magyar helyesírás tan, tanodai és magánhasználatra. Ára 80 kr. kiadta Stein János. A derék szerző, valóban, nem kis szolgálatot tön ez által irodal-

munknak, melyben tudunk szerint, eddigelő egyetlen-egy, német minta után készített, s nagyon is hiányos dolgozattal van képviselve. Műve tehát, a szó teljes értelmében hézag potló, s különben is nagy gondnal, s kimerítően van egybeállítva. Ajánljuk az érdeklettek figyelmébe.

* A „vallásos eszmék történetének“ második kötetét lapunk főmunkatársa most rendezti sajtó alá, s a jövő hó vége felé meg fog jelenni, s így tanodáinkban kézikönyvül még az első fél-év folyamán tanítható lesz.

— A kepe-kérdés illustratiojául. A napokban egy csomagot vettünk postán, e következő sorok kíséretében: „legyen szabad egyik hirneves grófi-család jelenlegi izraelita-haszonbérloje által küldött „képének“ egy kévéjét eredeti minőségében a nt. szerkesztő urnak megküldenem, hogy fogalmat szerezhessen arról, mennyi visszaélésnek, csalalásnak van a képeire basirozott jövedelem kitéve.“ E sajtóságos küldemény egész érdekeltségünket felébresztette. Felbontván a csomagot, a legnéjjebb szomorúság fogott el. Ezek a hires patronusok; így fizetik azt a szegény protestáns papot, ki valóban a nemzet napszámosa; ezért áldoz fel egy ember akaratot, erőt, egy egész életet! Megszámláltattuk a kalászokat, s úgy találtuk: 1378 volt benne; de hogy minő kalászok, elég fogalmat nyújthat, hogy midőn kézzel lefejtettük, nehogy egy mag kárba menjen, adott egy félfertály szemet; tehát a legtöbb kévéből álló kalangya ereszt ez arányban 3, mondó: három kupát. Ebből mindenki megcsinálhatja a számadást igen könnyen, hogy ilyen képéből hány napig élhet meg a pap egy esztendőben. Akarjuk hinni, sőt tudjuk, hogy ez csak kivétel; de ha ez megtörténhetik egy nagy nevű grófi birtokban, Erdélynek legáldottabb vidékén: mi nem történhetik meg ott, hol a „paizsos férfit“ szövetkezik a roszakarattal! „Delendam esse, censeo“! Munkálkodjatok a kepe-megváltáson minden becsületes eszközzel!

— Előre megjósoltuk, hogy a fehérvári ultramontán lap mielőbb nekünk is fog juttatni azokból az otrombaságokból, melyekhez folyamodik rendszeren minden gyöngeség, minden tehetetlenség és minden lelki fekélyben szenvedő akkor, midőn józanokossággal nem rendelkezik. Ezt pedig ott hiában kerestünk. Éppen ezért küld bennünket Szébenbe, hogy hozzá hasonlók legyünk. Már csak fogjon magához hasonlókat. Van elég, ott van Simor, Jekelfalusi, Pauler, Lonkai, IX-ik Pius et caeteris paribus. Mi megmaradunk azon az uton, melyen eddig haladtunk; és szorgalunk annak, a mi igaz, felemelkedett, örök, és valóban — emberi. De ha valahová mennünk kell: mindenüvé szivesebben, mint önközé, kik az éjszaka füles baglyai és Abderában laknak. Feleselni nem fogunk többet.

— A „Magyar Állam“ szerint, Simor ő hercegsége a csalhatatlanság mellett nyolc nyomtatott ivre terjedő körlevelet fogalmazott. Ugy vagyunk meggyőződve, hogy mellékelve van hozzá még egy teljes bűnbocsánat mindazon szerencsétlenek számára, kik elolvassák — még pedig heted-iziglen; mert ennél nagyobb tortura csakugyan nem képzelhető a mai szelid erkölcsök közt. Bizony, kevés dolga lehet Magyarország hercegprimásának!

— Két-három programot is hoznak a lapok, melyeket a Münchenben éppen most gyűlésező ó-katholikuskok tanácskozása elébe terjesztettek. Mihelyt meg lesz állapítva, azonnal közölni fogjuk. Kíváncsian nézünk elébe, hogy hol fog végződni ez idő szerint e mozgalom, melynek oly vezetői vannak, mint Döllinger, Fridrich, Huber, Hyacint, Schulté, Wolf, Stumpf sat.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

„ARANY-KÖNYV.“

— A Rikán belőli ref. egyházmegyék egyik érdekes főgondnoka, Lázár Mihály, midőn Ilyefalvára, mint városi főispán, beköszöntött, így végezte beszédét: „Ime, ezennel 300 o. é. frtot teszek le a város érzelmeit tolmácsoló lelkes ur kezébe, azzal a szives kéréssel, méltóztatassanak ezen özszeget, bölcs belátásuk szerint, népiskoláik fölvirágoztatására fordítani.“

Melyet, midőn ezennel köztudomásra juttatok, kedves kötelességemnek tartom, egyházam nevében hálás köszönetemet is kifejezni. Ilyefalva, sept. 19. 1871. Révai Lajos, ref. pap.

— Kalota-szentkirály-zentelki egyesült egyházunkat, helybeli birtokos, szolgabíró, tekintetes Török Károly ur, keresztelési alkalmakra, egy értékes aranyozott ezüst pohárral ajándékozta meg. Fogadja adományozó ur egyházunk nyilvános köszönetét érte. Kalota-Szentkirályon, sept. 22-én, 1871. Viski Zsigmond, helybeli ev. ref. pap.

893—1871.

KÖRÖZTETNEK :

a) Sepsii egyházmegyénkben a gidófalvi iskolatanítói állomás, mely, az agg tanító nyugalomba lépén, ez úttal a szálláson kívül, félfizetésre töltenek be. Az egész fizetés 300 frt, melynek a beállítandó tanító a folyó évben negyedrészt fogja venni.

Pályázati határnap október vége.

A folyamodványok sepsii esperes t. t. Csiszér Gábor aa.-hoz Egerpatakra (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

b) Erdővidéki egyházmegyénkben a száraz-ajtai leánytanítói állomás; javadalmi:

1. 200 frt. o. é., mely az egyház pénztárából évnegyedi részletekben fizetetik;

2. három szekér szénát termő kaszáló, és harmadfél vékás szántó használata;

3. mikor az alsó határ be van vetve, 10 kalangya ősz gabona;

4. elégséges tűzifa, és tisztességes lakás.

Kötelessége: a törvényben megszabott időben a leánygyermek tanítása, és a lelkes, vagy énekvezető akadályozása esetében, az isteni-tisztelet végrehajtása.

Pályázati határnap október vége.

A folyamodványok erdővidéki esperes t. t. Lukácsfi Lajos aa.-hoz N.-Baconba (u. p. Baróth) küldendők.

Kolozsvárt, september 25-én, 1871.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

896—1871.

Szebeni egyházmegyénkben az ó-ujfalusi másodosztályú lelkesi állomás, mely e lap 14-ik számában volt köröztetve, de folyamodó nem találkozott.

Pályázati határnap nov. 10-ike.

A folyamodványok szebeni esperes t. t. Ágoston Mózes aa.-hoz Balázsfalvára küldendők.

Kolozsvárt, sept. 26-án 1871.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.